

matěj hořava

mezipřistání

host

host

brno 2020

matěj hořava

mezipřistání

© Matěj Hořava, 2020

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2020

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-0454-1 (PDF)

ISBN 978-80-275-0455-8 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0456-5 (MobiPocket)

Ty boty nejsou moje; lesknou se na mých nohou: černé a naleštěné. Světlo bolí do očí. Světlo čirého říjnového rána. Pachuť v ústech a vůně fíkové pálenky: jindy je to vůně, která rozproudí krev v žilách; teď se mi z ní zvedá žaludek. Musím otevřít dveře na balkon. Cizí kuchyně; za oknem cizí dvůr s platanem, kterému už zežloutly listy. Zaúpění kavkazského větru. Zatroubení auta a zahrčení vrtačky (ten nejtypičtější zvuk v této části Tbilisi). Okrová, vrstevnatá Svatá hora; televizní vysílač ostře ohraničený modrým nebem. Bolavá záda (spal jsem vsedě, v křesle). A do toho při každém kroku ta zvláštní tvrdost a cizost černých nablýskaných bot... Jsou to Zurabovy boty, to je téměř jisté. Jsou to boty Zuraba Gedevanišviliho, s kterým jsme se včera opili; ale proč je mám na nohou, na to má bolavá hlava ne a ne přijít... Marně hledám v lednici něco k pití: minerálku či limonádu. Vítr zalomcoval balkonovými dveřmi a železnými dveřmi v předsíni (zapřu balkonové dveře židlí, aby se nemohly zavřít). Natočil jsem si vodu z vodovodu a piju (obvykle v Tbilisi nepřevařenou vodu nepiju, ale dnes tu žízeň nelze vydržet). Na stole ve sklenkách nedopitá domácí fíková pálenka. Na ledniče magnetky; místa, kde kdy Zurab byl: New York, Londýn, Baku, Jeruzalém, Praha, Český Krumlov. A na nástěnce u ledničky fotografie Zurabovy rodiny. Jeho rodiče (jednou jsem u nich přespal: v kamenné vesnici mezi štíty Velkého Kavkazu); rodiče jeho ženy. Jeho žena. A — fotografie Zurabova jediného dítěte: jeho syna Tamaze, kterého před pár týdny zavraždili na černomořské pláži v Batumi...

Vzpomínám si, že jsme včera pili v baru poblíž hotelu *Iveria*. Nemám tedy úplné okno (v Brně jsem kdysi pil každý den do úplného okna; postupně mi stačilo vypít pouhé dvě sklenky vína, a — i když jsem nebyl opilý — druhý den jsem si nepamatoval vůbec nic). Pili jsme venku, ač už bylo chladno. Seděli jsme na bedýnkách od čaje a pili pivo; pod mostem vchod do strip baru, před kterým zevlovali a louskali slunečnicová semínka tmaví chlapi v kožených bundách (ale tady je každý druhý člověk tmavý chlap v kožené bundě, i Zurab). U vedlejšího stolu dívka v kraťasech a červených punčochách. Zurab na ni chvíli civěl, pak ale odvrátil hlavu a zabrumlal: „Ta je tak stará jako můj syn; můj syn nikdy nepřivedl domů žádnou holku, ani nevíme, jestli nějakou měl; žena ho pořád popichovala, ať už si někoho najde, ať má brzo děti; těšila se na vnoučata; *já jsem tě měla, když mi bylo devatenáct, to už ti bude za tři roky, za tři roky už bych mohla mít vnouče*, říkala mu pořád moje žena.“ (Zurab je jen o rok starší než já; vždy mě zarazí, že mu ještě není přes čtyřicet.) „To pivo je nanic,“ těžce se zvedl a přinesl z hospody láhev vína a láhev koňaku. Nalévá. Auta kolem troubí a řvou; je to, jako bychom seděli na kruhovém objezdu (v centru Tbilisi se člověk neustále cítí jako uprostřed kruhového objezdu). Kousek od nás fontána; sochy tří žen (Gruzínky v krojích, dlouhé copy; ruce rozpřažené v té poloze příznačné pro kavkazský tanec). Ze sousoší vedou do všech koutů parku provazy ověšené barevnými tibetskými praporky. Do kašny bez vody jsou (jako do velkého odpadkového koše) naházené umělohmotné kelímky a pytlíky od chipsů... Zurab vstal. Pronáší přípitky; příliš rychle po sobě (slovo *Bůh* překřičel klakson autobusu; musel jsem mu je odezřít ze rtů). Přípitky pronáší gruzínsky; vůbec na mě dnes skoro celou dobu mluví gruzínsky, přestože jindy používá výhradně angličtinu (nebo ruštinu, jsme-li s jeho ženou, která anglicky neumí). Nalévá a nalévá; pijeme na lačno, což se v Gruzii běžně nedělá. Když

dopijeme víno, otevře Zurab koňak. Připíjí a připíjí; přípítek na cizince — tedy přípítek na mne — zakončí českým *na zdraví* (to je snad to jediné, co česky umí, přestože jsme se před lety seznámili právě tak, že se ode mne chtěl učit česky). I láhev koňaku je již prázdná. Zurab jde opět do hospody. Před vchodem se baví s vlasatým klukem; dlouho. „To byl kamarád mého syna,“ řekl, když se vrátil (v každé ruce menší láhev ukrajinské vodky). „Od jedenácti je prý koncert ve *Starém hipodromu*: elektronická hudba, kdosi z Anglie či z Ameriky. Kolik je hodin?“ Zapnutý mobilní telefon mu vrhne na tvář chladné světlo (v ten moment se rozhlédnu po parku a vidím samé tváře osvětlené mobilními telefony; skloněné hlavy bez těl; modře nasvícené obličej s dokola otevřenýma očima). „Čtvrt na dvanáct; už to začalo.“ (Chladné světlo telefonu zvýrazňuje strniště na jeho tváři i vrásky nespavosti kolem jeho očí.) „Pojedeme?“ Jak chceš ty, odpovím; i já už mluvím na Zuraba gruzínsky (ze začátku jsem odpovídal anglicky, ale postupně jsem rezignoval)...

Mávli jsme na první taxík. Nocí do čtvrti Saburtalo, k parku, kde stojí *Starý hipodrom*. Řev. Zurab platí a už jsme vevnitř. Blesky světla a dunění; křepčení na pódiu, křepčení dole (mobilní telefony svítí v rukou zvednutých nad hlavami). Vydýchaný vzduch a útoky různobarevných reflektorů, které jsou zavěšené na kovových konstrukcích u stropu. Stroboskopické blikání bílého světla. Vlnění davu, které nás postupně dovalí až ke zdi, kde je relativně volněji. Zurab otvírá láhev vodky, upíjí, civí s pootevřenou pusou (zmalovaná holka v pruhovaném tričku kolem něj bezvědomě protančí a vpije se do pulzujícího davu). „Přesně na takovou feťáckou akci jel můj syn do Batumi,“ křičí mi Zurab do ucha. „Přesně na takovou akci. Škemral a prosil, abych ho na ten koncert pustil. Bylo to poprvé, co jsem Tamaze na takovou akci pustil. A nějaká svině ho bodla nožem; nějaká svině, kterou pořád nemůžou vypátrat.“ Dav vyplivne kluka

s drdůlkem na hlavě; dokrouť se k nám a poprosí o cigaretu. Zurab sáhne do náprsní kapsy, otevře krabičku, podá mu zapalovač. Kluk se odkrouť o kousek dál a tam tančí. Vlní se do hypnotického rytmu, kolena pokrčená, cigareta opisuje ležatou osmičku, jazyk má povyplazený. Zurab na něj upřeně zírá a stále mumlá. „Fetáci. Nůž nějakého fetáka bodl mého jednorozeného syna.“ I v tom světelném třesnutí vidím, jak se Zurabovi zamlžují oči. Jako by mu na těle náhle vyrašila rytířská zbroj gruzínských horalů, na hlavě kovová přilbice jeho předků. Na kratičkou chvíli kolem nás povstanou štíty Velkého Kavkazu a Zurabova rodná, krevní mstou od věků do věků zamořená, kamenná, věžatá ves. Zurab větrí; větrí vražedný nůž; větrí nepomstěnou krev svého syna... V poslední chvíli mu zastoupím cestu. Odstrčí mě jako nic a vrhne se na kluka s drdůlkem. Naštěstí hned přiskočí několik chlapů a Zuraba od vyděšeného hipstera odtrhnou... Půjdeme pryč; už jdeme pryč, ujišťuju všechny. Táhnou Zuraba k východu. Cítím pot a pach jeho kožené bundy. Táhnou ho ven. Lačně dýcháme čerstvý vzduch. Sedneme si na lavičku. Zurab otvírá další láhev vodky (trochu ulije na zem; snad je příliš opilý, snad je to úlitba mrtvým). A znovu a znovu mele o tom, jak na batumské pláži zavraždili jeho *jednorozeného syna* (používá spojení *mcholodšobili dze*, které se užívá už pouze při liturgii: když se mluví o oběti Ježíše Krista)... A už i já chť nechtě vidím známou batumskou kamenitou pláž (kolikrát jsem na ní v noci opilý usnul; nenapadlo by mě, že tam může někdo někoho zavraždit). Černé moře šumí, paneláky svítí, starý osmanský maják vrhá na moře kužel světla; přesvícené ruské kolo se točí, fontány prýští, rybáři roztáčejí nad hlavami vlasce zatížené kameny; a Zurabův syn Tamaz tam všemi opuštěn leží a sténá; popolézá po těch čím dál tím tvrdších kamenech; kameny ho tlačí do kolen, loktů, do brady, do tváří, do čela; chutná jazykem slaný kámen; v ruce sevře bílý kamínek, na němž už je napsáno jeho

odvěké a zcela nové, nám neznámé, nebeské jméno. A vlny se v tu chvíli uklidní; celé moře se shladí v nehybné zrcadlo. Srdce Zurabova jednorozeného syna už neuhodí... Za úsvitu se pak nad Tamazovým tělem zjeví racci; první ruské turistiky běžající po promenádě lemované palmami si budou myslet, že tam kdosi jen tak leží; i těch pár ranních plavců si bude myslet, že si tam někdo po dlouhé noci přišel zdřímnout. Až stará babka, která prodává opékané kukuřičné klasy (chodí tak brzy ráno, protože — pro svou příliš pomalou chůzi — není schopná konkurovat mladším roznašečům), až ta si všimne stop krve; marně zacloumá tělem; nezačne ječet jako v detektivních seriálech; viděla už příliš mnoho mrtvých, když ještě žila v Sochumi, v devadesátých letech, za abcházské války; příliš mnoho rozstřílených, ukopaných, ubodaných, utopených. Jen se pomalu odplouží za policisty na promenádu...

Netuším, jak jsme se dostali zpět do centra, pod Svatoú horu. Ale jasně si vybavuji, jak udýchaný Zurab otevřel dveře do temné chodby jejich domu. Ač jsem tam již mnohokrát byl, tentokrát na mě to absurdně široké schodiště vedoucí do nekonečné tmy působilo ještě chladněji a nezdolatelněji (Zurab před sebe svítil mobilním telefonem; když telefon rozsvítil, stál přímo na mozaikovém nápisu SALVE). Naše kroky zněly ozvěnou v obrovské chladné hale; na stěnách graffiti, čmáranice (dvě otevřené dlaně, z kterých hledí oči bez víček); nakonec jsme se přece jen vydrápali až na vrchol mramorového schodiště. Ještě kovové točité schody v jedné z bočních chodeb labyrintu, a už jsme u Zuraba doma... Byt byl prázdný. Zcela prázdný, ač to v něm vypadalo úplně stejně jako dřív. Zurab zažehl plamen sporáku a zapálil si od něj cigaretu. Z ledničky vytáhl plastovou láhev s domácí fíkovou pálenkou a rozlil ji do sklenek. Pili jsme tiše; udělalo se mi zle, otevřel jsem dveře od balkonu a lapal po vzduchu. „Co je? Srdce?“ Odkudsi přinesl lahvičku;

valeriánské kapky (netušil jsem, že něco takového dosud existuje; znám to jen ze starých knížek). Šel bych se ještě projít, řekl jsem mu. „No problem...“ Vyšli jsme — tentokrát jinými dveřmi — na dvůr (Zurab vzal dvoulitrovou láhev pálenky s sebou). Na dvoře hlasy. Kluci pijí pivo pod nočním platanem; křupání slunečnicových semínek mezi zuby. Zdraví Zuraba. Klábosí. Já chodím se zakloněnou hlavou podél zdi a civím na hvězdy. Občas si usrknu fíkové pálenky, ač už nechci, ač si vždy říkám, že si přihýbám naposledy (po chvíli mě ale probere pálivá chuť na jazyku; další nevědomý lok)... Ozvěny tvrdých nárazů fotbalového míče a změt rychlých kroků. Zurab pobíhá po dvoře s přiopilými kluky (patrně jsou to kamarádi jeho syna). „Pojď taky hrát,“ křičí na mě. Nene, kdepak. Ani náhodou... Po chvíli se ke mně Zurab dopotácí: upocený, udýchaný. „Boty,“ řekne s typicky gruzínskou hrubostí a rozkazovačností (jak protikladné k té upovídánosti a úslužnosti, rovněž typicky gruzínské). Co boty? řeknu naschvál stejně hrubě. „Tvoje boty.“ Co moje boty? „Dej mi boty, v tomhle fotbal hrát nejde,“ a začne si zouvat své černé, kožené, lesklé, špičaté boty. I já si zuji své sportovní boty. Máme se Zurabem zhruba stejně velkou nohu (v Gruzii nejsem malý; mohu jet metrem, a nedívám se lidem mezi lopatky, do zátylku či do brady). Sedíme na zemi; oba máme jednu ponožku roztrženou, čouhá nám z ní palec s mírně přerostlým nehtem (chvilku si připadám, jako bych seděl před zrcadlem). Zurab se nasouká do mých bot a odběhne do tmy za míčem. „Dobré boty, opravdu dobré boty, bratře,“ volá vyšším, mladším hlasem. Snad tou hrou omládl; snad jen — a toho pocitu se nemohu zbavit — napodobuje hlas a pohyby svého mrtvého syna...

Tam má paměť končit. Až potud se mlha aspoň částečně rozplývala; dál už jít nelze... Bloudím prázdným bytem. Zurab není v ložnici; není v koupelně ani na záchodě; není v žádném z pokojů (trochu jsem se bál, že bude ležet — jako

embryo schoulený — v posteli svého mrtvého syna). V obýváku tenké svíčky v malých měděných svícnech; ikony a fotky jeho syna: od dětských až po ty skoro současné. Vybavím si okamžitě, že mi Zurab včera vykládal, jak jeho žena celé dny a noci nespala a jen pálila svíčky před Tamazovými fotografiemi; a jak hned po pohřbu odjela se svojí matkou na vesnici a od té doby ji neviděl. Jak měl pocit, že na něho hledí s neustálými výčitkami; jako by právě a jen on byl zodpovědný za smrt jejich dítěte. Neřekla mu ani jedno křivé slovo. „Ale to člověk cítí, to člověk cítí,“ mumlal Zurab opile. „My už nemůžeme mít další dítě; moje žena už nemohla mít dítě, po tom, co se Tamaz narodil; byl to těžký porod; byl to zázrak, skutečný zázrak, že se Tamaz narodil jako zdravé dítě.“

Otvírám dveře na chodbu; sejdu po kovových točitých schodech (z toho točení se mi opět zvedne žaludek). Našlapuju na mramor v cizích, tvrdých, kožených botách; v botách s tenkými podrážkami (jako by ty podrážky byly jen z papíru, ze dvou listů novin). Prázdné široké schodiště padá do nepředstavitelných hlubin (taková schodiště vedou přece jen ze zahrad do zámků, do chrámů; nevedou halami obytných domů uprostřed města). Třeskla rána. Průvan zabouchl dveře Zurabova bytu. Ozvěna se rozléhá chodbou, tříští se o schody; duní mi hlavou, bolí ve spáncích; a nepolevuje, neutichá; právě naopak: čím dál tím hlasitěji hučí tím prázdnějším a prázdnějším prostorem...

Vytrhali schody do podchodu metra Varketili. Zbyla jen hlína. A po té hlíně lezeme po čtyřech nahoru a dolů. Hlína mezi prsty; hlína za nehty... V podchodu chaos lidí a chaos řemesel. Shrbení ševci nad botami z minulého století; na malých skládacích židličkách ve svorné řadě: žebračka, blázen a mnich; ženské u tiskáren a kopírek; ikony a tenké medové svíčky, černé brýle, levné čínské petardy; chlapík vyrábějící klíče; váha, na níž se lze za pár šupů zvážít; spící toulavý pes (pod hlavou a rozpláclou tlamou jako polštář kus nazlátlého gruzínského chleba)... A v postranních kumbálech podchodu holiči v bílých pláštích. I ten můj: mladý Armén Alex. Sedám si do jeho křesla. Na obrazovce televizoru v rohu místnosti turecká telenovela překřikovaná ruským rychlodabingem (pokaždé když se naondulovaný Turek na obrazovce rozeřve na zmalovanou krásku, cvakání nůžek umlkne a holiči — s ústy dokořán — sledují hádku fiktivního páru)... Chladné čepele holicího strojku se konečně dotkly kůže na mých spáncích. Do malé komůrky vstoupí Alexův opilý kamarád. Louská slunečnicová semínka. Žvaní, chytá Alexe za ruku. Zavřu oči a poslouchám. Praskání a plivání slupek slunečnicových semínek; nůžky cvakající přímo u mých uší: koláž hlasů, zvuků, cizích jazyků. Sedím, ani se nehnu; v tom těžkém otáčecím křesle vždy jakási strnulost (na jaře jsem byl na Velkém Kavkaze; můj německý známý učil tamní horaly stříhat ovce elektrickými strojký: zvířata držela, oči upřené kamsi do prázdna;

jen když jim strojkem přejížděli po hlavě, zašilhaly ovce na chvílku vzhůru k nebi). „Všjo, hotovo.“ Otevřu oči. Rychle uhnu před svým obličejem v zrcadle; hlavu mám ostříhanou téměř dohola. Stoupnu si na poškrábané linoleum: vlasy smíšené s černobílými slupkami slunečnicových semínek se mi lepí na podrážky bot... Ta žena, se kterou jsem kdysi žil v Moravském krasu, si ve spaní nevědomky trhala vlasy. Pramen vlasů si ovinula kolem prstu a trhla. Neprobudila se. Ač si vytrhla celý pramen vlasů, nevzbudila se. Ráno jsme procítali na jejích vytrhaných vlnitých, temně hnědých vlasech (vždy mi připomínaly jen a jen hluboké brázdy hlíny). Radil jsem jí, aby zkusila spát s čepicí či šátkem na hlavě. Točil jsem klikou kafemlejnku v čirém jarním jitrů a střídavě jsem nasával vůni drcených kávových zrn a zemitou, noční, lesní a jeskynní vůni jejích vlasů. Nikdy a nikde a nikomu vlasy nevoněly takhle... Na vsi v rumunském Banátu, kde jsem pracoval jako učitel, čpěl ze všech vlasů jen popel a prach. Maminka, dědek, farář či hospodská. Všem páchly vlasy stejně. Pach dýmu a čehosi, co připomínalo kořeněné, mleté maso. Ty na krátko ostříhané, jako štětiny tuhé vlasy kluků ve školní třídě. Ty dlouhé a jemné vlasy dívek. I když se doma nad lavorem vydrhly horkou vodou, i když z jejich oblečení sálalo levné mýdlo, na vlasy vždy okamžitě padl všudypřítomný dým; veškerý šedobílý popel se propletl tenounkou hmotou jejích vlasů. Myslel jsem si tehdy, že mé vlasy páchnou stejně. Ale když jsem se jedné horečnaté zimní noci stříhal (tupými nůžkami, které jsem našel na půdě), zvedl jsem náhodně jeden pramen vlasů ze země a čichl si k němu. Nic. Zhluboka jsem vdechoval chuchvalce svých vlasů. Nic. Seběhl jsem po schodech na dvůr; omyl jsem si obličej a rozpraskané rty čerstvě napadlým nočním sněhem; došel jsem pod stříšku, kam jsem vysypával popel z věčně nenažraných rezavých kamen. Zabořil jsem obě ruce do hromady vychladlého popela a plnými hrstmi jsem si jej počal

sypat na hlavu. Nebyl v tom ani náznak starozákonního pokání. Popel jsem si na hlavu nejen sypal, ale prsty, ještě mokkými od sněhu, jsem si ten šedý prach doslova vtíral do čerstvě ostríhaných vlasů. Až ke kořínkům. Až na kůži hlavy. Ba ještě hloub. Do lebky. Skrz lebku. Popel a dým veškerých zim, těch dlouhých a nekonečných banátských zim. Sníh a popel: šedá mozková hmota, bílá mozková hmota... I teď, v holírně v podchodu metra Varketili, se co nejnenápadněji skloním. Naberu si do dlaně ústřížky svých vlasů, abych si přivoněl (bude to vskutku jen ruský levandulový šampon?). „Co to děláš?“ Ochraptlý Alexův hlas. Tvrdý pohled v zrcadle (i jeho opilý kamarád na mě upřeně civí). Nic; nic nedělám, řeknu; rozpačitě se usměju, narovná se a otevřu dlaň: odstřížky vlasů promísené slupkami slunečnicových semínek se snášejí zpět na podlahu...

V teplém letním ránu seču kosou sídlištní travu. Pokosená stébla a žluté květiny padají k zemi. Ty žluté květy zaplaví vždy tbiliské sídliště Varketili zcela nečekaně: na jaře, v létě, na podzim; po dešti, nebo když je dlouho sucho; za ty roky se mi nepodařilo vystopovat žádnou pravidelnost; nevím také dosud, co je to za rostlinu. Ani stařík, který mi kosu půjčil a teď hlasitě přizvukuje, jak dobře mi to jde, neví, jak se ty květiny jmenují. U nich prý takové nerostly; v jeho jihoosetské vesnici, z které s celou rodinou utekl za války v roce dva tisíce osm, rostly úplně jiné květiny...

Když jsem šel kolem té bývalé, polorozbořené školky, kterou uprchlíci z Jižní Osetie před pár měsíci obsadili, uslyšel jsem povědomý zvuk. Zvuk ostří, které kosí stvolý; pravidelné jako dech, jako mořské vlny. A stejně jako od mořských vln jsem nemohl odtrhnout oči od lesklého kovu, který se míhal vysokou sídlištní travou. Seschlý stařík sekal s mrštností a mechaničností, která prozrazovala, že za svůj život pokosil již mnoho a mnoho luk. Jakmile mě uviděl, přestal, pozdravil mě (jak zvláštní pocit na tomto sídlišti, kde nikdo nejen že nezdraví, ale nikdo na pozdrav ani neodpoví). „To už dneska málokdo umí.“ Kývnu. „Skoro nikdo už neumí pořádně zacházet s kosou.“ (Gruzínské slovo *celi* jsem do té doby neznal.) „Chceš cigaretu?“ Ne, děkuju. Stařík si sedne na schod, zapálí si a rukou poklepe na místo vedle sebe. Chvilí zaváhám, a potom si přisednu...

Všechno tu vysázal: zeleninu, vinnou révu; všechno vysázal on sám, ač je mu skoro osmdesát let. Jeho nejmladší

dcera jen sedí doma a maluje se. O dítě, vnučku, se musí starat jeho žena. Teď všichni ještě spí. A jeho dcera bude spát až do oběda. Vstane a hned se rozeřve, že chce kafe. Jako by jí bylo pět let; jako by nebyla matkou jejich vnučky, ale její sestrou: její rozmazlenější a línější sestrou. Ostatní děti jsou díky Bohu dávno z domu, ale tahle... Vdala se za strašného grázla. Ten z kriminálu jen tak nevyleze. Stařík a jeho žena musí živit dceru i vnučku. Jeho dcera jen chodí do zkrášlovacího salonu. Vlastnímu dítěti by vytáhla z úst sousto chleba, aby měla na umělé nehty. A teď si usmyslela, že si nechá zvětšit prsa (stařík si rukama povytáhne kostkovanou košili na hrudi); těch peněz, těch peněz, a naprosto za nic. A co když ještě bude mít dítě? Může tím kojit? Dá se tím vůbec kojit? Myslí si, že bude modelka nebo co; vždyť je jí skoro třicet. Jako první věc tehdy do těchhle ruin dotáhla takové to — stařík neví, jak se to jmenuje. Takové to kolo bez kol; šlapeš na místě; jedeš a jedeš a nikam nedojedeš. *Rotoped*, zašeptám. Kvůli postavě. Tolik energie vyplývané úplně na nic. On a jeho stará žena se můžou udržet, a ona šlape na místě na tom krámu. Kolik peněz to stálo; kolik brambor a chleba by se za to dalo koupit! To dřív nebývalo. Takhle to dřív nebývalo. Tam u nich na vesnici to bylo úplně jiné. Myslelo se na rodinu. Ve všem to bývalo zcela jiné...

Stále se diví, že mluvím gruzínsky, když jsem Čech. Stále kroutí hlavou. „A proč žiješ tady?“ Rukama mávne kolem sebe: na paneláky s černými děrami vymáčených oken. Nevím. „Nevíš? To je dobré; nevíš, proč tu žiješ,“ směje se... Češi mají dobré pivo; moc dobře zná české pivo. „Támhle u Jekatěriny mají české pivo. Nevypijem si jedno?“ Kývnu. Dojdu do obchůdku, který je v nedaleké garáži, a koupím od ruské babky dva *Velkopopovické Kozly* (láhve si vezmu z ledničky, která však není zapojená do elektriky). Stařík odkudsi vytáhne šroubovák, láhve otevře. „České pivo je dobré, moc dobré.“ Pěna nám teče po bradě. „Můžeš tu pít vaše pivo; máš

tady aspoň něco tam od vás.“ Přikyvuju; neřeknu mu, že se to pivo dříve vařilo na Ukrajině a teď se vaří přímo v Gruzii. Po českých písmenech na vinětě stéká pěna. Na šňůře mezi dětským oblečením visí za uši pověšený plyšový pes. Z oplocené zahrádky zakokrhá bílý kohout. Modrásci se třepotají nad skosenou travou. „Já tady od nás nemám nic. Vůbec nic. Vzal jsem rodinu a utíkal jsem jako první. Jako první z celé vesnice. Už jsem s nima jednou bojoval, a to mi stačilo; to mi navždy stačilo. Nečekal jsem na bomby, nečekal jsem na kozáky. Hnal jsem před sebou ženu a dceru: pryč, daleko; k příbuzným do Sagaredža. Pak jsme bloudili po dalších příbuzných; a teď jsme tady. Odtamtud jsme si nepřinesli vůbec nic. Mysleli jsme, že se vrátíme. Ani tahle kosa není odtamtud. Dal mi ji příbuzný z Kachetie. A teď neprojdeš. Zpátky se nedostaneš. Ostatný drát a ta ruská banda. Umíš rusky?“ Kývnu. „Víš, co znamená gruzínské slovo *gareth*?“ Kývnu. „A jak je to rusky?“ *Na ulice*. „Na ulici; to je blbost, co? Ve vašem jazyce existuje takové slovo *gareth*?“ Kývnu: *venku*. „Ven-ku,“ odslabikuje česky. „Rusové nemají takové slovo. Všechno sežerou a nic už nepustí ven. Jak se s nima chceš domluvit, když jim to ani nemůžeš říct jejich jazykem? Co jste jim tehdy měli v Československu říct: My chceme *na ulici* z Varšavského paktu? Nebo my: Chceme ze Svazu *na ulici*?“ Přikyvuju, směju se; neřeknu mu, že na otázku *Kam?* ve skutečnosti taková slova v ruštině existují, například slovo *von*. Že celá jeho teorie je chybná (i proto, že gruzínština nerozlišuje mezi otázkou *Kde?* a *Kam?*). Ale mlčím. Srkám na lačno vlažné ranní pivo a vdechuju vůni posečené trávy. Ukážu na kosu. Můžu to zkusit? „Už jsi to někdy dělal?“ Kývnu, že ano...

Na brdské louce, kde jsem v osmdesátých letech trávil s polabskou babičkou, dědečkem a sestrou prázdniny, kosíval louku pan nadlesní Vašák; později též můj postižený kamarád Milan. Když jsem povyrostl, Milan mi kosu občas půjčil. Ukázal mi, jak ji držet. Jak se rozmáchnout. Když

jsem pak mnohem později žil v rumunském Banátu, občas jsem s místními sekal trávu kosou; divili se, odkud to umím. A divil se i staříček uprchlík. „Ty to umíš, *maladěc*. Akorát to špatně držíš.“ Ukazuje mi, že levou rukou mám kosu držet zespod, a ne svrchu (v gymnastické terminologii, která mi náhle zastraší v hlavě, by mi radil, ať si přehmátnu z *nad-hmatu* do *podhmatu*). Vysvětluju mu, že kosa se u nás drží jinak; takhle. „Takhle se u vás drží kosa?“ Krouťí hlavou. V Rumunsku ji drží stejně jako vy, utěšuju ho. „V Rumunsku drží kosu jako u nás?“ Jo; i v Srbsku, i v Albánii. „A proč vy ji držíte takhle špatně?“ Nevím. I na Slovensku občas drží kosu tak jako vy. Krouťí hlavou: „I na Slovensku... A ty jsi byl na Slovensku?“ Jezdím tam často. „A vy Češi už můžete jezdit na Slovensko?“ Samozřejmě. „To je dobře,“ kýve. „A kolik lidí tenkrát vlastně umřelo, když se Československo rozpadlo?“ Nikdo; nikdo neumřel. „Nikdo? To mi neříkej; přece když je válka, tak vždycky někdo umře.“ U nás nebyla žádná válka; nebyla žádná válka mezi Čechy a Slováky. „Nebyla? Ale Československo už neexistuje?“ Neexistuje; ale dohodli jsme se; nikdo neumřel; žádná válka nebyla. „Dohodli,“ brumlá a stále krouťí nevěřičně hlavou...

Odložím kosu a přisednu si opět za ním. Podá mi ruku: „Merab.“ *Mate*. „*Mate*? Máš gruzínské jméno.“ Česky je to Matěj. „A příjmení?“ Horžava. „Horžava? Tak to nejsi Čech; to jsi Megrel! To jsi odněkud ze západní Gruzie. To je megrelské příjmení; všechna megrelská příjmení končí na *a*: Beria, Gamsachurdia, Kostava, Ležava; a taky Horžava.“ Ne, není to megrelské jméno; česky je tam ř, Hořava. Kouká; a pak zkusí vyslovit jméno mých předků: „Hořava.“ Naprosto čisté české ř mu na první pokus zadrnčí z úst... „A jak se ti tu líbí?“ Kývnu. „Doma je líp, co?“ Kývnu. „Oba jsme tak daleko od domova.“ Opět kývnu; ale vím, že to není pravda. Představím si, že bych hned teď vstal, šel do svého nedalekého přízemního bytu, ze šuplíku psacího stolu vytáhl cestovní pas a platební kartu.

Mávl bych na taxík, dojel na letiště. Tam bych jistě sehnal letenku do Istanbulu na dnešní odpoledne, na dnešní večer; a snad i nějaký spoj z Istanbulu do Prahy, nebo do Vídně, do Mnichova, Budapešti. Do čtyřiaadvaceti hodin, nanejvýš do osmačtyřiceti hodin bych mohl stát na té brdské louce, na které jsme kdysi dávno se sestrou skákali do kupek sena. Zítřka, nejpozději pozítří bych si mohl od svého postiženého kamaráda Milana půjčit kosu (pan nadlesní Vašák už leží na hřbitově ve Starém Rožmitále)... Staříčkový uprchlík by taky mohl mávnout na taxík; a za hodinu by byl u žiletkového drátu, za nímž — na dohled, na dosah — leží jeho ruskou armádou okupovaná vesnička; u žiletkového drátu, za nějž se stařec už nikdy nedostane...

Sedíme a mlčíme. Já ze setrvačnosti kývu hlavou na souhlas. On ze setrvačnosti kroučí nevěřicně hlavou. Potom jedním dlouhým lokem dopije pivo, vstane. „Rád jsem tě poznal; musíš někdy přijít, až budu mít víno. Zahrajeme si vrhcáby; zahrajeme si karty. Musím to teď dodělat. Má dcera vždycky říká: Kdy už se konečně uklidníš? Hrozná dcera; hrozná. Ta se nepovedla. Ostatní děti se povedly. Tahle poslední už se nepovedla. Nedávno jí to žena ve vzteku řekla: *Ty už ses neměla narodit. Ty už ne.* Takové věci se nemají říkat; ale ženě jsem se nedivil. Je to s ní k nevydržení. Tam Rusové; tady nesnesitelná dcera. Peníze si bere; ale přitom nadává: Kdy už přestanete od rána do večera něčím třískat, tahat furt něco odněkud někam; kdy už se oba uklidníte? *Až umřeme, tak se uklidníme*, řekla jí moje žena...” Vezme kosu. Chytí ji způsobem, jakým jsem ji držel já. Dvakrát máchne. Zavrtí hlavou. „Kdepak, kdepak. Takhle ne. To se musí držet *takhle*: tak, jak se to drží tam u nás.“

Podvádí. Dívá se skrz prsty (lesk očí svítí z temných mezírek až ke mně) a počítá: *chuthi, ekhvsí, švidi, rva, cchra*; počítá do desíti. Ostatní děti prchají do keřů; schovávají se za stromy. Ty odvážnější hledají úkryt až za zdí hřbitova: moderního hřbitova na tbiliském sídlišti Varketili. Neprostupná džungle: kovovými klecemi obehnané hroby; moruše, cypřiše a tisy; stolky a skříňky, ve kterých jsou poloprázdné láhve vodky pro nebožtíky... I já jsem vstal z lavičky pod stinným fíkovníkem; vysedávám zde už skoro celý týden: ve vysoké letní horečce (třicet devět stupňů ve stínu, třicet devět stupňů v krvi). Vstal jsem ze své lavičky (toho nejvzdálenějšího místa, na něž jsem schopen v podvečer dojít, abych aspoň na chvíli opustil svůj přízemní byt); a utíkám a utíkám co nejdál od toho dětsky chraplavého odpočítávání; už brzy se ozve *Movdivar!*; brzy se ozve *Už jdu!* Běžím tak rychle, že jsou ze všech stromů a keřů jen temně zelené čmouhy; že se ze mě odlupuje oblečení i vrstvy svalů, kostí, roků; mé černé vlasy tou rychlostí pozbyly pigmentu: jsou opět dětsky světlé... Cupitám. Po mém boku laní kroky dlouhonohé Marty; holky, která bydlí v bytě vedle naší babičky (moje sestra si s ní v noci tluče skrz stěnu vzkazy Morseovou abecedou). Jemné dívčí vlasy vlají za zvlněným tělem (jsem tak malý, že o tom těle dosud ani nesním). Mé nohy se míhají v rychlejším tempu než nohy dětí ze sousedství. Jsem nejmenší. Jako vždy a všude. I v této polabské zámecké zahradě jsem nejmenší. „Běž jina, musíme se rozdělit,“ křikne na mě má sestra (chybí jí

přední mléčné zuby), odstrčí mě a běží se sestřenkou Týnou a ostatními dolů k Labi, kolem barokních chlévů a stájí (jako bych na hrubé omítce spatřil vybledlý, gruzínský nápis *nu gaačereb*: nezastavuj, neparkuj). Po chvilce váhání se rozběhnu na opačnou stranu, směrem k zámku. Skáču přes nízké živé plůtky; o jeden si poškrábu nahé holeně. Nezastavuj! Tlustá zámecká zeď. Lezu přes ni jako již mnohokrát předtím. Ale to mi vždy svrchu pomáhala Marta, sestra, sestřenka Týna, sousedovic Tomáš (na Prvního máje jsme s Tomášem a s ještě staršími kluky ukradli z této zdi všechny sovětské praporky a potom je — obřadně a v noci — spálili na ohništi, na němž se den předtím páliły čarodějnice). Lezu. Dlaně, ač mozolnaté (do tělocvičny v severních Čechách jsem začal chodit už ve třech letech), jsem si rozedřel o skleněné střepy, které jsou s úmyslnou krutostí rozsypány a zapuštěny v omítce na vrcholu zdi. Skáču dolů. Do tlejícího listí...

Sestra plavé Marty, Lenka, která piká, má nohy ještě delší než Marta (hraje závodně volejbal; jezdí každý den *až do Prahy*). Je tak vysoká, že mě snad — když si stoupne na špičky — uvidí i za touto tlustou renesanční zdí. Je třeba běžet dál. Ale dál už je jen *rokle*... Rokle se všichni bojíme. Roklí se po nocích strašíme... Příliš mnoho tmy. Příliš mnoho lo-puchů. A velké kameny, které neodbytně připomínají ná-hrobky. Prastaré náhrobky, ze kterých děsí smysl jména. Je to zámecký příkop. Hluboký příkop kolem renesančního zámku (mezi oblouky mostní chodby, která spojuje pan-skou zahradu se zámkem, prosvítá Labe). Na dně rokle jsou kosti vojáků, kteří se snažili zámek dobýt. Rytířská brnění plná lidožravých červů. Stačilo by jistě jenom trochu pro-hrábnout zetlelou zem v kopřivách, a hned by měl člověk v dětské ruce lebku (představuji si lebku vždy i se spodní čelistí; nevím ještě, že spodní čelist by se zbytkem už nic ne-drželo pohromadě; představuji si i lidské kostry, které bych tahal ze záplavy netýkavek celé a soudržné: jako kostry ryb).

Na dně rokle jsou prsteny a hrubě ražené stříbrné mince; nevybuchlé granáty po Němcích; pergameny rudolfinských alchymistů, podle kterých by bylo možné namíchat elixír věčného života. Jsou tam vchody do tajných chodeb... Opírám se zády o zeď a mám strach. Nechce se mi tou téměř kolmou příkroستí tam dolů. Na neznámé dno (dosud jsme kolem zámku tajně chodili vždy jen podél této zdi; vždy téměř na dosah této zdi, přes kterou lze přelézt zpět do zahrady nebo na rušnou ulici; ani Tomáš si nikdy netroufl na dno rokle; ani Tomáš, který bude letcem a ničeho se nebojí) ... Ale už slyším dlouhé dívčí kroky. Jako by Lenka větrila krev na mých holeních a mozolnatých dlaních. Nesmí mě najít jako prvního, říkám si. Jako prvního ne... Zavřu oči a poslepu, téměř poslepu a co nejtišeji se po vlhkém mechu spouštím na dno rokle. Tlejícím listím a netýkavkami sklouzávám dolů (tobolky netýkavek vybuchují pod nevědomými doteky mých prstů). Níž a hlouběji. Do čím dál většího stínu, chladu, tmy. Tam k tomu tisu. Do bezpečného úkrytu černozelených, neprostupných, neprohlédnutelných tisových větví...

Tady mě nenajdou, říkám si se škodolibou radostí. Trochu se zachvěju zimou, ač je horký letní den. Na dně rokle je chlad. V nitru tisu je zima. Tis pohltí veškeré teplo. Veškeré světlo nenávratně vsaje do jehličí; tiše šumí; kořeny loví tóny z nepředstavitelných hlubin... Lenka už určitě našla moji sestru, Tomáše, Martu i sestřenku Týnu. Už mě hledají všichni společně; volají mé jméno a lámou si hlavu, kde jen mohu být. Volají, ale veškeré dětské hlasy se ztrácejí v červení jedovatých tisových bobulí. Chvěje mnou čím dál tím silnější zima. Je den? Nebo už je noc? Jak dlouho už tu jsem? V nitru tisu panuje naprosté bezčasí. Snažím se vyhlédnout ven aspoň skulinkou; ale vidím jen mechatý kámen (jako by na něm byla vyryta gruzínská písmena). Chtěl bych pryč; ale prsty mi vrostly do tisové kůry. Prorostly kůrou až hluboko do kmene. Chtěl bych volat: *Majdo, Týno, Marto, Tomáši*, ale

v krku mě bolí, pouze sípu (jako bych roky a roky nemluvil). Chtěl bych čelem do dřeva vyťukat vzkaz v Morseově abecedě. Ale neznám ještě ani SOS. Tady mě nenajdou, řeknu si opět; ale už v tom není ani kapka škodolibé radosti: jen čirý dětský děs...

Prý měl pocit, že když nemaluje, hodiny na stěně se zastaví; ručičky se nepohybují, čas neplyne. A tak maloval a maloval; jezdil štětcem po plátně, aby nezanikl čas, aby se svět nezhroutil. Maloval, dokud sám nezkolaboval... Po návratu z nemocnice mu pak došlo, že se musí přestěhovat. Že už nemůže žít ve Tbilisi. Ví to již mnoho let; přesto se až po tomto zhroucení skutečně donutil k činu. Nechce skončit v blázinci. Hlavně se nikdy nechce ocitnout v gruzínském blázinci. Když byl v Brně v léčebně, v Černovicích, bylo to nepříjemné; ale neumím si prý vůbec představit, co jsou gruzínské blázince. Napnul tedy síly, obvolal všechny známé a příbuzné; a nakonec se mu podařilo pronajmout si byt v batumském paneláku; byt s výhledem na moře... V Tbilisi žil u své prastaré, téměř stoleté babičky v předsíni. Ve starém domě s dřevěnými pavláčkami. Ten batumský byt mu připadá někdy až moc velký. Má v něm jeden pokoj na spaní; a jiný pokoj, ve kterém maluje. To nikdy předtím neměl. To zhroucení bylo vlastně darem z nebes; kdyby věřil v Boha, řekl by, že to byl dar od Boha...

Jdeme pomalu po batumské promenádě. Listí palem se chvěje. Na adžárských horách se bělá sníh (ještě před týdnem prý na chvíli pokryl i pláž). Slunce klesá. Zrcadlově lesklou hladinu Černého moře občas prořízne temný hřbet delfína. Rybáři už se vracejí do přístavu: na lodi *Vega*, na lodi *Alexandros*. „Tady?“ ukazuje Levan na pláž. Přikývnu. Jdeme po šedých a nazelenalých kamenech; sedneme si. Byl jsem

tady snad čtyřicetkrát, ale takhle nehybně jsem moře dosud neviděl. „Tak, můžu?“ Kývnu. Levan otevře láhev růžového vína a lačně se napije...

Ve svém pronajatém bytě mi předtím ukazoval nové obrazy; jsou prý zcela nanic. Ale dobře se prodávají. Obrazy s batumskou mešitou prodává Turkům. Západy slunce Rusům. Tohle vše maluje jen kvůli penězům. Dobrý obraz už nenamaloval, ani nepamatuje. Měl doma dobré obrazy; ale když měl ten záchvat, všechny je přemaloval, přechmáral nesmyslnými nánosy barev; ne kvůli tomu, aby je zničil: měl jen dojem, že všechny obrazy, které vidí, jsou nedokončené... Maluje teď taky kopii jednoho starého ruského mistra pro gruzínského Žida, který už od konce osmdesátých let žije v Izraeli. Dobře zaplatí. A Levan potřebuje peníze. Pokud má dostat trvalý pobyt v České republice, musí prokázat, že má pravidelné příjmy. Proto maluje tyto kýče. Až odjede do Brna, až dostane trvalý pobyt, bude vše jiné. Potom zase bude malovat to, co chce... Chodili jsme po pokoji, Levan mi ukazoval své obrazy; ale já jsem se díval z okna. Na tu nečekanou, nekonečnou rozlohu Černého moře, která tak příkře odporovala tomu univerzálnímu pachu veškerých panelákových stěn (jako by člověk čichal k bezbarvé křídě)... Oba jsme srkali silnou kávu z džezvy; a já si uvědomil, že je to patrně poprvé, kdy vidím malíře Levana Džavachišviliho střízlivého; kdy slyším jeho skutečný hlas...

Už když jsem se s ním před lety seznámil — na oslavě narozenin prezidenta české krajanské organizace —, byl úplně namol. Mluvil směsicí češtiny a ruštiny. A když jsem mu řekl, že jsem žil a studoval v Brně, oči se mu zaleskly. „V Brně! Já taky žil jsem a studoval v Brně!“ Máchal rukama, rozléval víno po zemi. A jestli se prý zajímám o *art*. Pokud se zajímám o *art*, tak s ním pak můžu jít ještě na vernisáž jeho kamaráda. Bude tam taky víno. Kývl jsem na souhlas. Rozloučil jsem se s oslavencem (čerstvě devadesátiletým

dědulou s růžovou, bíle ochmýřenou hlavou; tiskl mi ruku vši silou, veškeré svaly v těle napnuté, na tváři pokřivený úsměv; na masivním stole, o nějž se opíral, busta Lenina, která měla — z nějakého mně nepochopitelného důvodu — kolem krku zavěšený krucifix)... V taxíku mi pak Levan křičel do ucha historii svého rodu. Jeho praprapraděda byl Čech, kapelník vojenské muziky v carské armádě na Kavkaze. Dále má mezi svými předky Němce, turecké Židy, jednoho Korejce, jednoho pontského Řeka, spoustu Gruzínů (jeden z nich byl kníže), pár Arménů, Rusy, Ukrajince... Ale on se považuje za Čecha. Když žil v Brně, cítil se tam jako doma (stále nesvede pochopit, že znám koleje *Vinařky*, kde bydlel; že znám *Pomalý bar*, kam chodil pít; při každém našem setkání bude — se zjevným požitkem — vyslovovat jména *Vinařky*, *Pomalý bar*)... Celý život žije v Tbilisi. Za celý život byl — nepočítá-li Brno — jen jednou v Moskvě, kde měl výstavu. V Moskvě se cítil mizerně: jako utečenec; každý druhý člověk mu říkal, že jeho ruština zní *kavkazsky*. V Tbilisi si zase každý myslí, že je Rus; není to jen jeho autosugesce; Levan je plavovlasý a modrooký; kamkoliv přijdeme, mají ho za ruského turistu (mě mají naopak všude za Gruzína). Gruzínsky mluví Levan bídne; nikdy se to pořádně nenaučil. Doma mluví všichni rusky, chodil do ruské školy. A na malířské akademii jazyk nepotřeboval... Na vernisáži se tehdy Levan doslova vrhl na kelímky s vínem. Seznámil mě s kolegou (v Tbilisi usazeným Kyrgyzem), který vystavoval. Ten byl též opilý tak, že se sotva držel na nohou. Ukazoval mi mazanici na stěně. „Jakou myslíš, že to má cenu?“ Nevím. „Ten obraz už je prodaný za tisíc dolarů. Každý z těchhle obrazů stojí nejmíň, nejmíň tisíc dolarů.“ V Kalifornii, kde loni pobýval, prodal prý obraz za dvacet tisíc. „A víš, jaká je cena člověka?“ Třicet stříbrných, řekl jsem (ironie mi patrně sálala z hlasu; podobné otázky nesnáším; a podobné otázky na mě v Gruzii padají dennodenně). Kyrgyz (jeho jméno, ničemu známému

nepodobné, jsem okamžitě zapomněl) kroutil hlavou, vzal mě kolem ramen. „Kdepak, bratře; bejvávalo. Teď je cena člověka sto dvacet dolarů, někdy i mnohem míň! Mé obrazy jsou tedy mnohem, mnohem cennější než lidské životy.“ Tiskl mě k sobě a prskal víno na svá veledíla...

Na podobné vernisáže jsme později chodili často. Levan se vždy opil a potom rusko-česky blábolil. On věří jen v *progres* a v *art*. I když ví, že v *artu* ve skutečnosti není *progres*, přesto věří, že v životě je *progres*, že světu vládne *progres*. Když lidi přestanou jíst maso; když se všichni stanou vegany, vše se náhle zvrátí. Zavládne ráj. Ráj na zemi... A líbí se mi támhle ta holka; ta je pěkná, ne? Má za ní jít? Holkám, na které Levan ukazoval, bylo většinou patnáct let; a i ty patnáctileté se od něj vždy s vytřeštěnýmýma očima odtáhly a vrtěly nesouhlasně hlavou, když z nich mámil telefonní čísla (vždy na ně doslova ječel; křečovitě se usmíval: ten úsměv a křik patrně měly vzbuzovat zdání veselosti, ale působily jen a jen strašidelně)... V Brně prý byla jedna holka, která neutíkala. Moc dobrá holka, která neutíkala. Aspoň chvíli neutíkala. A když nakonec přece jen utekla, pokusil se Levan spáchat sebevraždu... Odvezli ho do brněnských Černovic, kde se o sebevraždu pokusil podruhé...

Potřetí to prý zkoušet nebude (opět si uvědomím, že je to poprvé, kdy na toto téma slyším mluvit Levana střízlivého, ač už hltavě polyká růžové víno). Už nikdy nebude páchat sebevraždu. Bude jen malovat. Přestěhuje se na Moravu. Až mu dají trvalý pobyt; až vyhoví jeho *prosbě* o trvalý pobyt, přestěhuje se do Brna a bude tam normálně žít (jako jeho bratr; ten už má tři děti; vzal si Češku, moc krásnou Češku, pracuje v dobré firmě, vydělává spoustu peněz). Už musí začít normálně žít. Já to prý přece musím chápat. Vždyť jsme si tak podobní; skoro stejní. Třicátníci, kteří žijí sami. On žije pouze *artem*; já žiju pouze hudbou... A kde by měl v Brně bydlet? Co myslím? A dají mu ten trvalý pobyt? Šance je, ne?

Je nějaká šance, že mu ho dají, ne? Nemohl bych se za něj přimluvit u konzulky, aby mu ten trvalý pobyt dali už brzo; aby mu jej dali pokud možno *hned*? Musí se vrátit (nikdy nepoužívá slovo *odjet*; mluví-li Levan o Brně, volí vždy slovo *vrátit se*). Mohl bych konzulce vysvětlit, že on už se o sebevraždu znovu nepokusí; že už je v pořádku; že se nikdo nemusí ničeho bát...

Srkáme víno. Slunce zapadá; noří se do mořských vod mnohem kýčovitěji než na Levanových pseudoimpressionistických obrazech. Milenci se objímají; občas někdo hodí oblázkem žabku o téměř nehybnou hladinu. Letadlo vzlétá a letí na západ, do Istanbulu. Velký bílý pták padl střemhlav z výšin do lesklé vody... Víno je chladivé. Jarní večer je chladný (předvčírem byly Velikonoce, letos katolické i pravoslavné zároveň). Levan už mlčí; v pravé ruce má dva zelené kamínky. Krouží jimi na dlani jako zvonivými buddhistickými meditativními kuličkami, které se nesmí navzájem dotknout. Dlouhým lokem dopije zbytek růžového vína. A hned se omlouvá: „Vypil jsem všechno jakože sám? Nebo tys taky vypil?“ Uklidňuji ho, že jsme víno pili oba; že nevypil vše sám. Usměje se. Odplivne si. Ale slina mu zůstane na bradě. Setře ji rukou, vstane; ruku si opláchne v mořské vodě. Přehrabuje se v mokřém kamení. Vybírá si oblázek. Zkouší zápěstím ten správný pohyb. A potom prudce vrhne kámen proti slunci, které — ač už před chvílí zapadlo — stále zespod osvětluje fialovošedé mraky. Kámen se zaryje do vody, klesne; ani jednou se neodrazí od hladiny...

Jako jediný jsem rozuměl jeho řeči. Vlastní máma, sestry ani babička nerozuměly, co říká. Ta podivná směs slovenštiny, češtiny a pokroucených či zcela nových slov byla první cizí řečí, kterou jsem kdy uměl; předcházela všechny ty budoucí mrtvé a živé jazyky, které mi teď straší v hlavě, slévají se, promíchávají; a často jako lučavka rozpouští slova jazyka mateřského... Bylo mi pět let a jemu čtrnáct. Tlustý a divoký jezdil na kole kolem louky, na které stála naše dřevěná budka (v Brdech, tam, kde začínají třemšínské lesy). Chodil přes louku, kančí zuby z moduritu si dával mezi prsty a dělал, že mě jimi poškrábe. Před mojí babičkou se ale vždy uctivě poklonil a pozdravil ji *topýten*. To bylo asi první slovo, které jsem slyšel v jeho jazyce; slovo poměrně srozumitelné...

Začal jsem s ním hrát karty, fotbal; lítali jsme po lese s dřevěnými samopaly v rukou a hádali se, kdo z nás už má být mrtvý. A náhle jsem byl jediný člověk na celém světě, který mu rozuměl. Dodnes se mi některá ze slov jeho jazyka bezděky vybavují v mysli. Slovo *nenou* znamená nyní, jednou, jindy, dříve i později; jakýkoliv časový údaj do přítomna, minula i budoucna; v jeho řeči na času nesejde. Řekne-li *prasák*, vím, že myslí Pražák; *nasral* je nažral. *Topý* je dobrý; *topíbam* znamená jet do Příbrami; *kevelija* je televize; *tautýtla* je čau zítra. *Hymycíme* je vymyslíme. Slovo *hapekiki* znamená skutečně, doopravdy, určitě, zcela jistě...

Když jsem se naučil psát, začal jsem mu psát dopisy; házel jsem je do poštovní schránky na sídlišti Sever (za silnicí

louka a severočeské sopky); věděl jsem, že umí přečíst jen velká tiskací písmena. Psal jsem mu dopisy o lese a o tom, že přijedu; a že podnikneme výpravu; že najdeme poklad na Třemšíně. A on mi psal zpět; ale protože nebyl s to vymyslet vlastní dopis, opisoval písmenko po písmenku dopisy, které mu předepisovala jeho sestra. Pokud sestra neměla čas nebo se rozhádali, přepisoval dopisy, které jsem mu posílal já. Má vlastní slova mi chodila zpět do severočeské schránky; má slova opsaná jeho kostrbatým písmem. Lačně jsem ty dopisy četl; a psal jsem nové a nové; denně... Později, když už jsem bydlel u své nevidomé babičky na brněnském sídlišti Bohunice, jsem je četl s ještě větší lačností. Psal jsem mu smyšlené a neuskutečnitelné plány úniku ze sportovní školy a z gymnastické tělocvičny; psal jsem mu o hlubokých lesích ve Skandinávii, do kterých se spolu jednou vypravíme; o Kanadě a o Kamčatce. A když jsem se za tmy připlížil domů z tréninku, četl jsem znovu a znovu tyto své pohádky přepsané jeho rukou (tehdy už opisoval pouze dopisy mé; jeho sestra bydlela na učňovském internátu). V těch dětských nocích nespavosti jsem četl svá vlastní slova přepsaná tou tlustou rukou s šesti prsty; s rozdvojeným palcem (nyní hyzdí tento jeho zdvojený prst jizva; pořezal se na cirkulárce; všichni myslí, že to byla nehoda: já vím, že si chtěl ten nepatřičný šestý prst v záchvatu vzteku odříznout). Při přepisu se nikdy nespletl ani v jednom písmenku; bylo-li nějaké jeho slovo chybné, mohl jsem si být jistý, že jsem se přepsal já...

Mé dětské dopisy patrně dodnes leží v krabicích v jeho velké skříni nebo na půdě. Nic nevyhazuje. Vše sbírá; vše si schovává. Stěny jeho pokoje jsou plné map, které jsem mu kdysi dal; skutečných i smyšlených (jako dítě jsem neustále kreslil mapy vymyšlených krajín). Jeho pokoj je dodnes plný mých pohlednic. Ať jsem kdekoli, vždy mu odamtud pošlu pohlednici. Bavorská Panna Maria Plášťová, kalvárie z Bretaně, městečka v nitru Itálie, antické památky

v Albánii; změť obrázků rumunských; Sankt Petěrburg; a Gruzie a Arménie a Turecko a opět a opět Gruzie...

On se ze své vesničky pochopitelně sám nikdy nikam nevypravil, ač se jeho řeč postupně zlepšila a dnes už se s lidmi domluví. Občas jsem ho vzal do plzeňské zoologické zahrady; na zámek do Březnice. Na pár dní do Polabí; do Prahy. Nemá ponětí o vzdálenostech (když jsme jeli metrem ze Smíchova na Černý Most, ptal se mě, jestli jedeme pod Německem). Ale hraniční čára, ta černá čára na mapě, kterou tak rád obtahuje fixem, je pro něj stále pojmem téměř posvátným. Jako by ji dosud střežili pohraničníci se samopaly; jako by se jejím překonáním dosud riskoval život. „*Mucíme nenou hapekiki jet do Nemecka*,“ říká i dnes. A já zase nechápu, proč jsem s ním už dávno nenasedl v Plzni na vlak a neprovezl ho přes tu čáru: aspoň do podunajského bavorského kamenného města, kde jsem kdysi žil. A znovu si říkám: v létě; až bude léto, vezmu ho za hranice...

Lednová tma a vůně koňského hnoje na jeho dvoře. Vyprovází mě k vrátkům; v tlustých ponožkách a pantoflích. Šel by se mnou, ale nemá boty. Dal jsem mu dřevěný křížek svaté Nino (gruzínský křížek s rameny zalomenými vzhůru; stejný jsem dal i své tříleté jihočeské kmotřence, říká mu prý *pan Šipka*). Dal jsem mu balíček gruzínské kávy; samozřejmě i peníze. Kup si za ně boty, bundu, batoh a něco na sebe, hrozím mu prstem, i když vím, že mu příště musím boty a ostatní věci koupit a přinést sám (obvyčejně to dělávám, ale tentokrát jsem to nestihl a už nestihnou; zítra odlétám přes Varšavu do Tbilisi). „Jó, *nenou* koupím,“ slibuje; ale já moc dobře vím, že všechny ty peníze během pár dní utratí za tabák, bonbóny a hromadu zmrzliny...

Seděl na kapotě auta a kouřil; já jsem stál čelem proti nočnímu stepnímu větru; proti větru, který se na nás hnal přes hladinu Tbiliského moře. Dýchal jsem a dýchal; ale těžké rudé víno, koňak a vzpomínky ze mne nevyvětrávaly; a uvolnění nepřicházelo. Vrátil jsem se k autu. Taxikář — dvoumetrový stopadesátikilový Asyřan — se na mne díval z nepochopitelné výše (kdyby chtěl, strčí si mě do kapsy, napadlo mě). Omlouvám se; ještě chvíli tady zůstaneme a pak už pojedeme na Varketili; dám vám pak víc peněz. A opět sejdu dolů k hladině obrovské vodní nádrže. Vítr se řítí skrze mé oblečení, svaly; prostupuje mé kosti. A přece stále ten pocit dušení a touha po ještě hlubším nádechu... „Můžeme tu být, jak dlouho chceš,“ ozve se náhle těsně za mnou. „Žádný problém; vůbec žádný problém. A nic navíc platit nemusíš. Pojď; něco ti ukážu, a pak tu můžeš stát klidně hodinu, dvě; celou noc; do rána. Žádný problém...“ Jdu za ním vzhůru k autu. Asyřan (stihl mi už říci, že se jmenuje David, že má tři dcery a stejně jako já bydlí na tbiliském sídlišti Varketili) otevře všechny čtyři dveře, sedadlo řidiče a spolujezdce posune co nejdále dopředu, aby bylo vzadu co nejvíce místa. Udělá se mi na zvracení; automaticky sáhnu do kapsy: velký klíč od železných dveří svého přízemního bytu sevřu pevně v dlani, připraven vrazit jej taxikáři vši silou do obličeje (zalituju, že s sebou nemám pepřový sprej proti divokým psům, který mi před svým odletem z Gruzie daroval jeden můj německý známý). Jsem připraven uskočit. Běžet. Plavat ledovou

vodou. Uniknout kamkoliv před těmi nestvůrně velikými — patrně násilnickými, ba zvrhlickými — hnáty... Ale Asyřan se sám a s hekáním souká zadními dveřmi do auta; a na zadním sedadle se schoulí do embryonální polohy. „Tohle zase pomáhá mně, bratře,“ oddychuje ztěžka. „Ty dýcháš moře, a mně zas pomáhá už jen a jen tohle. Nevím proč. Nikdy jsem to nikomu neřekl; nikdy jsem to nikomu neukázal; a nevím, proč to teď ukazuju právě tobě.“ (Já to vím až příliš dobře: každý blázen — ne, lépe: každý člověk — se mi do pěti minut svěří úplně se vším: jako bych byl němá mrtvola, která už nemůže nic vyzradit.) Obr se choulí do ještě sevřenějšího klubíčka a stále povídá. Prý někdy vyjede za město a leží takhle v autě celý den. Ženě řekne, že pracuje; celé rodině řekne, že od nevidím do nevidím jezdí po Tbilisi a okolí. Ale ve skutečnosti leží ve stepi na zadním sedadle svého automobilu. Nespí. Nepustí si rádio; z toho by zešílel: kdyby si v tu chvíli pustil rádio, zcela jistě by se pomátl a už by nikdy nenalezl cestu zpět ke své ženě, ke svým dětem. „Co tomu říkáš, bratře?“ *Moc zajímavé*, vydechnu jen. Na rozechvělé hladině Tbiliského moře se zničehonic zjeví myriády hvězd; z okolní stepi k nám dolehne vytí šakalů...

V této kapli jsem vždy sám. Sníh tepe ze tmy do malovaného skla. Vůně kadidla a kávy se mísí. Svíce plane v oranžovo-růžovém solném krystalu u svatostánku. Za dveřmi se občas chrčivě ozve hlášení o odložených či zrušených přiletech a odletech. Šveholení polštiny a polské angličtiny...

V Praze jsme se zcela bez problémů vznesli nad mraky. V podvečer. Letěli jsme na východ. Před námi neprostupná, hmatatelná tma. Za námi zapadající slunce, růžová oblaka; pak už jen temně fialová jezírka chladného světla na ještě temnějších mracích. Sotva jsme se vznesli, už jsme klesali; jako vždy. Ten první let je příliš krátký. Ani časové pásmo se nezmění. Vznáším se a přistávám do stejných časových podmínek; do jazyka jen trochu pozměněného, jen trochu víc rozšiřlaného. Mraky a pády sněhových vloček. Vrtule na křídle letadla: světelný vír ve tmě; jako bychom pluli v ponorce pod mořskou hladinou; vítr lomcuje letadlem jako nárazy slaných vln. Dotek země; za koly letadla pak šplíchal sníh (stejně šplíchal za sáňkami, na kterých jsem se ještě včera řtil se sestřinými dětmi po brdské pastvině dolů k černým lesům)...

Klečím tu v tříkrálovém večeru; veškeré lety jsou opožděny, odloženy. I ten můj. Varšavské letiště tone v bílé mlze chumelenice; v bílé tmě. Po mé pravé ruce, pod obrazem Panny Marie, Patronky letců, velká kniha, do které se zapisují poděkování a přání. Nikdy a nikde jsem do takových knih nic nepsal. Nikdy jsem ani čárkou neposkrvnil žádnou

pamětní knihu na vrcholcích hor či jinde. Až zde. Už od toho prvního mezipřistání. Už tehdy jsem do té knihy načmáral aspoň datum, dráhu svého letu a latinské *Deo gratias*. Dnes jsem knihou zalistroval zpět. Stránky jsou odebírány a doplňovány. Ale můj poslední zápis byl docela blízko tomu dnešnímu. Klečel jsem tu před dvěma týdny. Zvláštní. Jako bych tu naposledy klečel před mnoha lety. Jako bych tu klečel včera. Obojí cítím; jen ne ten skutečný časový interval. Tedy *před dvěma týdny* (zašeptám) jsme přiletěli z Tbilisi; těsně před svítáním. Klečel jsem na tom samém místě jako dnes, jako vždy zcela sám: v této letištní, sterilní kapli, která působí jako modlitebna Marťanů z béčkového sci-fi filmu ze sedmdesátých či osmdesátých let (zvláště ty automaticky se vysunující plexisklové dveře, jimiž se vchází). Za malovaným sklem vycházelo slunce. A ač bylo mezipřistání stejné, směr letu byl zcela jiný. Opačný. Jasný a nezpožděný. Na pražském letišti táta v tlustém černobílém svetru. Čekal na mě s očima dětsky lačnými, mladými. Jako by se tvářil i očima vrátil na severočeské sídliště Sever; jako by ve mně viděl čtyřleté rozjuchané dítě, které utíká před jeho lechtáním po chodbě paneláku. Obejmutí. Cesta přes Příbram (zatímco táta nakupoval, vyběhl jsem po schodech na Svatou horu; tak jiné schody a tak zcela jiná *Svatá hora* než ta tbiliská). A pak už cesta lesy a lesy; na obzoru černá vlna Třemšína a Kobylí hlavy; dům na samém lemu brdského vojenského prostoru; a máma a sestra a děti a kočky a psi a vůně vánočního cukroví a purpury a tepla a chladu; a jehličí, které vniklo do domu na podrážkách bot a na tlapách zvířat...

Druhý den, ve štedrodení ráno, jsme vyšli s mladší sestřinou dcerou Marií, s mámou a se psy směrem k Padrtským rybníkům. Přes pastviny. Tráva jen ojiněná. Plástve ledu v zatopených kravských stopách a z maringotky udělaný — teď hluboce spící — včelín. Psi kolem nás pobíhají. Žďuchají nás do dlaní ledovými čenichy. V lesích za Jahodovou horou

se na nás spustil sních. Zprvu jen drobné, nenápadné, neformné vločky (jako by nás nebe zasypalo kuličkami polystyrenu). Potom už husté, geometricky pravidelné, krystalické chumelení, které zrychlilo naše kroky. Tři postavičky v kapucích na hrázi mezi dvěma Padrťskými rybníky; stejné tváře, stejné sklonění hlavy k zemi, stejný styl chůze s rukama sepnutýma za zády (chodil tak můj dědeček a prý i prababička, kterou jsem už nezažil). Černá, vyschlá divizna pod nánosy prvního sněhu; její vrchol je zlomený větrem. Obcházíme rybník. Mlčíme. Aleje podél cest, po kterých již nikdo nechodí. Zakrákání krkavce nad ruinami statku (snad je to jeden z krkavců, kteří žijí na pastvině u našeho domu; pronásledují nás vždy, kamkoliv se hne: jako by čekali, až padneme mrtví k zemi). Černý kříž mořského orla vysoko nad námi. Na Padrťských rybnících pukají ledy. Kdyby se zkrřížila a v jednu látku slila ozvěna hromu s podvodním velrybím plácem, snad by se to blížilo zvuku praskajícího ledu na Padrťských rybnících. Černý blesk řítící se s hukotem po tvrdé, bílé hladině. Marie se na mě podívá: smích v očích, potom i slabé pousmání tváře. Odbočíme z cesty do vysoké trávy bývalé dopadové plochy. Do zmrzlého bláta zadupaná vesnice. Ovocné stromy zplaněly. Třešně jsou obklíčené lesem. Rybníček s hladinou zcela marnou. Na zídce zbořeného domu ještě kousek omítky. Marie ji drolí prstem (trochu jí zůstane za nehtem). Jeden z našich psů, nejstarší koliák, zvedne zadní nohu a zříceninku si označí...

Když jsem dnes v Praze procházel letištní kontrolou, našel jsem v kapse bundy obojek právě tohoto našeho nejstaršího psa; mám jej tam i teď; když se ho náhodou konečky prstů dotknu, prudce mě zahřeje v hrudi, že se mnou ten zapomenutý obojek poletí až do Tbilisi... Pokud někam odletíme. Pokud toto mezipřistání někdy skončí. Nevím, zda chci, aby skončilo. Klečím, a cosi ve mně je rádo, že jsem

stále v tom samém časovém pásmu; že jsem obklopen řečí tak blízkou a vřelou, téměř mateřskou, jen trochu víc šustivou, rozšiřlanou... V prvních letech jsem v zimě do Čech a na Moravu nelétal. Klečel jsem o Vánocích ve svém panelákovém bytě. Jediný se štědrovečerní svíčkou. Vše okolo všednodenní; uvízlé ve starém juliánském kalendáři. O několik týdnů jinde; zcela mimo... Na půlnoční mši v tbiliském katolickém kostele svatých Petra a Pavla podivná směs potomků národnostních menšin a Indů a Arménů a Asyřanů a Afričanů a Filipínců a Poláků a cizinců. Zcela cizí písně; zcela cizí slova a cizí melodie (žádný Starý Rožmitál a rozhrkané varhany, které ještě pamatují prsty Jakuba Jana Ryby). Loni už jsem to nesnesl. Už ne. Koupil jsem si letenku a řítil jsem se nocí do Varšavy. Do Prahy. Letos opět; letos už jsem ani chvilku nezaváhal...

Od Padrťských rybníků se na nás hnal ostrý vítr. Stáli jsme zachumlaní do šál a čepic a kapucí uprostřed té vyhlazené vsi; a pak místo abychom se otočili a šli zpět domů, všichni jsme se (beze slova domluvy či zdůvodnění) vydali opačným směrem. Směrem k ostatním zaniklým vesnicím. Ke Kolvínu. K té vsi, odkud pochází jedna linie našich předků. Dlažební kostky a alej. Kaplička, holírna, stáje, krčmy, svatební postele a latríny: vše zadupáno do země, vše rozemleto na jediný, stejnostejný prach, který deště a potoky za jarního tání odplavují do řek a do nížin... Jeden z našich kolvínských prastrýců prý kdysi vyprávěl mámě, že když si byl na Kladně na úřadu pro nový občanský průkaz, uvedl jako své rodiště *Kolvín*. Úřednice hledala a hledala: „Nic takového neexistuje.“ „Ale já se tam narodil,“ oponoval úřednici prastrýc. „To je možné, ale nemůžete to mít v papírech, protože to neexistuje.“ „A co tam mám teda napsat?“ Úřednice se prý k němu naklonila a spiklenecky mu pošeptala: „Nějaký místo si vymyslete; ale musí to existovat.“ Dala mu prý i mapu Československa, aby mu výběr zjednodušila.

Díval se na tu mapu; vše bylo rozmazané; nenapadalo ho jediné jméno; nebyl schopen vybrat jméno jediného města, jediné vsi. Už už chtěl nějaké místo zvolit, ale vždy je přebilo to jediné skutečné jméno, to jediné slovo, které se mu znovu a znovu proti jeho vůli dralo na rty, kroutilo propiskou v jeho prstech: *Kolvín...*

Ani u té do země zašlapané vsi jsme se však nezastavili. Ač vítr fičel; ač opět začal padat drobný sníh, šli jsme dál. Nezadržela nás ani zeď skořického hřbitova. Na náhrobcích jména našich předků; na náhrobcích schoulených a tisknoucích se co nejbližší ke zdi kostela svatého Václava. Všechna jména k nám patřila; všechna jména byla nějakým způsobem spojena se jmény našimi. Jen tok křestních jmen se na chvíli odchýlil, vykolejil. Jména mámy a jejích sester, jméno mé a jméno mé sestry; ta zde nebyla; ta jména náhrobky neznaly. Ale jména sestřiných dětí zde už opět zlatě a bíle svítila ze všech stran: *Barbora, Marie, František, Vojtěch*. Zpět v těchto lesích, zpět na našich rtech; na dárkách, které uložíme večer pod vánoční stromek. Jména havířů, kteří se nestihli rozprchnout do dolů na Kladně, v Příbrami či na Ostravsku. Jména věčných horníků, kteří i do naší krve zaseli tu nevyhladitelnou jeskynní tmu. Vrátila se jména; i naše krev se vrací... Zdálo by se, že jen čirou náhodou koupili moji rodiče před několika lety ten dům utopený v lesích na samém lemu brdského vojenského prostoru. Byl neskutečně levný; jen proto jej přece tehdy koupili. Nastěhovali se do něj; opustili byt v Polabské nížině, do nějž se pro změnu nastěhovala sestra s dětmi. Až mnohem později prý mámě došlo, jak blízko se ocitli Kolvínu a Skořici. Chodila kolem Padrtských rybníků a stále jí přišlo něco podezřelého na těch starých alejích; ty pozůstatky zdí roztroušené po bývalé dopadové ploše ji něčím vábily. Častěji a častěji se se psy vydávala právě tím směrem. Až si náhle v jeden jarní den vzpomněla, jak jí její táta, můj dědeček, vyprávěl o prázdninách,

kteřé trávil u příbuzných ve Skořici. Jako by předtím měla zcela zatemnělou mysl, jako by byla slepá; ten mrak byl náhle odvanut, na hrázi Padtrského rybníka; najednou si zcela zřetelně vzpomněla na to, že odsud pocházíme; rozběhla se a prý bez přestávky běžela těch šest či sedm kilometrů k nám domů; vešla do sklepa a vytáhla z krabice, ve které byly staré fotografie a dokumenty, dědečkovy zápisy o našem rodu a rodokmeny, které ve stáří nakreslil...

Chtěl bych se modlit až do bezvědomí; chtěl bych se zcela poddat jen a jen této varšavské letištní kapli, jen a jen přítomnému okamžiku. Ale pod víčky místo rudého světla modlitby tvář malinké Marie, tvář mé mámy (místo růžencových tajemství mé vnitřní rty rytmicky a opakovaně šep-tají: *Máma ani Marie nikdy neletěly letadlem, máma ani Marie nikdy neletěly letadlem*); pod víčky pláň obrovského rybníka, na kterém praskají ledy. Jizva se s hučivým zvukem otvírá; jako blesk jede po hladině. Čím víc se snažím povznést nad koberec, na kterém klečím, čím víc se zde snažím odpoutat od pozemskosti a vzpomínek, tím více se tisknu k hlíně a prachu, k tomu brdskému prachu, z něhož je uhněten a uplácán náš rod. Z prachu a vody uplácané tváře. Máma, Marie i já: všichni tři máme tvář dědečkovu. Tvář mého dědečka vyplouvá z hlubin, splývá s tváří Mariinou, s tváří mé mámy; splývá s mojí tváří; už zcela překrývá a zcela znicotňuje to křížem na čtyři díly rozřáté rudé světlo modlitby. Na hliněnou dědečkovu tvář neviditelná ruka nanáší barvy; neviditelná ústa vdechují život té dokonalé masce. Dědeček dýchá, mrká, rozhlíží se kolem sebe, v jakémsi údivu; jako by se náhle probudil z hlubokého spánku; pak ale jen zakrouťí hlavou a pokračuje v tom vyprávění, ze kterého byl vyrušen:

Jednomu pocestnému se kdysi v lese nedaleko Padtrských rybníků zjevila duše člověka, který zemřel v půli cesty domů, do Kolvína. Pocestný se — na rozdíl od mnoha předchozích, kterým se duch zjevoval — nevylekal, nevyděsil,

ale nabídl duchovi, ať jde do Kolvína s ním. A tak ten dobrý pocestný tu nebohou, ztracenou, bludnou duši vysvobodil ze zakletí; vysvobodil ji z muk nekonečné samoty a odloučenosti prostě a jen tím, že ji doprovodil ten zbylý kousek cesty domů...

Pouze hlasy vystupují ze sirné páry. Stromy dosud holé. Parkoviště a dřevěná bouda. Všichni již sestoupili do jámy plné horké, minerální vody. Jen já jsem zůstal oblečený, na břehu; s lahví koňaku v ruce...

Včera jsem se svými německými známými a s mladičkými italskými snoubenci přespal na sovětské observatoři nad lázeňským městečkem Abastumani... Vysklenými okny jsme se vloupávali do trosek a zřícenin aristokratických vil a lázní. V jednom polorozbořeném, močí páchnoucím dřevěném paláci žil a na tuberkulózu zemřel carevič a velkokníže Georgij Alexandrovič, bratr posledního ruského cara (z neznámého důvodu mě v tom opuštěném domě v jednu chvíli posedla neodbytná, ničím nepodložená představa: že tento carův bratr byl naprostý šílenec, který po celé dny a roky jen zatloukal stovky, ba tisíce hřebíků do dřevěných trámů a stěn)... Vysoko v malokavkazských horách, na observatoři, jsme pak pili víno; Němci a Ital postupně pousínali na židlích; krátkovlasá Italka a já jsme se ve tři hodiny ráno vydali na jednu z hvězdáren. Dobušili jsme se na správc: gruzínský dědek s vousy až po pás; s nehty tak dlouho nestříhanými, že se mu spirálovitě kroutily nad konečky prstů (jako nějakému indickému asketovi, napadlo mě). Bankovka do špinavé dlaně. Přikývnutí. Schody vzhůru... Točil jsem klikou, která hravě ovládala nejen prastarý dalekohled, ale i kopuli pozorovatelný. Bílý úplněk a pach kovu (univerzální pach svěráků a těžkých strojů ze všech dílen a pravěkých

učeben technické výchovy). Dědula vykládal o Měsíci věci tak sladce zastaralé, pošetilé a krásné; to samé patrně říkával jako mladík: v dobách, kdy byl ten manuálně obsluhovaný — v Československu navržený — dalekohled žhavou novinkou. Když jsem později pod ledovým úplňkovým nebem řekl opilé Italce, že pochybuji, zda ten stařec ví o přistání Američanů na Měsíci, začala mě přesvědčovat, že Američané přece nikdy na Měsíci nepřistáli, že to vše natočili v Hollywoodu; že Američané stojí za všemi podvody a válkami ve světě. Mávl jsem nad tím rukou (nade vše polehčující okolností bylo, že se ta žena narodila ve Florencii; že je tak neuvěřitelně mladá; že se jmenuje *Francesca*)...

„Pojď taky, Matthew!“ zní ochraptělý ženský hlas za clonou sirné páry. „Nechápu, že někdo nemá rád horkou vodu. Já miluju horkou vodu.“ Odmítavě poděkuju. Nevykládám jim o tom, jak jsem coby dítě musel týden co týden chodit na odběry krve na endokrinologii ve svém rodném severočeském městě (báli se, zda nejsem *trpaslík*: byl jsem nejmenší ve třídě; nejmenší, kamkoliv jsem přišel). Kromě pravidelných týdenních odběrů jednou za rok mimořádné *vyšetření*: máčeli mě střídavě do ledové a horké vody a ve vaně s horkou vodou mi poté odebírali krev, dokud jsem neomdlel... Stoupám vzhůru řídkým lesíkem; po zbytcích sněhu. Upíjím z láhve silný, temně zlatý koňak; a z plných plic vdechuji vzduch, který má mít tu podivnou vlastnost, že je čistší, sušší a průhlednější než kdekoliv jinde v Asii či v Evropě (právě proto první sovětskou observatoř postavili kdysi zde). Dole, hluboko pode mnou, blátivé parkoviště s jediným — naším — automobilem. Potok. Dřevěná budka s hadicí k osprchování. A ta chuchvalci sirné páry zacloněná, vstup do podsvětí připomínající jáma, která pohltila mé německé a italské známé...

Před pár týdny mě na vesnici nedaleko Tbilisi kousl jeden z tamních toulavých psů: malá fenka. Vrtěla ocáskem, čmouchala mi k prstům, lehla si na záda. A když jsem ji pohladil, zkrabatila náhle pysky a kousla mě do prsteníčku levé ruky. Čtyři rány; jedna dlouhá: to jak fenka ucukla hlavou, a přece ještě měla zub v mé kůži. Dlouhá, prstenu podobná rána (občas si po zaschlé krvi přejíždím ukazováčkem pravé ruky; dávno zapomenutý pohyb: tak jsem ve starém bavorském městě nad Dunajem hladíval svůj — první a poslední — stříbrný zásnubní prsten)... Fenka přespávala poblíž domu mých známých (Němců z vojenské mise); poprosil jsem je tedy, aby ji sledovali a dali mi vědět, kdyby se s ní něco dělo. Za dva dny mi zavolali, že prý fenka náhle umřela (prudký strach ze vztekliny, která dosud v Gruzii přežívá; a zároveň otázka: mám snad já v krvi něco, co zabíjí i toulavé psy?). A tak jsem okamžitě mávl na taxi a odjel na antirabické oddělení *Páté nemocnice*. Protože jsem se doktorovi zdál příliš hubený, musel jsem nejprve sníst velký koláč s džemem; teprve potom mi napíchlali šest injekcí do nejroztodivnějších částí těla. A předali mi leták, na kterém stálo, že nesmím půl roku pít alkohol; velkým a podtrženým písmem bylo připsáno upozornění, že i pivo je alkoholický nápoj...

Napil bych se (v ledničce gruzínská vinná čača, arménský koňak, moravská slivovice, ázerbájdžánské víno z granátových jablek). Půl roku nepít; kdy se mi to naposledy přihodilo? Od čtrnácti let *nikdy*, odpovím si hned... Vedro a tělo

rozlámané nevyspáním (můj věčně opilý soused celou noc mlátil ženu i děti); nervy vybičované proti každému zvuku. Bloudím svým přízemním bytem v předem předepsaných obrazcích (*rybářská kočka*, která — s marnými plovacími blánami mezi prsty — křižovala kdysi klec v severočeské zoologické zahradě). Obloha šedne bouřkovými mraky. Dusno. Vlhké dusno bez deště a bez blesků. Pod poklopem. Pod lupou...

Za hodinu mám opět sraz s nějakými lidmi v centru kvůli obhlídce bytů (musím se přestěhovat; třeba na místo ještě nesnesitelnější: hlavně však jinam). Před odchodem se chci osprchovat; voda jako obvykle neteče. Ručníkem ze sebe stírám pot. Oblékám se. Otevřu těžké železné dveře (ty jsou základem každého dobrého bytu; inzeráty vždy začínají ujištěním, že nabízený byt je vybaven — a od skutečnosti bezpečně oddělen — železnými dveřmi). Na mém prahu leží na boku velký huňatý černý pes a civí na mě. Toho psa dobře znám. Má přeraženou přední pravou nohu. Stará ruská babka, která se živila sběrem odpadků a bydlela v bytě naproti, psa ošetřila, nohu mu obvázala, starala se o něj (jmenovala se prý Aljona a „byla odjakživa divná; odjakživa tu žila docela sama: bez muže, bez dětí, už za Sovětů v celém bytě docela sama“: to vše na mne jednoho mrazivého večera vychrtila jiná ruská babka, která si ode mne přišla vypůjčit peníze na léky). Pes pajdával vedle paní Aljony na její každodenní pouti kolem popelnic; ráno co ráno vždy radostně zíval, klapal tlamou a žďuchal do staré ženy čelem a čenichem. Aljona (zabalená do nejabsurdnějších hadrů, na hlavě — i uprostřed nejtropičtějšího léta — dvě až tři tlusté zimní čepice) sbírala hlavně igelitové pytlíky a tašky (těch je na sídlišti dostatek; tak jako na Balkáně, i Gruzíni zabalí do igelitového sáčku vše: propisku, krabičku cigaret, ikonu); dlouhou holí s bodlem se hrabala v útrobách popelnic. Za soumraku se pak vracela do bytu, z kterého se linul

nesnesitelný zápach. Dveře jejího bytu byly dřevěné; neměly zámek: jen do futer vtlučený hřebík, k němuž byla veřej přivázána roztřepeným provazem (občas někdo pověsil na hřebík tašku se zbytky jídla). Okna bytu byla ucpaná překližkou a igelitovými sáčky; z jednoho trčela začouzená trubka od kamen (babka v zimě v kamnech páčila plasty: černý jedovatý dým se valil do holých větví fíkovníku)... Minulý týden paní Aljona zemřela (netuším jak). Před dům přijelo nákladní auto s kontejnerem na korbě. Dělníci otevřeli dveře; zacpali si nosy (černý pes je pozoroval zpovzdálí; nevrčel, jen svěsil uši a smutně poulil oči). Všechny pokoje byly od podlahy až ke stropu zaplněné odpadem. Bytem vedly pouze úzké tunely, kterými se babka pohybovala. Dělníci vymlátili překližková okna a byt vyklidili, či lépe řečeno vykydali (skutečně s sebou měli i vidle). Kontejner naplnili několikrát. Nikdo nevěřil, že se do jednoho bytu může vejít tolik věcí...

Pajdavý pes leží na mém prahu. Chvilku se škubavě pokouší nadzvednout; ale nakonec opět klesne na bok (ta věčná otázka v psím pohledu: v tom pohledu jen a jen zespod, ze dna propasti). Nebojím se psa překročit (ač jizva po kousnutí toulavé fenky stále svrbí); cosi mě přesto zadržuje: jakési neurčité — v tu chvíli však neodbytné — vědomí, že bych stínem oblouku svého jediného kroku toho tak věrně a marně vyčkávajícího psa k neunesení ponížil; ba zneviditelnil... Zacouvám zpět do svého bytu. Zavřu těžké železné dveře. Opřu se dlaněmi a rozpáleným čelem o chladný kov. Z druhé strany pocítím úlevné zapření měkkého, huňatého těla; a čím dál tím klidnější tep a dech...

Už mě vyhlížel. Oholený. Převlečený do bílé košile, černých kalhot; do šedého, prošoupaného sáčka (později mě nejednou napadlo, že mě vyhlížel hlavně proto, abych mu neutekl)... Když jsem ho ráno ve vesnici potkal, nechtěl mě ani pustit. „Kam bys lezl? Co tam budeš dělat? Nahoře je jen kamení. Tady můžeme posedět, popít; popovídat si. S kým si tady mám jinak povídat? S těma Arménama?“ Chytl mě za předloktí. Oblečený byl v hadrech; šedé strniště na tváři. Musel jsem mu slíbit, že se u něj potom zastavím; že u něj přespím. „Je to ten dům támhle; docela na konci vesnice. Na břehu jezera. Pojď, ukážu ti to.“ Táhl mě za rukáv jako malé dítě. „Vrátíme se a já ti ukážu, kde bydlím, chceš?“ Najdu to; nebo se na vás zeptám. „*Michail*; stačí, když řekneš *učitel Michail*, a všichni už ti poví.“ Dobře...

Vylezl jsem na horu Šaori. Po velkých kamenech. Pode mnou holá náhorní plošina. Džavachetie: nejpustší část Gruzie. Prudký ledový vítr; i teď, uprostřed léta. Bílé, žluté a modré květy v zelené trávě (od konce léta do jara je zde krajina zlatošedá, nebo bílá). Na okolních homolovitých horách skvrny sněhu (sopečnaté kopce sahají do výšky nad tři tisíce metrů; sama rovina leží výše než dva tisíce metrů nad mořem). Pode mnou meandrující říčka, obrovské jezero Paravani; u něho podlouhlá vesnička, ve které na mě čeká učitel Michail... Celou noc jsem nespál, a tak jsem mezi pravěkými megalitickými stavbami na samém vrcholu hory Šaori usnul. Vzbudilo mě zahřmění. Ze dvou stran se

směrem ke mně hnaly bouřkové mraky. Vzpomněl jsem si, že hora Šaori přitahuje blesky; není to žádná pověra. Skutečně je z jakési horniny, která přitahuje blesky. Okamžitě jsem se vydal dolů. Skvrny stád na zelené pláni se postupně přibližovaly: tmavé krávy, bílé ovce. Občas běží zelení černá tečka: pastevec na mule či oslovi...

První kapky deště mě zastihly až ve vesnici. Dopadaly do šedého prachu cesty (vůně dešťové kapky v prachu je všude stejná). Domky a zemljanky. Střechy porostlé vysokou travou, aby dobře izolovaly. Nebesky modré okenice; i sovětský nákladník je nebesky modrý. Na dvorcích domů pyramidy a labyrinty cihel, které se lisují z kravského hnoje; ničím jiným zde nelze topit, stromy tu nerostou. Husy, slepice, kůň, kavkazský pastevecký pes přivázaný k nakloněnému dřevěnému kůlu; k nebi se vzpínající talíř nečekaného satelitu; velké, vlhkem sálající lopuchové listy. Malý rybář na malé loďce obklopený rozbouřenými vlnami jezera Paravani. A u děravého plotu na samém konci vesnice stál on: převlečený, oholený. Mával na mě. Šel mi naproti. A zatáhl mě do svého velkého bílého stavení s travnatou střechou a nebesky modrými okenicemi... „Pojď se schovat; měl jsi štěstí, velké štěstí, že jsi to stihl dřív, než začnou blesky mlátit.“ V kuchyni rozlil vodku do dvou plecháčků (na dvou talířích už byly nachystané sladkosti a kyselá zelenina). Omluvil jsem se, že nemohu pít: pokousal mě pes, musel jsem na injekce. „Proti vzteklině; tak to ne, to ti bohužel nemůžu nalít.“ Vypil sám obsah jednoho plecháčku, potom i druhého; a opět nalil vodku do obou. Sedli jsme si k rozviklanému stolu. A on mluvil a mluvil. Dlouho prý neměl hosta. Dlouho neměl hosta. Kdo by sem chodil? Kdo by chodil do téhle pustiny? Říká se tomu Nová Sibiř. Vyhnanství. Jeho předky sem vyhnali kvůli víře. „Jsme *duchoboři*. Slyšel jsi někdy o nás?“ Slyšel; byl jsem i v Gorelovce, kde máte modlitebnu, loni či předloni. „Byl jsi v Gorelovce?“ On tam prý nebyl léta. Léta nebyl

v Gorelovce. Jeho starší sestra tam teď bydlí. Tady na stěně, to jsou fotky jeho sester; ty babky v tradičním duchoborském kroji. V takových směšných hadrech sem jejich předci přišli před dvěma sty lety z Ruska či Ukrajiny. Pacifismus, láska, bratrství; vše čisté, bez zbytečných symbolů a obřadů. A podobné nesmysly. Jeho starší sestra tomu všemu skálopevně věří. Jednou týdně za ním jezdí; uklidí mu dům. Svou starší sestru nemůže vystát. Vyčítá mu, že pije. Co tady má asi tak dělat? Jeho mladší sestra, ta už leží na hřbitově. S tou si rozuměl; to bylo něco úplně jiného. Ale proč by jí jezdil na hrob? Co s tím? Leží tam jen kosti. Nevěří. Nevěří ničemu z toho, co hlásá víra jeho předků. „Možná jsi moji sestru viděl, když jsi tam byl; možná i tu mladší.“ Ne, neviděl jsem tam tehdy žádného duchobora; nikdo tam nebyl. Vy jste první duchobor, kterého vidím. „První duchobor,“ smál se. „To je dobré. V téhle vesnici jsem poslední duchobor. Já jsem první a poslední; *alfa a omega*,“ sípavě se smál; vypil vodku z obou plecháčků a opět do obou nalil (napadlo mě, že to tak dělá, i když je doma sám). „Poslední duchobor v této vesnici. Zbytek jsou Arméni; ale ne nějakí *normální* Arméni. Tihle jsou katolíci, a mluví turecky. Co je to za existenci? Kde se to tu vzalo? Turecky mluvící katolický Armén v Gruzii. Co to je?“ ptal se neustále a ukazoval kolem sebe. A mluvil a mluvil; krásnou jižní ruštinou, v které se vyslovuje *h* místo *g*: *havarju, v hosti, hromka, Hrihorij* (vzpomněl jsem si na svého studenta, který snaživě a rádoby logicky prohazuje *všechna* ruská *g* za česká *h*: místo Gruzie říká *Hruzie*). Já jsem občas řekl slovo či větu. Ale měl jsem pocit, že mě neposlouchá. Motal se kolem kamen; vařil čaj. „Pořád nechápu, proč jsi vlastně tady; sem žádní turisté nejezdí; sem nikdo nejezdí,“ blekotal čím dál opilejším hlasem. Za oknem vlny na rozbouraném jezeru; vysoké: jako na moři. Protože se mi tady líbí. Otočil se: „Tady? Líbí?“ Tak to prý nechápe. On by byl radši kdekoliv jinde, jen kdyby mohl. Kdyby už nebyl starý.

Kdyby to mělo nějaký smysl. „Co se ti tady může líbit?“ Jen jsem pokrčil rameny. Nemělo cenu mu říkat, jak mě hned v ten první podzim, kdy jsem tady byl, tato krajina ohromila. Ohromila mě mnohem více než štítý Velkého Kavkazu: tato holá větrná pláň, z níž trčí sopky a menhiry. Stáda krav a vůně hnoje. Louka a vůně kravinců a vítr: jako kdysi v severních Čechách, na sídlišti Sever. Náš panelák stál na kraji louky a my jsme byli stále na louce. V bambulatých čepicích, které hryzaly do spánků a do zátylku a které jsme si sundávali, když se rodiče nedívali z okna. Kravský hnůj nám jen a jen voněl; mně i všem mým kamarádům. Hned první podzim, kdy jsem se do Džavachetie dostal, jsem si na severočeskou louku vzpomněl. I ty sopky tam trčely ze zvlněné krajiny. Džavachetská kamenná moře připomínají kamenná moře v Brdech. A duchoborské vesnice (toto už Michailovi řeknu) mi svými bílými staveními s nebesky modrými okenními připomínají vesničku v rumunském Banátu, kde jsem kdysi pracoval jako učitel...

„Tak na učitele,“ pozvedne plecháčky, ťuká jimi o sebe (ví vůbec, že jsem tady? nesplynul jsem s nějakým přízrakem, s kterým si tu takhle připíjí večer co večer?). Pije rychle, zakucká se; vodka mu teče po čerstvě oholené, trochu pořezané bradě. „Dlouho tady nebyl žádný učitel, žádný *kolega*. Žádný inteligent. Co by tady taky dělal? Na týhle Sibiři.“ Oči se mu lesknou. „Co by tady dělal? V tomhle hnoji. V těchhle hovnech.“ Mávne rezignovaně rukou. Sklopí hlavu, ale pak ji prudce narovná a vyštěkne: „Kolik je tři a pět? Tři plus pět, rychle!“ Osm. „Osm! *Bravo!* A pro ty Armény, pro ty Turky tady? *Devět*. Hahaha. Dám jim spočítat, kolik je tři a pět, a všichni, všichni do jednoho ti napíšíou *devět*. Všude je to osm: ve Tbilisi, v Americe, u vás v Českoslovakii, na Marsu; ale tady, v téhle hovnama zaplavené vesnici, je to devět. Už od dětství, už od kolébky ti poturčenci jen a jen suší hnůj. Ty hovna si nacpali i do lebky, a teď si je tam lisujou. Kolik

kilogramů hoven se vejde do hlavy jednoho poturčeného, papeženeckého Arména? Mám chuť jim dát takové domácí zadání. Kolik hoven, hahaha... Představ si, že letos ani nezaseli. Nic moc tu neroste; ale dřív aspoň něco pěstovali. Letos už ne. Žijou teď jen a jen z dobytka: hnůj, mléko, sýr. Nic víc. Nic víc. Ale aspoň ty sýry si musíte umět spočítat, říkám jim. Čumí; a nerozumí mi. Víš, co rozumí rusky? Hovno. A víš, co já turecky? Taky hovno!“ Vstane a odejde na dvůr; snad na záchod. Mraky se přehnaly, padlo jen pár kapek. Setmělo se, slunce už určitě zapadlo za sopečnaté hory, ale okna Michailova domu míří k jihovýchodu, k jezeru... Vráti se. „Ještě čaj?“ Nečeká na moji odpověď. Potácí se kolem kamen s konvicí. A mluví do všech stran. „Ti moji blázniví předci: byli šťastní, když je před dvěma sty lety vyhnali na tuhle Sibiř, na tuhle druhou Sibiř. Říkali tomu *Nová Sibiř*; tehdy tu bylo vše *nové*. Dnes tu jen vymíráme a naše domy šednou pod záplavou Arménů, muslimských Gruzínů z Adžárie, pod záplavou hnoje. Ale tenkrát. Tenkrát si tu naši předci postavili zemljanky a baráčky a chrochtali blahem, chrochtali blahem, že na ně nemůže nějaký ten carský úředník. Blázni blázniví; blázni blázniví. Tolstoj jim pak dal peníze, aby odjeli do Kanady. Většina odjela. Někteří tu zůstali: *duraki, duraki*. Zbytek utekl do Ruska po rozpadu Sovětskýho svazu; jen pár nás tu zůstalo. A tady jsem poslední. Poslední duchobor u jezera Paravani. A od rána do večera tu jen suším hovna, abych neumrznuł; jako prašivej Armén. A hned na podzim nás zasype sníh. To máš pořád dokola: lopatou se prohrabovat na záchod a zpátky. Nikam dál než na záchod nemá cenu cestu prohazovat. No cestu: *tunel*; tunelem lezeš na záchod. Dál se nedostaneš. Záchod, to je maximum; to je meta. A často si ani na záchod cestu neprohrabu. Mám nočník, no...” Plastová láhev je poloprázdná. A on dál nalévá. Do dvou plecháčků. Tentokrát až po samý okraj. „Něco ti ukážu; počkej.“ Na chvíli se odpotácí

do vedlejšího pokoje. Slyším, jak na zem padají různé věci. Šustění papíru. Vráť se se sešitem v ruce. „Před týdnem jsem našel ve svém bloku s výpočty tohle, vidíš tady to číslo 987? To přece není moje písmo. Víš, čím je to písmo? To je písmo moje mladší sestry, té, která umřela před půl rokem; a je to přesný rozdíl dnů mezi námi: sestra byla o devět set osmdesát sedm dní mladší než já. Před týdnem, večer, tam to číslo nebylo; a ráno jsem ho tam pak našel. Myslím, že to znamená, že umřu přesně za tolik dní po její smrti; to je přibližně za dva roky. A je to zcela určitě její písmo. Hele, tady mám věci, které psala; nějaké účty; takhle psala sedmičku, vidíš? A takhle píšu sedmičku já. No to je přece úplně jiný rukopis. Nebudeš mi přece tvrdit, že to je moje písmo. Nebo mi chceš tvrdit, že je to moje písmo? To snad nemůžeš myslet vážně, že mi chceš tvrdit, že to je moje písmo!“ Odtáhnou si židli trochu dál od něj a kóťám, že to určitě není jeho písmo, že mu netvrdím, že je to jeho písmo. Prudce vstane a opět odejde na dvůr. Prohlížím si sešit: je plný číslic. Jsou psány vodorovně, svisle, napříč stránkami; nahoru, dolů, přes sebe. Stránky jsou téměř černé číslicemi, které se vzájemně přeskrtávají... Vejde. Cíví na mě, výhrůžně; jako na cizího člověka, který se mu vloupal do domu, a on ho přistihl; oči skelně lesklé. „Víš, co to znamená *duchobor*?“ Zápasník ducha, odpovím. „Ne,“ vykřikne, pěstí bouchne do stolu, plecháčky a hrnky s čajem nadskočí. „To znamená“ — zarazí se, vydechne: „Vlastně jo, jo; znamená to zápasník ducha; prostě zápasník ducha... A jak to víš? Nepřijel jsi sem slídit; neslídíš tady po nás? Nepřijel jsi sem čenichat?“ Naklání se nade mnou; vysoká, nepřírozeně hubená postava; pod čerstvě oholenou kůží jako by prosvítala lebka. Ne, ujišťuji ho, že jsem nepřijel po nikom nikam slídit, že jsem přece přijel, abych si prohlédl megalitické památky na hoře Šaori. „To je dobře. Jasně.“ Zívne; protáhne se; rukama se dotýká stropu jako nějaký poloobr. Usedá. „To je dobře.“ Z talíře vezme

okurku, dá si ji do úst. Skousne umělými zuby. Půl okurky spadne na zem, na rudý, skvrnitý koberec. „Zápasníci ducha, bojovníci ducha,“ sípe. Směje se. „Bojovníci ducha. Tady! Jsem poslední bojovník ducha v tomhle impériu hnoje, v tomhle carství hoven.“ Hlavu dá do dlaní. Smích přejde v těžké oddychování. „Jsem poslední. Sestra umřela. Žena utekla. Dcera je v Moskvě; chovají se tam k ní jako k nějaký kurvě z Kavkazu, protože nenosí na krku křížek. My nenosíme na krku křížky. My na to kašlem; na všechny tyhle symboly. Duchoboři odjakživa z vysoka kašlali na všechny tyhle prázdný formality. Píše mi o svých dětech, které jsem nikdy neviděl. Ani jejího muže, krymského duchobora, jsem nikdy neviděl. A nepotřebuju je vidět. Copak si myslíš, že mě to zajímá, Varvaro? Proč mi píšeš ty pitomé dopisy? Házím to rovnou do kamen, rovnou do kamen! Už mi nepiš, Varvaro!“ Křičí; dívá se mi přímo do očí... „A můj syn, Roman, odešel do Tbilisi; deset let jsem ho neviděl. Deset let o něm nemám žádné zprávy. Deset let jsme spolu nemluvili. Ale nechybí mi. Ani žena, ani dcera, ani syn. Nic mi nechybí. Nikdo mi nechybí. Já nikoho nepotřebuju. Rozumíš? Nikoho! Nikoho na tomhle světě už nepotřebuju... Chceš mi snad tvrdit, že mám jet do Tbilisi? Že se mám plazit před svým synem? Mám se před ním snad plazit? To by se ti líbilo, co; abych se před ním plazil jako červ!“ Křičí a znovu mlátí pěstí do stolu. „Nikdy! To už se radši budu plazit před těma pravěkýma kamenama, tady. Jako ty poloopice, nebo co to tady kdysi lezlo. Ti pravěcí lidi... Prý tady poprvé na celým světě, na celým světě, pěstovali obilí. Tady; chápeš to? Tady! Ty to asi chápeš; ale já to nechápu. Vůbec nechápu, že zrovna tady někdo poprvé vyšlechtil obilí... A viděl jsi nahoře ty kameny?“ Přikývnu. „A cítil jsi tu energii?“ Opět kývnu. „Já taky. Cítím tu energii. Sálá to z kamenů. A co my víme? Co ty víš? Třeba to tu udělali mimozemšťani; třeba tady kdysi přistávaly jejich kosmický lodě. Směješ se tomu?“ Ne, vrtím

hlavou (a doopravdy se nesměju). „Sestra, ta starší; ta by mi dala, kdybych jí vyprávěl o mimozemšťanech. O mimozemské energii ukryté do kamenů. Ta by ječela. Ona je pravověrná duchoborka. Navleče se do kroje a klaní se ostatním bábám. Líbá báby, líbá hroby. Svatá Trojice a basta. Bůh Otec — výšina, Bůh Syn — šířka, Bůh Duch svatý — hlubina. Přes to nejede vlak; na Trojici jí nešahej. Viděl jsi někdy ty báby, duchoborky?“ Jen na fotkách, řeknu mu, i když vím, že mě neposlouchá. „Ignoranti; co těm povídat o pravěku a o menhirech a o mimozemských civilizacích. Copak někdo ví, jak se sem ty kameny dostaly; a k čemu sloužily? Proč by to nemohly být přistávací rampy pro létající talíře? Myslíš, že jsme v kosmu sami? Už zase mi chceš tvrdit, že jsme tady sami, úplně sami? Třeba máme předky v nějaké úplně jiné galaxii; třeba máme mnohem bližší příbuzné v nějaké zcela jiné dimenzi. Třeba jsou docela blízko. Třeba jsou na dosah. Třeba tu jsou stále a stále s námi.“ Zakašle; nezdravě, tuberácky. „*Í-tý*, znáš? Víš, co je *í-tý*?“ Vím. „Ty si myslíš, že víš všechno, co? Ty si prostě vždycky myslíš, že víš všechno, co? No, to je dobře; to je dobře... Udělám kafe. Vypijeme si kafe. Tak dlouho jsem neměl hosta. Tak dlouho jsem neměl hosta... Třeba jsou ty cizí galaxie, ty cizí dimenze, docela blízoučko. Blíž než Tbilisi; blíže než Moskva, než Gorelovka, než Spasovka, než Orlovka... Gorelovka je strašně daleko; dlouho jsem tam nebyl; připadá mi, že je to strašně, strašně daleko. Sestra přijede skoro každý týden. Skoro každý týden; a já vůbec nechápu, jak může přijet z takové dálky. Kdyby ta mladší vstala z hrobu a přijela též, přišlo by mi to skoro stejně nemožné; skoro stejně nemožné...“ Za oknem už se docela setmělo. Michail chodí kolem kamen. Přitápí. Rozsvěcí. Z úst si vyndal umělý chrup. Usmívá se šíleným, křivým, opilý, bezzubým úsměvem. A mlčí. To ticho je náhle podivné. Vítr hvízdá ve škvírách mezi okny, v komíně. Nohy mi těžknou. Dívám se na sekeru vedle kamen. K čemu

sekeru, když tu není dřevo? duní mi v hlavě. Na chvíli na mě padne úzkost, že mi snad přidal něco do čaje: nějaké byliny či prášky na spaní. Že mě rozseká sekerou na kusy, snímé maso a kosti rozhází po posvátných džavachetských horách jako oběť mimozemšťanům. Jako by ve velkých zavařeninových sklenicích pod železnou postelí v rohu místnosti nebylo zavařené ovoce, ale lidské orgány. Jako by do špinavých utěrek, které se suší na šňůře nad rezavými kamny, utíral zakrvavené nože. Musím jít na chvíli na vzduch, řeknu mu. Vyjdu na dvůr. Vítr mě v jedné vteřině zcela probere...

Po chvíli přijde Michail za mnou: dva plecháčky s kávou v rukou. Sedneme si na lavičku. Z jezera se na nás žene ledový vzduch. Vše voní: voda, květy; i ten slisovaný kravský hnůj. „To je moje radost: tahle malá zahrada.“ Jeho hlas je náhle střízlivý, vlídný; normální. Tvář klidná (zuby má opět v ústech). I hněv, ještě před chvílí doslova sálající z jeho těla, jako by vyprchal. „Rostliny. Květiny. Květy. Živé nebo namalované. Na všem květy. Naším znakem je květ. Arméni žijí v šedých kamenných slujích; pouštní lidé, jeskynní lidé. Ale naše domy se vždy hemžily květy a nebeskými barvami; vždyť jsi to viděl; v Gorelovce jsi viděl naše domy. My nejsme žádní blázniví sektáři. My nejsme nějakí pomatení molokáni, tolstojovci nebo jehovisti. My jsme — — My jsme *bývali* normální lidé; normální veselí lidé. Zpívali jsme písničky, pracovali, pěstovali květiny... Jenže teď tady rostou už jen divoké květy; vše zplanělo. Téměř nic tu nejde vypěstovat; nic tu nejde vyšlechtit, i když se snažím; každý den se tady na tý malý zahrádce snažím.“ Zvedne se; dojde k záhonům, kde ve tmě skomírá zelenina. „Aspoň květinám ten hnůj svědčí; aspoň květinám svědčí ten všudypřítomný hnůj,“ šeptá směrem k zemi; těžce se skloní a hladí temné listy. Vráti se. Srká kávu. Vítr mu cuchá šedé vlasy. „Duch vane, kam chce,“ zasměje se trpce, unaveně, zcela střízlivě. „Duch přichází za bouře se hřměním. Nesmysly. Toho větru a hřmění zde; každý den

vítr, obden hřmění; a nepřichází nic, vůbec nic...“ Dlouho mlčíme... „A viděl jsi ty malé staré gruzínské kostelíky tady v Džavachetii?“ Přikývnu. „Na jednom z nich je reliéf: vinná réva. Vinná réva, rozumíš? O té tu asi snili ti mniši či kněží, kteří tu ty kostely tehdy stavěli... Já jsem tu zasadil viševň, támhle u plotu. Zmrzla. Zkoušel jsem tu pěstovat broskvoň; támhle, v tom výklenku, v tom závětrí. Zmrzla. A před pár lety jsem tu vysadil i tu vinnou révu. A co myslíš, jak to dopadlo?“ Taky zmrzla? „Taky zmrzla.“

Utíkám po schodech vzhůru. V mezipatře vždy odbočit doleva a opět vzhůru. Až do posledního patra. Za mnou chrochtání. Za mnou ruka, která mě občas štípne. Můj táta. Čtyřpatrový panelák na severočeském sídlišti Sever. Se zalykavým smíchem a jekotem utíkám až k našim dveřím (jsou vždy odemčené, stačí vzít za kliku)... Náš byt je pod samou střechou. Jednou táta dokonce odemkl a nadzvedl poklop nad kovovým žebříkem na chodbě a vylezli jsme ještě výš. Na černou, poasfaltovanou střechu paneláku. Na lukách a pastvinách krávy; ostré hroty severočeských sopek. Chtěl jsem dojít až k okraji střechy, abych se podíval na kluky, kteří hráli dole na chodníku vybíjenou; abych na ně zavolal z té výše. Ale ruka mého táty — náhle tvrdá a křečovitě rozechvělá — mě tehdy zadržela...

Škrábání a plechový šramot. Odkudsi z dále. Z před-síně. Ne; z kuchyně... Vstanu z postele. Neonový kříž na střeše protějšního paneláku dosud svítí. Na mříži před mým oknem visí cáry roztrhaných tepláků (některému ze sousedů uletěly ze šňůry). Vzkřísím modrý plamen v plynových kamnech (celý můj byt je jako cévami protkán hadicemi, kterými proudí plyn; původní sovětské panelákové rozvody zde na tbiliském sídlišti Varketili dávno nefungují). Tak jste zase zpátky, troubové? zeptám se v kuchyni do tmy. V rouře plynové karmy to souhlasně zašramotí. Ptáci. Ta černá díra do tepla je pro ně příliš lákavá. Panelák patrně vnímají jako skálu. Tu plechovou trubku, která ční z šedé zdi, jako jeskyni

či Bohem seslanou skulinu: prasklinu do tepla. Budu si muset půjčit žebřík. Ten žebřík, který chlapi přistavují ke garážím, když pečují o všudypřítomnou popínavou révu. Teď (i když už dávno vím, že je to marné) jen koštětem zabuším do plechové roury. Slyším, jak jeden ptáček (patrně otec) pomalu ťapká k okraji trubky, za stěnu panelu: ven. Ptáček vystrčí hlavičku z trubky. Vyčítavě se na mě podívá. Přeletí do holých větví morušovníku (za větrných nocí bubnují do mřížoví mého kuchyňského okna). Není to vrabec, sýkorka, čečetka či konopka; stehlík, ani moudivláček, ani řuhák; nic, co bych znal. Docela malinký, bezbarvý a bezejmenný ptáček. Pečlivě si mě přeměří; a frnkne zpět do trubky. Kolébavě leze do nitra panelů; do mé kuchyně. Drápky jeho prstů škrábou o plech (jsem rád, že to aspoň nejsou drápky myši, že to nejsou drápy potkanů)... Uvařím si kávu; posadím se na kuchyňskou židli a zachumlám se do deky...

Vždy a všude u samé střechy. Patrně podvědomě vždy až u samé střechy. Nejen tehdy na sídlišti Sever... V Bavorsku jsem též žil v podkrovním pokoji (v zimě se na střešním okně dělala bílá námraza ve tvaru labutího křídla). Můj malinký dřevěný podkrovní pokojík v současném brdském domě mých rodičů (jako pokojíček pro panenky). I do svého druhého exilu — do velkého bílého stavení v rumunském Banátu — jsem stoupal vzhůru po jedenácti schodech (spočítal jsem je dlaněmi a koleny: když jsem po nich za jedné lednové, horečnaté noci lezl po čtyřech pro dříví do kamen). I tam jsem žil přímo pod střechou (za jarních lijavic se na sněhobílém stropě dělaly boule, ze kterých — jako z prsou rodiček — počala po chvíli prýstit bílá tekutina)...

Teprve zde jsem si — v jakési popříletové otupělosti (či naopak euforii?) — pronajal byt v samém přízemí (pode mnou už pouze labyrint nepřístupných sklepních chodeb). Snad mě v ten dávný teplý babíletní den omámil a zaslepil ten nečekaně blízký morušovník. Či kavkazský kůň, který se

popásal ve vysoké stepní trávě, ve žlutých květinách: stačilo otevřít okno a natáhnout ruku po té černé zacuchané hřívě; po nadpozemsky měkkém ochmýřeném chřípí (že tu ruku musím protáhnout mřížemi, že budu od té doby pohlížet na svět skrze mříže, to jsem tehdy nepostřehl)... Teď den ode dne čím dál tím zřetelněji cítím tu tíhu osmi či devíti pater. Cítím na ramenou (a hlavně uvnitř hlavy) tlak veškerých lidí a všech rodin, které bydlí nade mnou. Jejich stropy a podlahy jako by vůbec nebyly. Jako by se nade mnou otvíraly dveře a lidé vcházelí přímo na má ramena, vstupovali na moji hlavu (kdysi jsem hrál v brněnském *Národním divadle* — v jedné nevkusné cirkusácké hře — klauna; na ramena mi stoupala pouze jedna jediná, drobná, temnooká, téměř nehmotná artistka: to byla přesně ta únosná míra tíhy)... V chodbě tohoto paneláku jsem nikdy nezahnul doleva a nevyšel ani o pouhý jeden jediný schod výš; ani nepatrný stupínek nad úroveň tohoto přízemního podlaží. Léta a léta vždy černou dírou vchodu poslepu přímo do svého bytu...

Kávu nechám nedopitou; vyjdu na temnou, liduprázdnou chodbu. A vzhůru. Ne výtahem; ne tím výtahem, do kterého je třeba vhodit malinkou stříbrnou minci (předpotopní automat v kabině připomíná kostelní pokladničku). Po drolicích se — jakoby nějakou šelmou nakousaných — schodech. Běžím. Doleva a vzhůru. Doleva a vzhůru. Za mnou se ozývá chrochtání. To chrochtání, kterého se tak blaze děším. Které mě nutí téměř se zalykat nepotlačitelným smíchem. Běžím a zakopávám. Pod samou střechu. Vyběhnu až pod samou střechu. Dlaní odstrčím ten kovový poklop, který vše kryje. A už stojím — zadýchaný a zakuckaný — na poasfaltované střeše (okolní paneláky s velkými planoucími kříži na střechách vypadají jako hroby). Ledový vítr mi prokrvuje tváře. Do vlasů a do dlaní se mi snáší první letošní sněh.

Arménská babka ztěžka vyslovuje česká jména do hřbitovní mlhy (všechna jsem jí — na její žádost — napsal azbukou na útržek papíru). Pod námi Tbilisi v dušičkové šedi; jen ostrov Sváté hory s televizním vysílačem se vznáší na druhém břehu inverzního jezera (vždy mám pocit, že se vysílač — jako vesmírná raketa — náhle odtrhne od země a uletí do kosmu). Babka slabikuje česká jména mých mrtvých babiček a dědečků; česká jména několika mých přátel; česká jména tří dětí, které jsem učil v rumunském Banátu. Až potom se modlí i za své mrtvé; je to mnohem delší řada... Po arménské babce deklamují seznamy jmen svých zesnulých další staré ženy, dědula v palčácích (nosí je i v létě), kulhavý veterán s vojenskými rády na hrudi, zmatený zaměstnanec španělského konzulátu (občas mě odchytne ve dveřích chrámu a poté mi nad kávou vypráví jen a jen o Madridu); krásná, usměvavá filipínská sbormistryně; indiští studenti; za skupinku afrických přistěhovalců čte nekonečně dlouhou řadu jmen (některá z nich se nepodobají ničemu dříve zaslechnutému) hubený, zubatý kluk... Polský katolický kněz kašle, třese se chladem, zachumlává se do pluvíálu (horečka mu sálá z usazených očí; a spolu s horečkou jako by mu z očí stále dokola pulzovala jedna jediná věta Pána Krista: *pojďme jinam, pojďme jinam*); až když jsou všechna jména dočtena, začne číst úryvky z liturgie za mrtvé... Do včerejška bylo babí léto; ještě včera — na Všechny svaté — bylo to typicky čiré gruzínské babí léto. Ale dnes v noci se od Malého Kavkazu přihnala

vichřice, déšť; a nakonec město zahalila mlha... Zebou mě prsty sepnutých rukou. Zebou mě uši. Ostatní chlapi na to kašlou: mají na hlavách čepice i zde, na posvěcené půdě (ale vlna je mstivě hryže do spánků a do šíjí; představuji si, že je to právě ta vlna, jejíž chuchvalce na jaře tloukly holemi kávové tmavé Ázerbájdžánky mezi paneláky na sídlišti Varketili)... Hroby jsou zamřížované; hřbitov je holý, větrný, stepní. U pravoslavných náhrobků skříňky s láhevemi levné vodky... Babička s dědečkem z máminy strany leží na hřbitůvku v Polabí; ve stínu lip a tují. Babička s dědečkem z tátovy strany leží pod kaštany na *Ústředním hřbitově* v Brně (léto co léto zasypávám jejich hrob antukou; kupuji ji od hlavního hrobníka: v budově, na níž je nápis ČEKÁRNA; do mé příští návštěvy vždy veškerá antuka zmizí: a holý, plochý hrob lačně čeká, až na něj opět navrším aspoň nepatrnou mohyly). Hrstka mých zesnulých přátel spočívá na nejroztodivnějších moravských a českých hřbitovech (všechny jsem aspoň jednou navštívil; ať už jsem přijel z Bavorska, Rumunska, či Gruzie). Banátské děti leží ve stráni, na strmém waitzenriedském hřbitově, pravděpodobně už pod sněžnými závěsemi; na železných krucifixech věnce z pestrobarevných umělohmotných květín; hluboko dole lesklá plocha Dunaje... Dýchám si na prsty; šum kolených gruzínských modliteb přehlušuji v duchu slovy českými a latinskými... „Budu se tady za tvé mrtvé modlit každý den; celých těch následujících osm dní, ať tu budeš, nebo nebudeš; budu se za ně modlit i doma; budu se za ně modlit i potom v adventu,“ šeptá mi arménská babka; hladí prstem jména, která jsem jí napsal na útržek papíru (je uklízečkou v mariánském katolickém kostele ve Starém Tbilisi; první týdny se tvářila, že mě z kostela vyhodí, postupně se její pohled měnil, až mě oslovila a pozvala na oběd do nedalekého pavlačového bytu; bydlí sama se smečkou polodivokých koček; muž jí zemřel; jediná dcera žije už léta

a léta daleko na Ukrajině). Poděkuju; rozloučím se. Klesnu do mlhy; klesnu do metra. Vplynu do vagonu, do vlny všeobecného zívání; div neusnu vestoje... Na varketilském sídlišti slunce zapadlo za *Hotel Eurasia*. Koruny morušovníků půl žluté, půl zelené (jako by nečekaně uvízly mezi dveřmi dvou období). Těhotná holka stojí na špičkách pod jabloní a natahuje se pro nazlátlý plod (v té prohnutosti břicho tak napjaté, že mám pocit, jako by jí skrze šaty už prosvítala dětská tvář)... Konečně doma. Za oknem soumrak. Za černými obrysy garáží a cypřišů černá díra sídlištního hřbitova; neplane na něm dnes ani jedna svíčka, ani jedno jediné dušičkové světýlko (židé a pravoslavní tonou dosud v jiném čase; v jiných kalendářích). Zato v panelových bytech tento večer poprvé tryskají modrožluté plameny z kahanců plynových kamen. I já dnes poprvé topím. Stojím u rozpálených kamen; tisknu k nim ruce. Když pak jdu do kuchyně pro láhev domácí vinné pálenky, dlaně mi rudě žhnou a svítí do tmy...

Ta zpráva mě dostihla na Korsice; rozsvítila na pláži můj telefon, zatímco jsem plaval nad mořskými hlubinami. Daleko od břehu. Celý týden jsem lezl po korsických horách s německými horolezci, a teď jsem nechal rozbolavělé tělo unášet mořskými proudy podél pobřeží; skutečně jsem později doplaval na úplně jinou pláž a bloudil pak nočním chladem zcela nahý; všude skály a trnité keře. Až k ránu jsem našel své věci; když jsem se podíval na telefon, byla tam zpráva od sestry: že prý mi do jejího polabského bytu (stále mám trvalé bydliště v místě, kde jsem nikdy nežil; od deseti let mám trvalé bydliště v místě, kde jsem nikdy nežil) došel dopis z Gruzie. Že jsem dostal práci na universitě v Tbilisi; a jestli tuším, co to má znamenat. Věděl jsem zcela přesně, co to znamená...

Po všech těch útěcích jsem se chtěl vrátit na Moravu. Ciziny bolely, a já jsem doufal, že bych snad mohl najít nějakou úlevu právě v místech, odkud jsem prchnul. Pronajal jsem si dům ve vesničce u Brna, kde jsem žil před všemi útěky (i když samotný pobyt na té vesnici byl kdysi jen prvním útekem z Brna; prvním krůčkem pryč). Našel jsem si práci na francouzském gymnáziu v Brně; jezdil jsem vlakem ráno co ráno do velké školy pod Kraví horou. Začal jsem zpívat s lidmi, se kterými jsem kdysi zpíval; začal jsem se vídat s přáteli, s kterými jsem se léta a léta neviděl. O víkendech jsem bloudil po lesích v Moravském krasu nebo s kamarády zpíval v některém z kostelů v okolí Brna.

A v Brně jsem se přestal vyhýbat místům, na která bych se byl před lety bál jen pomyslet... „Kam zase utečeš?“ ptali se téměř všichni. Už nikam, odpovídal jsem; snad jsem mluvil i o nutnosti usadit se, o půli životní pouti (musel jsem v tu dobu učit i filosofii; s vážnou tváří jsem na tabuli čmáral věty jako *nevstoupíš dvakrát do téže řeky*; lhostejné oči maturantů a lhostejné korálkové oči vycpaných zvířat: filosofii jsem z nějakého záhadného důvodu učil v učebně biologie). Ale hned o prvních podzimních prázdninách jsem odjel aspoň na těch pár dní do Benátek: jezdil jsem na *vaporettech* cikcak po jednotlivých ostrovech, od rána jsem byl opilý *Aperolem*, na Torcellu jsem dokonce přečkal jednu noc (pod granátovníkem; do puklých plodů zalézaly vosy). A třásl jsem se ani ne tak chladem jako strachem: že po tomto mořském nádechu budu muset zpět... Už to první jaro jsem se pokusil (ale tak, aby o tom nikdo nevěděl) získat práci v bosenské Banja Luce; zkusil jsem dokonce i sibiřský Chanty-Mansijsk. Nepřijali mě. Na léto jsem utekl do Albánie; a potom zpět. Další rok v Moravském krasu; další rok v Brně. *Nevstoupíš dvakrát do téže řeky*, čmárané znovu a znovu na tvrdou tabuli v gymnaziální třídě. Kabinet; kavárny. Sny o minulých ženách; o ženách, které už ve skutečnosti žily nejen na jiných místech, ale ve zcela jiných dimenzích: rozdvojené, roztrojené, na kusy roztrhané porody. Chodil jsem po Brně v minulé mlze; nic nového se nezjevilo; nic nového se nemohlo zjevit. Opět do podzimních Benátek. Před Vánoci angína (aspoň chvilková, dočasná neschopnost a blaho propocených peřin, z nichž se nelze vyhrabat; slovo *neschopenka* jsem v tom druhém brněnském roce téměř zahrnul do litanií, které jsem se noc co noc modlil). Na Vánoce za rodiči do Brd. Blábolení ve škole. Další jaro. První štětky na modřínkách v Moravském krasu. Květy sakur v brněnských ulicích. A nic. Vůbec, ale vůbec nic. Káva bez chuti. Víno bez jiskry. Opět pokus dostat se

do Bosny; opět pokus dostat se třeba i na Sibiř. A bezradnost. Po všech těch naprosto lehkovážných útěcích a odjezdech náhle těžká, rozplizlá bezradnost. S jasnou hlavou a s pevnou vírou jsem vstoupil na ta stará místa; do malty, která mi zaschla kolem nohou (jako kdysi na dětském pís-kovišti na severočeském sídlišti Sever: zahrabali jsme si nohy do písku a s pomocí vody vytvořili směs, která zaschla; nešlo se dostat ven; tehdy jsem se prostě vyzul z gumáků a došel domů bosý, v ponožkách). Babičky mých známých se mě ptaly, jestli jsem pořád *starý mládenec*. Rodný jazyk začal bolet; pálit v hrdle tím neustálým hulákáním do čtyř stěn hluché školní třídy. Kolegové, kteří mi nadšeně říkali, jak jsou se mnou studenti spokojení; i vedení: od příštího roku už určitě dostanu smlouvu *na dobu neurčitou*. Zkusil jsem ještě poslední zoufalý pokus: poslal jsem své mate-riály na universitu do Tbilisi. A pak jsem odjel na prázdniny do Vídně; a na Korsiku...

Když jsem si tu zprávu od sestry přečetl, vrhnul jsem se zpět do mořských vln. V Gruzii jsem nikdy nebyl. Byl začátek srpna a já už jsem se smířil s tím, že se opět vrátím na brněnské gymnázium; že to vše zkusím znova, tento-krát úplně jinak, lépe. Slunce vycházelo. Třpyt vln. A místo radosti prudká úzkost; touha, aby to vše byl jen omyl... Z Korsiky jsem se přemístil do Albánie; ale strach z odjezdu zcela zakryl veškerou dřívější krásu. Seděl jsem v počítačové herně v Krujë, cumlal pálivé bonbony, které mi dal správce beктаšijské svatyně *baba Dolana*, a psal dopisy do Gruzie, do Brna, do Prahy. Bránil jsem se myšlenkám na gruzín-štinu, myšlenkám na ruštinu; na tu opětovnou (už dříve prožitou) hrůzu z absolutní nesrozumitelnosti. Jako v mrá-kotách jsem seděl mezi osmahlými výrostky (zvuk kulometů a sténání umírajících valící se ze všech okolních počítačů). Poslední den jsem si v krujské herně koupil letenku z Prahy do Varšavy a z Varšavy do Tbilisi. Jenom tam; na zpáteční

jsem neměl peníze. Napsal jsem též dopis, kterým jsem od října zrušil pronájem svého domu v Moravském krasu...

Poslední dny v Brně byly rozmazané chvatem. Vysedával jsem po kavárnách; pil levandulový *Kir* a učil se azbuku a ničemu nepodobná písmena gruzínské abecedy... Poslední moravskou noc jsem strávil s kamarády z pěveckého sboru na statku našeho sbormistra, muzikologa Vladimíra, ve vsi jihovýchodně od Brna. Sjeli se tam všichni i s rodinami a dětmi (ne kvůli mně; ten sraz byl naplánovaný dlouho dopředu; byl spojený s koštěm vín a pálenek). Houf dětí, které mě automaticky vtáhly mezi sebe (vůbec by je nenapadlo, že mohu být tak starý, ba dokonce starší než jejich rodiče). Touláme se mezi poli, vinohrady a ovocnými sady. Děti se seběhnou kolem stromu a otrhávají okrově nazlátlé plody. Chceš taky *mirabelku*, to jsou dobré *mirabelky*; já mám *mirabelky* nejradši; tenounké hlásky štěbetají. A já jsem vůbec netušil, že se těm plodům říká *mirabelky*. To slovo je mi naprosto nepovědomé; je to pazvuk podobný těm zcela čerstvým, nezapamatovatelným gruzínským slovům, která si narychlo zkouším nacpat do hlavy. Stojím u toho stromu, srkám Vladimírovu domácí pálenku a nic nechápu...

Padli jsme stráněmi zpět na dvůr statku. Pili jsme; stmívalo se. Děti byly odvlékány do postelí. Všiml jsem si podivné slepice, která nezalezla s ostatními do kurníku, ale hřadovala osaměle na větvi akátu. Upozornil jsem Vladimíra, že jim jedna slepice utekla. Prý to není slepice, ale napůl domácí slepice, napůl divoký bažant. Ten tvor se jim usadil na zahradě; přes den žije mezi domácími slepicemi, na noc utíká ze zahrady pryč. Bažant pochází z Gruzie; původně to byl endemit žijící v okolí řeky *Fasis*, dnešní Rioni; proto to jméno *fasant*, do češtiny pak zkomoleně *bažant*, opakoval jsem opile, co jsem si den předtím přečetl v kavkazském průvodci a co jsem si pamatoval z učebnic staročeštiny. Křehoučká, téměř éterická dívenka, která v našem

sboru zpívá andělský soprán, se Vladimíra zeptala: „A proč *to* nezabijete? Vždyť vám *to* může zničit chov.“ Vladimír ji poučil, že ten tvor je — stejně jako všichni ostatní mezi-druhoví kříženci — zcela bezpečně neplodný...

potok, nebo řeka?

Plamínek cigarety ve tmě, pod kyvadlovým stínem gymnastických kruhů. Na takových kruzích jsem se kdysi houpával v severočeské tělocvičně. Byly mi tři nebo čtyři roky. Dlaně se mi během pár týdnů pokryly mozoly; mozoly a bílým magneziovým práškem... I teď mám na ruku bílý prach: to jak jsem jimi z tabule setřel křídou napsaná řecká slova (dětské mozoly dávno zmizely: mé dlaně jsou dospěle jemné). Učebna mrtvých jazyků; učebna klasických jazyků; čtvrté (tedy poslední) patro osmého korpusu *Tbiliské státní university*. Na ulici pod okny hádka dvou otrapů, kteří za nepatrný poplatek pomáhají řidičům parkovat auta. Na protějším balkoně ve tmě muž v županu, s cigaretou; pod absurdními gymnastickými kruhy (kolik let už tu na ně po večerech — čím dál tím nevěřičněji — zírám?)...

Od rána mi není dobře, a tak jsem svému studentovi, který se právě vrátil z dvouměsíčního pobytu na Masarykově universitě, dal za úkol, aby ostatním studentům večerního kurzu češtiny popsal Brno... Přetopeno. Vydýcháno (občas se přikradu k oknu a pootevřu je, abych se nadechl; ale vždy se ozve nesouhlasný křik a důrazné žádosti, abych okno zavřel). Na stěnách skvrny, propiskou načmárané milostné vzkazy a mapa antického Říma (sovětská školní mapa adorující Spartakovo povstání)... Sedl jsem si na židli, což jinak nikdy nedělám (usednout ve třídě na učitelskou židli, to je, jako by se člověk před studenty vysvlékl do naha). Návaly

horka a zimy. Česká slova mého studenta z čím dál tím větší dálky. Ozvěnou. „Potok, nebo řeka? Pane *Matěje*?“ Prosím? „Přes Brno *těče* řeka, nebo potok je to?“ (slovo *potok* vysloveno s ruským přízvukem: *patok*)... Řeka, říkám do duhové tmy; mluvím, ale z polospánku se neprobouzím. Brnem protékají dvě řeky: Svratka a Svitava. Student ozvěnou opakuje: „Brno *protékají* dvě řeky: *Sssstka a Sstava*...“

Potok, nebo řeka? V brněnském ústavu na Kociánce; v dávno zapomenutém jaru. Ve třídě několik tělesně a mentálně postižených dětí. S kamarádem — divadelním vědcem a hercem Pavlem — foukáme do fujar a do bezových koncových píšťal, chřestíme tamburínkami; zpíváme; nadouváme měchy gajd; marimba, balafon, grumle, darbuka. Děti si potom nástroje omakávají; zkoušejí na ně hrát. Dokořán otevřeným oknem vane do místnosti teplý vítr: vůně čerstvě posečené trávy a pampelišek. Vyhublý kluk mi vykládá o Hrušovanech nad Jevišovkou, kde bydlí jeho rodiče. A ta Jevišovka tam u vás; to je spíš potok, nebo řeka? zeptal jsem se ho tehdy. Zatvářil se dospěle, důležitě; mrknul jakoby celou tvář (v tu chvíli mi došlo, že vědomě či nevědomky napodobuje veškerá má gesta, moji mimiku). „Nó, Jevišovka, jak bych ti to popsal; to je takový jakóó: v tom se jeden utopil, a druhý se nad tím oběsil.“

Sulchana Lomsadzeho jsem potkal jednoho chladného pro-sincového odpoledne ve skalách za tbiliskou botanickou zahradou. Stál u cesty, olupoval plody opuncí a jedl je (do té doby jsem si myslel, že plody této rostliny lze jíst pouze časně zjara, později že jsou plné bodlin). Když jsem se k němu přiblížil, začal hned mluvit. Domníval jsem se, že je to pastevec z blízké vesnice: na hlavě měl kapuci, typický gruzínský knírek pod nosem; věk kolem šedesáti; nedaleko se pásly krávy a hýkal osedlaný oslík. Až z jeho slov jsem pochopil, že k němu oslík a krávy nepatří; že byl jen na výletě v okolních skalách. Omluvil jsem se, že rozumím jen trochu; že jsem cizinec. „Cizinec? Odkud? Čech?“ Chytil mě rukama za obě ramena a třásl mnou (toto se mnou bude dělat po-každé, když se potkáme). „*Vaime*“ (slovo *vaime* se v Gruzii člověk naučí hned první den; slyší je neustále: z úst šesti-letých holčiček i osmdesátiletých starců; znamená to zhruba *běda mi*). „Já miluju Prahu. To je město, které nelze s ničím srovnávat, s ničím srovnávat.“ Babička jeho manželky byla dokonce Češka, vnučka pana Nováka, který v Tbilisi jako první prodával vodní dýmky. A jeho synovec Dato létá často do Prahy a už dlouho hledá někoho, kdo by ho naučil česky. „Musíte se seznámit. Ukážu ti, kde Dato bydlí.“ Odtáhl mě za výčnělek skály, abychom měli výhled na město. „Támhle bydlí.“ Jako králíka mě chytil za krk a hlavu mi sklonil ke své ruce: abych se díval, kam ukazuje jeho tlustý prst. Stovky šedých domů v šedé propasti velkoměsta... Kolik je ti let?

Jak se jmenuješ? Jak dlouho jsi tady? Jak dlouho tu zůstaneš? Vodopády slov; vždy rusky zopakoval, co řekl gruzínsky, aby si byl jistý, že mu rozumím... „Pojďte sem, pojdte sem, musíte se seznámit s Matvejem. Matvej je Čech; *Mate* s námi bude chodit na výlety; *Mate* bude učit mého synovce česky,“ křičel Sulchan na dvě ženy, které se šinuly po pěšině směrem k nám (vyhýbaly se všudypřítomným ostrům opuncí); jedna padesátnice, druhá mladší, se znetvořenou tváří (skrývá se za límec sportovní bundy; v průrvě mezi límcem a čepicí nepřírozně krásné, zářivě modré oči)... Napsal jsem si na útržek papíru Sulchanovo telefonní číslo. Takových marných papírků mám doma desítky; hlavně od užvaněných taxikářů („Pojedeme spolu do Dagestánu střílet kozorožce, bratře“; „Pojedeme na můj vinohrad do Kachetie a upečeme *šašlik*“; „Pojedeme v noci k horskému jezeru chytat obrovské stříbrné ryby“). Ale tentokrát jsem číslo skutečně vytočil a se Sulchanem a těmi dvěma ženami občas o víkendech chodil po horách v okolí Tbilisi. Mladší žena, Maia, i nadále skrývala zdeformovanou tvář za šály a límce (stalo se jí to prý už v dětství, při dopravní nehodě); mluvila jen málo, plaše. Starší žena, Šorena, učitelka hudební výchovy, si na mně procvičovala svoji polozapomenutou němčinu... I se Sulchanovým synovcem Datem jsem se seznámil: začal docházet na večerní lekce češtiny; dvakrát či třikrát jsem s ním byl na vinobraní v bývalé německé vesnici nedaleko Tbilisi (hrázděné domy a opuštěný protestantský kostel: jako bych se ocitl ve svých rodných severočeských Sudetech). A když mě pozval na svoji svatbu, nebylo to pro mě překvapení...

Obřad se konal krátce po poledni v malém pravoslavném kostelíku nad Tbiliským mořem. Poprchávalo. Ledový vítr se hnal ze stepi — přes kilometry dlouhou a širokou hladinu — přímo na nás. Louže a bláto. Lidí jen pár (samotný náboženský obřad zřejmě nikoho nezajímal; ani

Sulchan do kostelíka nepřišel). Kněz se přiřítíl džípem; převlékl se a svatba začala. Svíce v otevřeném svatostánku, svíce v rukou snoubenců, svíce v rukou svatebních hostů (i mně stékal na prsty horký medový vosk). Kněz rozpřahuje ruce, pleš se mu leskne (pod pleší na zátylku malý, komický copánek). Krčím se u pultíku se svíčkami a s ostatními brumlám odpovědi a modlitby (liturgickou gruzínštinu znám mnohem lépe než gruzínštinu mluvenou). Malinká zrzavá holka mě žďuchá do lokte. „Dvě.“ Co dvě? „Dvě svíčky,“ a do dlaně mi cpe dvě stříbrné mince. Pokládá mě za chrámového prodavače svíček (když stojím na ulici nad knihami, mají mě hned všichni za prodavače knih; stojím-li nad zeleninou, ptají se mě všichni, kolik stojí cibule nebo okurky; v botanické zahradě mě turisté mají za hlídače; a všichni mě vždy pokládají za Gruzína, a když mluvím svou mizernou gruzínštinou, myslí si, že jsem postižený nebo blázen, dokud jim sám nevysvětlím, že jsem prostě a jen cizinec). Dám dítěti svíčky; peníze položím do ošatky s mincemi... Kněz už drží zlaté koruny nad hlavami snoubenců; obchází se snoubenci třikrát pult s ikonou (odtud patrně pramení touha brněnských cikánů obíhat s právě pokřtěným dítětem *tříkrát kolem oltáře*); táhne je za sebou a zpívá a kašle do kadidlového dýmu, který stoupá vzhůru prosvětlenou chrámovou kopulí...

Hostina začala odpoledne ve velkém sále na sídlišti Vazisubani (těchto obřích sálů pro oslavy jsou na sídlišťích desítky, ba stovky). Asi patnáct stolů, každý z nich tak pro čtyřicet padesát lidí. Na pódiu dva muzikanti s notebookem, klávesami a mikrofonom. Z druhé strany se ke mně hrne Sulchan. „Matvej! *Mate!*“ Líbá mě a pak ze mě div nevytřeše duši. Vleče mě ke stolu, u kterého ještě nikdo není (jako vždy jsem na místě v přesně daný čas, a jako vždy jsem jediný). „Tady budeš sedět (odsunul židli a tloukl do ní zaťatou pěstí); pamatuj si to: *pátý stůl na západní straně, třetí židle*

zleva.“ Na západní straně, zopakoval jsem po něm, protože jsem si nebyl jistý, zda jsem si nepopletl gruzínská slova. „Dobře. Já teď musím jít vítat hosty a ještě něco zařídit, pak se ještě určitě uvidíme.“ (Až na samotné hostině jsem zjistil, že Sulchan je hlavním pronašečem přípitků; že je *thamada*; dověděl jsem se též, že je jedním z nejznámějších a nejváženějších tbiliských *thamadů*.) ... Do sálu postupně proudí desítky, stovky lidí; znám jen Šorenu. *Wie geht es Ihnen?* Maia nepřijde? „Ne, ona na slavnosti nechodí, kvůli — no kvůli tomu problému“ (prsty si přejede po napudrované tváři)... Z pódia se začala nesměle ozývat hudba. Posadil jsem se na určené místo. Vedle mě sedí matematik, který na mě mluví anglicky. Z druhé strany rusky mluvící Arménka v minishatech; táhne jí na třicet a během pěti minut mi prozradí, že je svobodná; že by se ráda podívala do Evropy; že by ráda žila v Evropě (to je Sulchanova práce; „Proč jsi pořád tak sám? Někoho ti najdeme, oženíme tě“)...

Na stoly přibývají chody a pití. Kromě vína i láhve ukrajinské vodky. Sulchan hlubokým a klidným hlasem — nikdy jsem ho neslyšel tímto hlasem mluvit, nepoznal bych ho — pronáší přípitky v tradičním pořadí. Pozvedání sklenic a hromové přípitkové *gaumardžos*; a pak úděsný karaoke zpěv. Manželé tančí; žádný divoký kavkazský tanec; hollywoodský ploužák, ale ani ten Dato příliš nezvládá (jasně si vybavím, jak mi už dříve říkal, že nesnáší tanec, že vůbec neumí tancovat)... Opilá Arménka mě láká na taneční parket (rty příliš křiklavě nalíčené; obrovské temné arménské oči pod zcela zbytečně zvýrazněnými řasami). Nemůžu, omlouvám se. Vážně neumím tancovat... A pak, asi po dvou hodinách připíjení, přichází přípitek „na našeho drahého hosta z České republiky“. Sulchan, v jedné ruce mikrofon, v druhé sklenici, docela malinkatý, u stolu na opačné straně haly. „Na počest našeho hosta; *ahója za zdrávi*.“ Z pódia se na mou počest (a k mému zděšení) ozve *Nonstop* od Michala Davida.

Kdosi ke mně vede stařešinu rodu; malého scvrklého staříka, který má na sobě tradiční gruzínský kroj; v rukou dva kravské rohy na přípitky (oddechnu si, že to nejsou bezedné zatočené rohy kavkazského kozorožce). Dovedou ho až ke mně. „To je ten Čech, dědečku.“ Tiskne mi ruce (je mu přes devadesát, ale stisk má pevný); jeho bratr prý za války osvobodil Československo. „Znáš jedno takové město v Československu: *O-stra-va*?“ Samozřejmě. „Tak to osvobodil můj bratr, Vachtang Lomsadze; to město *O-stra-va* osvobodil můj bratr na tanku, v pětačtyřicátém roce.“ Připíjíme na jeho bratra, připíjíme na Ostravu; domácí zrzavé víno se valí z rohů do našich hrdel. Do dna; se zvrácenou hlavou, se zavřenýma očima (proti své vůli si představuji, jak ten roh, jehož se dotýkají mé rty, zdobil kdysi hlavu krásy, která se pásala na jarních lukách někde pod bílými štíty Kavkazu). Do toho stále kvílí to otřesné české disco z osmdesátých let. Stařík odchází, ale přicházejí další a další. „Kde máte toho Čecha?“ Piju. Sotva popadám dech...

Vypotácel jsem se před sál. Dýchám večerní, vlhký, studený vzduch. Česká diskotéka dohrála; ze sálu zní opět Sulchanův nezvykle hluboký hlas. Ale nerozumím, co říká; hlas je rozmazaný, tma je rozmazaná... „Jsi v pořádku, bratře?“ Dato: jen v bílé košili a s propocenými vlasy. Jo, jen jsem potřeboval na vzduch. „Já taky,“ směje se. Zapaluje si cigaretu. Ve světle pouliční lampy si všimnu kapek zaschlé krve na límci jeho košile a opět se mi udělá na zvracení...

Když dnes dopoledne skončil obřad v kostelíku u Tbiliského moře (připadá mi, jako by to bylo před týdnem; jako bychom pili už celý týden), jeli jsme ještě na chvíli do nedaletké Mcchety, aby se tam novomanželé vyfotili před hlavními gruzínskými chrámy. Byla to jako vždy divoká svatební jízda. Troubení; předjíždění; pískání; řvaní. Mladí kluci seděli v otevřených oknech aut. I já jsem se řítil po silnici v autě s neznámými lidmi, kteří napůl vypadávali z oken;

a v prudké zatačce u řeky Mtkvari za námi zazněl zvuk smyku a náraz. Jedno auto sjelo z cesty do příkopu. Náš řidič zacouval zpět. Musel jsem vylézt z auta; nemohl jsem dýchat. Promítlo se mi, jak jsem před několika měsíci jel do Batumi a po cestě jsem minul nabourané auto svatebčanů; bezvládnou nevěstu v bílých zakrvácených šatech tahali z auta brečící a ječící lidé; zakrvácené a nehybné mužské tělo (ženich?) leželo nedaleko ve žluté, podzimní trávě: hlavou zapřené o kmen břeku, jemuž už zcela zrudly listy (jak jasně a zřetelně tehdy vystoupily zubaté obrysy listů z temné modři pozdního odpoledne)... I teď bylo to nabourané auto právě to, v kterém seděli Dato a jeho žena; právě na to auto se nejvíce útočí; kolem toho auta se mladí muži nejvíc předvádějí (často v něm sedí i dosud neprovdaná družička: v nevkusných rudých či zelených šatech, které jí sahají sotva do půlky stehén). Auto mělo promáčklý předek. Dveře se otevřely. Vylezl řidič, ze zadních dveří pak i nevěsta. „Nic se nestalo, nic se nestalo,“ volal řidič. Vystoupil i Dato; z nosu mu tekla krev. „Nic se nestalo,“ volal i on; prý se jen uhodil do nosu. Smál se; nuceně, ale přece jen se smál. Všichni jsou v pořádku; máme jet dál, neblokovat cestu; oni přijedou s někým jiným nebo si vezmou taxík...

„*Vaime*, co tady děláte, proč nejste vevnitř a netancujete?“ Sulchan; obličej má zarudlý od pití a vedra v sále, šedé vlasy zcela propocené. „Co *Ariadna*?“ mrká na mě (až po chvíli mi dojde, že se tak jmenuje neprovdaná Arménka, vedle které mě posadil). „Co na ni říkáš? No?“ Mlaskne. Vždycky jsem si myslel, že *thamada* nesmí během hostiny odejít od stolu; že je to starý gruzínský zvyk, odpovím. Sulchan se zamračí; pokývá souhlasně hlavou a odběhne po schodech zpět do sálu. Dato mi položí ruku na rameno. „Jsem rád, že jsi přišel, bratře“ (jazyk už se mu trochu plete). Já taky, moc. „Jestli se mi narodí syn, pojmenuju ho *Mate*!“ (Za šest měsíců se mu skutečně narodí syn; pojmenuje ho *Sulchan*.) Obejme mě.

Polštářky mých prstů nechtě nahmatají kapky krve na límci jeho košile. Spatřím opět to bezvládné mužské tělo ležící pod podzimním břekem a — ač je mi jindy to gruzínské chlapské objímání nade vše odporné — sevřu Data ještě pevněji...

Nejsem schopen říci jedinou souvislou německou větu; mluvím s nimi tedy anglicky. Jsme zpocení, slunce nad hlavou; poušť a trojice supů na čířém říjnovém nebi. Nepojízdné auto stojí opodál. Poslední zprávy, které zapípaly na mobilních telefonech, nás vítaly v Ázerbájdžánu. Poté se signál ztratil. Vysvětlil jsem jim, že jsme na hranici, ale ještě stále v Gruzii. Sám však nevím, kde jsme. A řidič, můj známý, obrovský asyrský taxikář David, netuší vůbec nic. Pod otevřenou kapotou předstírá, že cosi opravuje; ale je mi jasné, že nemá ani ponětí, proč auto nejede. Ty dvě ženy se pokoušejí ukrýt do stínu jediného zakrslého stromu: stovky a stovky let starého pistáciovníku. Šly k němu pomalu; bály se, aby je neuštkla *giurza*: smrtelně jedovatá *zmije levantská*. Já kráčím směrem k nejbližšímu kopci, i když vím, že tam signál též nebude; a v duchu se proklínám, že jsem ty dvě mladé ženy na tuto výpravu zlákal...

Potkal jsem je včera v kavárně ve Starém Tbilisi; opile jsem se hádal o jakýchsi nesmyslech s podobně opilým islandským anarchistou a ony si k nám přisedly. Švédka a Rakušanka: obě však žijí v Mnichově; oběma je kolem pětadvaceti. Zabývají se dějinami umění; jsou tu na čtyřdenní konferenci; a prý by rády viděly aspoň staré fresky v poustním klášteře *David Garedža*. Opile jsem jim slíbil, že je vezmu na stejně zajímavé, ba ještě starší fresky: do poustních jeskynních klášterů, které leží zcela mimo turistickou trasu; mám známého taxikáře, ten nás tam odveze. Souhlasily;

a tak jsme zde: uprostřed pouště, s nepojízdným autem a bez telefonního signálu; s jednou poloprázdnou lahví vody. Asyřan předstírá opravování auta; dokonce se na ženy usmívá; mluví na ně rusky, ač mu nerozumějí ani slovo. A já s nimi mluvím anglicky; tou hroznou, vyprahlou, na kost sedřenou angličtinou, protože nejsem schopen říci souvislou větu německy. Pokaždé se mi mezi německá slova vloudí nějaké slovo gruzínské. Je to rok od roku horší. Nejprve to byly spojky, krátká jednoslabičná slova; ale teď už jsou to i docela základní podstatná či přídavná jména. Gruzínština ve mně požírá mé starší jazyky, infikuje je; jako parazit, jako tasemnice je postupně pohlcuje: nejprve mou bídnou rumunštinu; později i tu téměř rodnou, do krve zakořeněnou němčinu...

Za chůze si vzdorovitě opakuji aspoň některá německá slova. Na jednom se mé rty zastaví. *Regen*. Déšť... Ale též jméno řeky, která se vlévá do Dunaje; ve starém bavorském kamenném městě; v mém prvním exilu. Přijel jsem tam tehdy též počátkem října (tak zcela jiného, nepouštního října). Němčina dosud neměla co pozřít. Čeština příliš hluboko; angličtina příliš na povrchu (latina a řečtina spolehlivě mrtvé: spolehlivě nesmrtelné). Řeka *Regen*. Na mostě přes řeku socha svatého Jana Nepomuckého. Mlčící socha mlčícího světce, na niž se snáší jemný déšť. Hrobově tiché proudění vody, kterou za chvíli svými břehy sevře ještě hlubší, ještě tišší Dunaj. Soutok a mrhnutí. Blahé bloudění po mokřím bavorském kamení; s prsty v rukávech, s hlavou pod kapucí, s párou u úst. Samá voda. Samá voda...

Na kopci samozřejmě žádný signál není; na obzoru jen poušť, trsy suché trávy; občas osamělý strom. A skály: okrovošedé, či rudo-bíle vrstevnaté (vždy mi to připomíná obrovské kusy anglické slaniny). Ve skalách jeskynní kláštery plné fresek: po stovkách a stovkách let tak překvapivě jasných a svítivě barevných fresek. Světlá zeleň šatů; okr lýtek,

holení, paží a dlaní; především však ohnivě rudá — nesmyslná a nesmazatelná — křídla serafínů...

Vracím se. Na hlavě z košile udělaný turban. Asyřan David už vzdal opravu auta. Sedí poblíž dvou žen; na kameni; na slunci. Jeho tvář je pouštní, nyní skutečně asyrská... Ti staří mniši, kteří sem před více než tisíciletím přišli poustevničit, byli rovněž Asyřané, dojde mi. Šli z pouště do pouště (byl jsem jednou v Tbilisi na bohoslužbě u katolických Asyřanů; poprvé jsem tehdy slyšel liturgii v *aramejštině*: v tom vyprahlém, lkavém jazyce, kterým mluvil sám Pán Ježíš Kristus)... „Přelož jim,“ huláká na mě David z dálky. Ale dosud nerozumím, co bych měl přeložit... Už v autě jsem musel překládat každý jeho blábol. Zdálo se mi, že si pečlivě odměřuje délku své promluvy a srovnává ji s tím, jak dlouho mluvím já. „Řekls jim všechno? Nevynechals něco?“ ptal se vždy podezíravě. Jojo, neboj („Tbilisi je na stejné rovnoběžce jako Řím, Istanbul a Barcelona“: tisíckrát dokola opakováno všemi průvodci a taxikáři; že Tbilisi leží též na stejném poledníku jako Bagdád — to jest, že i do Mekky by odsud člověk putoval směrem *na západ* —, kupodivu nezdůrazňuje nikdo)... „Matvej?! Matvej?!“ To hlas se přibližuje ke mně, ne já k němu. „Řekni ženám: Nebojte se. Někdo pojede kolem. Vojáci, kteří hlídají hranici; nebo ázerbájdžánští pastevci... Řekni ženám, že tady na Kavkaze si lidé pomáhají. Že tady jsou lidé pohostinní... Řekni ženám: Tady na Kavkaze máme takové přísloví: Vejde-li host do tvého domu, je to, jako by pod tvoji střechu vešlo samotné slunce.“

V tomto ledovci jsou trhliny. Neviditelné trhliny. Člověk se do nich zřítí v jediné vteřině, ani neví jak. Sklouzne do hlubin země. Do černé, zcela bezpečné smrti. Krok přímo do hrobu. Rok co rok tento ledovec pozře desítky lidí; posledně mě chytili lidé z horské služby a nadávali mi: jak to, že jsem tady sám; a co to mám proboha na nohou. „Ledovec nenávidí jednotlivce,“ opakoval jeden z nich stále dokola jedinou anglickou větu, kterou uměl: *Glacier hates singles, glacier hates singles...* Nejsem sám... Není to jen nedostatkem kyslíku v této přílišné nadmořské výšce. Není to otrava oxidem uhličitým, při níž zůstávají na oční sítnici obrazy i poté, co už v realitě dávno, dávno zmizely... Kdykoliv, kdekoliv ve výši: Tvoje tvář... Pod našima nohama střecha sídlištní kotelny u studentských kolejí na brněnské periferii. Bouře: hromy a blesky; a my běháme po střeše promáčení deštěm. Vyskakuješ vzhůru, vyskakuješ do černých mraků a nedopadáš na zem, vznášíš se. Po provazcích deště šplháš vzhůru. Dostanu strach; hrozný strach: chytám Tě za nohu a stahuji Tě dolů, po jakýchsi kovových schodech podél mokré stěny až na zem, uzemňuji Tě... Ale okamžitě se pod našima nohama objeví jiná brněnská střecha; kdesi mezi kostelem svatotomášským a svatojakubským: zavazuješ mi oči šátkem, který obvykle nosíváš na hlavě, na pirátský způsob (není to ve skutečnosti šátek, ale batikovaná dětská plena). Ověřuješ si, zda skutečně nevidím. Točíš mnou dokola, až se mi dělá špatně, až nejsem schopen udělat jediný přímý krok. Uskočíš

ode mne. „Chyť mě. Chytni mě.“ Miniaturními krůčky šoupu nohama po hmotě střechy; stále očekávám, že se pod mou nohou náhle zjeví to prázdno mnoha pater. „To nemá cenu,“ slyším ze tmy. Chytneš mě; jemně mě chytneš za předloktí. A táhneš mne za sebou. „Musíš mi věřit, že tě neshodím dolů. Musíš mi věřit, že se s tebou zastavím na okraji. Ale až na samém okraji, jo?“ Zarazím se. Táhneš mne náhle větší silou; rozhodněji. Ale já se zapřu a dál už nejdu. „Ty mi nevěříš.“ Sundáš mi šátek z očí. K okraji je ještě daleko... Komíny, skály, propast Macocha, posedy. Jen Tvá tvář a má závrať; ne z vlastního prodlévání ve výšinách, ale nepřekonatelná a hrozná závrať, když jsem v těch výšinách viděl právě Tebe. Byl-li nějaký byt vysoko, Ty ses vždy musela posadit do okna, s tou nekonečnou cigaretou v prstech, s tím nekonečným voňavým dýmem javánského tabáku u úst; musela jsi sedět v okně a klátit nohama nad propastí, našlapovat na prázdno výšin... Na balkonech jsi vždy musela sedět na zábradlí. Nakloněná nad hlubinou. Těžiště užuž nachýlené k pádu... Sedíme na balkoně brněnského paneláku; v sedmém patře, na truhle. Jako dva piráti sedíme na prastaré babičkovské truhle (co v ní asi je? to se nikdy nedozvíme: je zamčená velkým visacím zámkem). Balíme tabák do papírků, kouříme (je rané jaro; nedaleko kvetou první koniklece; i ta šedá paneláková ulice se jmenuje *Koniklecová*); sedíme u oblak, s oblaky voňavého dýmu u úst, v oblaku ranní kávy. Je první ráno po stvoření: vše nové, vše čerstvé... A Tvoje o deset let starší tvář. Na zcela jiném sídlišti. V Ostravě, v Porubě. Tvář zmatená, pokřivená bolestí (nic nezmohu; jsem v dáli, ve svém druhém, rumunském exilu). Nahá lezeš na střechu; křičíš na lidi: „Kde je ta ikona?“ Chceš, *musíš* najít *tu ikonu* (jedna z Tvých kamarádek, pravoslavná sochařka, Tě jednou vzala na liturgii svatého Jana Zlatoústého; a Ty od té doby hledáš jakousi ikonu). Lezeš pro *tu ikonu* vzhůru; nahá, protože Tě šaty táhly dolů („Bylo to jako ve vodě, chápeš;

musela jsem se svléknout, abych se neutopila“). Dusající policisté. Stáhnou Tě dolů, naloží do sanitky; odvezou Tě zpět do opavské psychiatrické léčebny a přiváží Tě koženými popruhy k nemocniční posteli (i já jsem Tě kdysi toužil přivázat, připoutat; jako psa: ke statku někde na Českomoravské vysočině; přivázat Tě ke klidu, ke spokojenosti; *tohle je teď Tvůj domov: tady na té hlíně, v této pozemskosti*; chtěl jsem Tě jako vinnou révu přivázat ke kmenům mladých jilmů: aby ses mezi nimi bezpečně proplétala)...

Kavkazský ledovec zebe do nohou; hladké podrážky mých lehkých sportovních bot podkluzují. Stmívá se; prudce, nečekaně. Trhliny v šedém, prašném ledu již zcela zneviditelněly. Od masivní vyhaslé sopky (ještě se na ní chvilinku rýsuje stín kdysi připoutaného Prométhea) fučí vítr. Čtyři tisíce metrů nad mořem. Zdánlivá výška. Jen zdánlivá, směšná výška. Rozhlížím se. Chci říci něco o chladu; o cestě zpět. Ale náhle Tě nikde nevidím... Volám Tvé jméno... Před chvílí jsem přišel *domů*; do našeho domu v nitru Moravského krasu. Ty nikde. Jedna z našich šestidírkových bezových píšťal není na polici v kuchyni. Určitě jsi šla na některý z posedů, aby ses podívala na západ slunce a pískala přitom na píšťalu. A nejspíš Tě tam překvapili divoáci; nejspíš přišlo stádo divočáků a Ty se třeseš hrůzou, sedíš ve výšinách a třeseš se strachem v té čím dál tím mrazivější noci. Prasata nepřijdou, sedí-li na posedu myslivci; ale sedíš-li tam Ty s píšťalkou, přijdou, a je jim úplně jedno, že je sleduje vyděšený lidský tvor. Ryjí rypáky do hlíny strání; mlaskají, zuby drtí bukvice; vydechují páru do chladné noci, oči jim zlověstně svítí; a Ty máš hrozný strach: chorobný, panický strach z divočáků... Popadl jsem druhou šestidírkovou píšťalu a běhám tmou dubohabrových lesů; pobíhám krasovými lesy a pískám na píšťalu (melodii staré latinské koledy; nevím proč; nic jiného mě nenapadá: *In natali Domini*; dokola a dokola: *Všichni andělé se radují*). Pískám do tmy a čekám, kdy se z výšin ozve

zvuk Tvé píšťaly. Možná už ani nejsi na posedu; možná jsi v děsu vyšplhala do koruny některého stromu. Stojíš bosou nohou na větvi; na větvi suché, tenké; na větvi příliš křehké. Pískám čím dál hlasitěji. Pobíhám čím dál tím zmateněji (jak tvrdá, studená a kluzká je dnes zem; ani stopy po měkkém, opadavém, modřínovém jehličí)... Zapískej na mne z výšin skal; zapískej z výšin větví. Zapískej ze tmy...

Konečky prstů se dotýkám syčící mořské pěny (jako bych se v hluboké úkloně dotýkal hladiny svícené vody v obří kroence). Mírně slanou černomořskou vodou si potřu čelo, nos, tváře, rty... Slabé zimní slunce se neviditelně bělá v šedých mracích; na východě, za mými zády; za stěnou batumských paneláků, za stěnou bambusových hájů a zasněžených adžárských hor... Jdu po pláži (kotníky se mi zvrtaří na kamení); jdu směrem k nedaleké turecké hranici...

Ráno jsem jako vždy rychle vypil silnou černou kávu v kavárně, kterou vlastní Ukrajinec Vitalij. Kdysi dělal *mordy* v *oválu* (tak mi před lety odpověděl na moji otázku, čím se živil na Ukrajině). Ve svém ateliéru fotil děti ze všech kyjevských školek a jejich obličejů potom rámoval do oválně vyřezaných paspart. Snad každý Ukrajinec chtěl mít doma černobílou, stylizovanou, oválnou fotografii svého dítěte; fotografii, která by vypadala jako z počátku dvacátého století. Ty dětské obličejů (Vitalij vždy používá slovo *morda*) ho prý po nocích strašily. Černobílé — jakoby usekané — dětské hlavy pluly místností. „Některé z těch dětí měly tak zlé, *démonické* oči; vždy jsem si představoval, že rámuju podobiznu nějakého budoucího Hitlera, nějakého budoucího Stalina.“ Jednoho rána vstal, odjel autobusem do Oděsy a sedl na první černomořskou nákladní loď. Vystoupil v Batumi. Zůstal v Batumi... Fotoaparátu už se nikdy ani nedotkne. „Udělám vše pro tuto svoji malinkou kavárnu,“ říká a rukou opisuje ve vzduchu kruh: jako by chtěl pohladit podlahu, strop, okno, nebesky

modré stěny (na jedné visí potrhaná rybářská síť, na jiné je okrový, kaligraficky rozevlátý nápis *Jsou živí, mrtví a ti, kteří plují po moři*)... V Batumi je Vitalij šťastný. Dokonale šťastný. Každý den hned při probuzení děkuje nebesům, že tehdy sedl na tu nákladní loď a odplul na východ, sem; každý den děkuje za tento nový život. Bambusy, eukalypty, čajové plantáže; palmy a moře. A hlavně: žádné mordy v oválu. „Co bys chtěl víc?“ Jediným stínem je zde *záchod*. Jeho kavárna je tak malinká, že v ní není místo pro *záchod*. A on už vždy předem ví, že poté co si jeho návštěvníci dají kávu a zákusek, poté co se blaze rozvalí pod rybářskou sítí, zeptají se, kde má *záchod*. Děsí se už jen toho pouhého slova *záchod*; a jedině, co si ještě přeje na celém širém světě, je, aby ve své kavárně vybudoval *záchod*. Ale neví jak; neví kde. Tak málo má místa; tak strašně málo tu má místa...

Po každodenní ranní kávě u Vitalije každodenní chůze po kamenech; na samém lemu moře (občas musím uskočit, aby mi bílá, syčící pěna vln nenamočila boty). Na jih; směrem k tureckým hranicím. Po pláži tam a zpět. Tam a zpět. Dokud slunce nezapadne. A potom opět za Vitalijem; na sklenku vína. Na dvě tři sklenky vína. A potom chodím po noční pláži. Opět kyvadlovitě. Na jih, na sever. Až pozdě k ránu si na chvílinku lehnu na rozvrzanou železnou postel v hotýlku poblíž arménského kostela. Ale je tam příliš chladno (v pokoji není žádné topení); a nechce se mi spát. Nechce se mi spát, když vím, že opodál pulzuje Černé moře. Vše mě táhne zpět... A tak jdu na pláž. Stojím a popocházím po kamení, dokud nevyjde slunce; dokud Vitalij neotevře svoji malou kavárnu...

Dnes půjdu ještě dál na jih. Až do vesnice Gonio. Až k samotným tureckým hranicím. Je dvacátého čtvrtého února. Podle starého — a jediného smysluplného — kalendáře svátek mého patrona, svatého Matěje; apoštola, kterého — poté co se Jidáš oběsil na větvi zmarliky — zbylých Jedenáct vybralo

losem. Apoštol *náhradník* (blahé slovo; když jsem dělal gymnastiku, nejlepší bylo být náhradníkem: jet do dálek na závody a potom se tam jen v klidu dívat, jak se ostatní nervují a bojují). Ostatkům svatého Matěje jsem se kdysi poklonil v Trevíru; poklonil jsem se jim i v Padově; ale podle východní tradice je tento apoštol pochován právě zde: v západní Gruzii, v nedaleké římské pevnosti Gonio. V dosahu — dnes nezvykle vysokých — černomořských vln. Za dvě hodiny tam dojdu; možná i dříve... Svatého Matěje ukamenovali. Jako by mi to — po všech těch letech — došlo až dnes. Ukamenovali ho. Sehnu se. Vezmu jeden z nazelenalých kamenů černomořské pláže (desítky kilogramů jsem jich již odvezl do tbiliského bytu; leží na stolech, ve skříních a na okenních parapetech). Matěje Apoštola zcela jistě ukamenovali kamením z této pláže. Patrně ho ukamenovali přímo na této pláži. Stačilo se sehnout; stačilo se takhle sehnout... Jak by ho asi zabili o čtyřicet kilometrů výše na sever? Pláž je tam písčitá. Jen černé magnetické písky, které na dlani tvoří ježaté geometrické obrazce (stejně obrazce, jaké tvořily zmagnetizované kovové piliny v učebně technické výchovy na brněnském sportovním gymnáziu)... Nějak by ho zabili. Mečem. Kyjem. Uvařili by ho zaživa ve vroucí smole (způsobů mordování je nekonečné množství; ráno co ráno se o tom mohu přesvědčit na stránkách svého latinsko-německého *Římského misálu*). Stáhli by ho z kůže. Vypustili by na něj šelmy. Nebo by mu jako svatému Klimentovi přivázali kotvu k šíji a hodili by ho do vodních hlubin (ostatky utopence Klimenta vyzvednuté ze dna této černomořské propasti svatými Cyrilem a Metodějem: ze dna vyzvednuté a proti proudu Dunaje až na Moravu donesené)...

Kameny nepřetržitě chřestí. Mořská hladina je rozvlněná a prázdná. Ani stopa po delfiních hřbetech. Za celý týden jsem neviděl jediného delfína. Jen včera v podvečer. Černou mrtvolku delfíněte, vyvrženou na pláž. Vypadala jako

nafukovací hračka (jako černá nafukovací kosatka, s kterou si hrají sestřini synové Vojtěch a František v požární nádrži v Brdech). Černá, lesklá věc. Místo oka rudá, krvavá díra. Dva popeláři mrtvolku popadli, odnesli ji na proměnádu a jako nic ji hodili na korbu nákladáčku mezi ostatní odpadky...

Na chvíli si sednu na tvrdou zem. Zachumlám se do bundy. Do čepice, do kapuce. Ruce do kapes. Lehnu si. Nebe je šedé. A vlny se tříští. Vlny se tříští... Probudí mě chlad a křik. Křik ptáků. Potápky, kormoráni. Mezi nimi jediný, špinavou šedí pokropený racek. Příliš velký, příliš tlustý racek. Nalétá na potápky, které se před jeho dravčím zobanem vždy ukryjí pod hladinu; do slaného bezpečí. Nikdy jsem nic podobného neviděl. Racek je vzteklý. Trhaně krouží. Občas proletí i nad pláží. Zlé. Neskutečně zlé oči. Démonické oči na ptačí hlavě. Ba hůř: kruté lidské oči...

Můj dědeček je racek. Můj dědeček je též racek; útlý, andělsky bílý racek nad hladinou Labe... V pravé poledne jsme přijeli do Polabí: trabantem ze severočeského sídliště Sever (táta mě nečekaně vyzvedl ze školky už dopoledne; radoval jsem se, že nemusím zůstat na oběd; že nemusím ve školce spát). V polabském bytě roztřesená babička. Objetí. Prsty ve vlasech. „Udělalo se mu špatně, lehl si tady na gauč; zavolala jsem záchranku, ale bylo už pozdě.“ Babička s brekem šeptala mámě do ucha; tak, abych to neslyšel. Nasával jsem vůni cigaret, které dědeček kouřil. Na kulatém jídelním stole ještě stála nedokončená šachová partie. Partie, kterou hrál dědeček ráno se sousedem, panem Švábem (pan Šváb je hodný, ale já se ho bojím: kvůli tomu jménu *šváb*). A zatímco všichni — v jakémsi letargickém ochromení — civěli na gauč, na kterém dědeček lehával, nenápadně jsem se přikradl ke stolu a vzal do dlaně jednu z hladkých, bílých šachových figurek (připadalo mi, že je dosud teplá dotekem dědečkových prstů)... A teď mě sestra vede na kolotoče

a na houpačky do Toušeně. Podél jarního Labe. Proti nám, po proudu, pluje prázdný remorkér (rozvlní černou, zrcadlově klidnou hladinu; nárazy vln o břeh). Poslali nás na poutě, abychom nevníkali; abychom vše přehlušili... Moje sestra mě drží za ruku; příliš silně, příliš křečovitě: až to bolí. Drží mě za ruku a pláče... Já nepláču... Dědeček je racek. Dědeček je teď přece racek. Chtěl bych to radostné tajemství pošeptat sestře. Ale v očích štíhlého, sněhobílého racka (samojediný se vznáší nad hladinou Labe) se zračí jakási vlídná, přesto však důrazná záповěď. Tak jen mlčky vymaním svoji ruku z křečovitého sevření a sestru (náhle mám pocit, že jsem větší, silnější, ba starší než ona) pohladím po roztřeseném rameni...

dům obývaný anděly

Sedávám teď dennodenně ve studovně tbiliské *Národní knihovny*. Za okny déšť, sníh; za okny brzy padající prosincová tma. Před sebou kopii staré gruzínské legendy o devíti dětech umučených v údolí řeky Mtkvari, gruzínsko-ruský slovník, obyčejnou tužku a několik (stále zcela nepopsaných) papírů. Na protější zdi dva sovětské reliéfy: napravo starověká Arkádie; spokojený rolník ležící mezi hrozný a rajskými plody. Na levé straně dělník, ležící ve stejné poloze; za ním komíny a fabriky (ten reliéf má být též rajský, ale působí to jen a jen jako infernální výjev z pracovního lágru). Hodiny, které (přinejmenším už několik let, od té doby, co jsem přijel do Gruzie a vešel do této studovny poprvé) ukazují stále stejný čas: za pět minut půl deváté... Vchod do této knihovny stráží několik mužů v černých policejních uniformách. Kartičku do knihovny je každý čtenář nucen ukázat nejen, když přichází, ale i když odchází (pokud by při odchodu kartičku neukázal, patrně by ho nepustili ven; snad by zde musel na věky zůstat, až do smrti bloudit chodbami tbiliské *Národní knihovny*; padl by mrtvý a neměl by nárok na pohřeb ani na hrob; jeho duch by tady strašil; pach rozkládajícího se těla by se smísil s pachem papírů a cigaret a kávy). Když jsou strážci unavení, lehnou si do místůstky hned u dveří, do které se vejde pouze postel (někdy průkazku kontrolují na dálku, vleže, z postele). Ale nejčastěji pojídají slunečnicová semínka a klábosí se šatnářkami

(ty jsou tři nebo čtyři, ale vždy se zvedne pouze jedna, jedna a ta samá: pověsí bundu na věšák a třískne o pult železným štítkem s číslem). A všichni neustále kouří a popíjejí kávu. Cigaretový kouř se valí nahoru a dolů po mramorových schodech, kterými se stoupá do této studovny. Nahoře těžké prosklené dveře: pach cigaret se obrátí v pach papíru, v pach těl, potu, levných voňavek. Hned za prosklenými dveřmi podezíravé oči ženské, která má strážit klid ve studovně. Občas se skutečně zvedne a napomeně člověka, který příliš hlasitě telefonuje (jednou tak zkoušela napomenout dvoumetrového, černočerného pravoslavného mnicha; mnich ji odbyl větou *A ty chceš jako co?* a telefonoval dál). Ale jinak žena většinou jen sedí, kouká do prázdna; zachumlává se do deky; občas vyjde na chodbu, pokouří a pije kávu s ostatními zaměstnanci (po poledni se babky a hlídači shluknou kolem velké mísy, z které pojídají opékané brambory)... Desítky očí civí na nově příchozího. Málokdo skutečně čte. Dívky: vyšňořené, nalíčené, navoněné. Pár kluků (mladých mužů je ve studovnách vždy nejmenší počet; nejen zde, i v Brně, i v Bavorsku). Vesměš šviháci s dnes módními dlouhými vousy, v roztodivných čepicích. Ti čtení ani nepředstírají. Napřímeně, jako kohouti, se procházejí mezi stoly... Stařena, která je celá růžová. Má růžové punčochy, růžovou sukni, růžový svetřík; na hlavě růžový šátek, z kterého přečnívá růžová ofina; po zádech se jí plazí dlouhý, růžový cop... A starci. Starci utopení ve svazcích sovětských novin, v předpotopních encyklopediích, ve scientistických brožurkách (těmi je z jakéhosi záhadného důvodu studovna doslova vystlána). Dennodenně zde bezdomovecky páchnoucí dědula čte noviny způsobem, jaký jsem nikdy předtím neviděl. Sundá si brýle a papír si doslova přitiskne na uslzené oči. Dře papírem o oční bulvy, až se mi dělá nevolno, až musím odvrátit zrak... Dědci, kteří zkoumají stránky přes velká, tlustá, zvětšovací skla; obrovské, krví podlité oči...

A každý den je tady stařík, který dříve pracoval ve skanzenu tbiliského *Etnografického muzea*. Stával tam den co den u *darbazu*, starogruzínskému domu, a vysvětloval příchodům mystiku a symboliku této stavby. „Nastudoval jsem o této stavbě vše, ale hlavně jsem na mnohé sám přišel, a mnohé jsem o této stavbě sám napsal,“ řekl mi, když jsem do skanzenu přišel poprvé (všude kvetly ovocné stromy; vůně květů a dýmu splývala); a opakoval mi to při každé další návštěvě. „Tato stavba je celým vesmírem. Poměry tohoto domu jsou přesným odrazem poměrů vesmírných energií. Sloupy a trámy a vyřezávané symboly přesně zrcadlí hvězdnou oblohu. Vše je naprosto přesné, samotným Bohem vyměřené. Vše si odpovídá. Navlas. Tento dům s dřevěnou kopulí je prazákadem všech chrámových staveb, chrámů všech světových náboženství. Sám váš Vitruvius, na vašem Západě, psal o tomto domě.“ (A dlouze, zpaměti citoval z Vitruviových *Deseti knih o architektuře*.) „Tento dům je domem andělů. Gruzínština je jazykem andělů; tímto domem neustále zní jazyk andělů.“ Byl nadšený, že jsem cizinec, který se učí gruzínsky. „Vše pochopíš, až se naučíš gruzínsky; to jinak nejde pochopit, nejde to vysvětlit jiným jazykem. Proč si myslíš, že gruzínština nemá rody? Copak mají andělé pohlaví? Je anděl muž, anebo žena? Gruzínština nemá rody, aby sami andělé neupadli do bludu, do bláznivosti.“ Sedával jsem s ním uvnitř *darbazu* (když jsem poprvé vešel a pohleděl vzhůru na kopulovitý strop z dřevěných trámů, neměl jsem slov; bylo to stejné jako první pozvednutí hlavy v olomouckém chrámu svatého Michala, pod kopulí svatého Ducha). „Centrální oheň stále hořel. Je to slunce. Copak jsi viděl, aby někdy vyhaslo slunce? Na noc se ohniště přikryje popelem, jako se slunce přikrývá tmou; ale to není pohasnutí. To není vůbec žádné vyhasnutí.“ Vyprávěl o vesnici, z které byl tento *darbaz* do skanzenu dovezen (trám po trámu jej rozložili a ve skanzenu znovu postavili). „Duše všech lidí, kteří se

v tomto domě narodili, kteří v tomto domě zemřeli, kteří v tomto domě jedli, spali, milovali se; duše všech těch lidí se zde v povýšené, andělské formě stále vyskytují. Stále tu žijí. Stále udržují oheň a užívají čistě duchovního dobrodiní tohoto domu. Jsou to andělé. V tomto domě přebývám já a andělé.“ Ta samá slova, která mi kdysi říkával v té prastaré stavbě bez oken, vykládá teď komukoliv ve studovně. Vždy si za někým přisedne (nejčastěji za mladými dívkami; ale není v tom žádná stařecká zvrhlost; snad chce jen o domě andělů vykládat těm, které pokládá za nejméně poznamenané). A mluví a mluví. Ke mně si zde ve studovně nikdy nepřisedl; nepamatuje si mě. Žena, která hlídá u dveří, se občas zvedne a přijde ho napomenout. To když už mluví příliš nahlas, exaltovaně, s očima obrácenýma v sloup. Dívky většinou odvrátí hlavu; dají si do uší sluchátka. Ale on mluví dál (copak vědí andělé o sluchátkách? o hlukem zacpaných uších?). „Vůně jídla z tohoto domu nevyprchává, ale zduchovňuje v něm; andělé se sytí vůní tohoto jídla a nevyhasnutelného ohně,“ šeptá. „Lidé, kteří se v těchto stěnách bez oken rodili, později mezi těmi samými stěnami umírali. Ve své podstatě nikdy neopustili stěny tohoto andělského příbytku, až se životem a smrtí sami proměnili v anděly. Prošli metamorfózou, která je možná jen a jen mezi těmito stěnami. Musíte pochopit, musíte bezpodmínečně uznat, že bez tohoto domu, bez *domu darbazového typu*, bychom přece všichni byli jen zvířaty. Žili bychom v jeskyních; byli bychom jako temná hmota; bezduhá hmota bez jiskřičky světla. Némá hmota beze slov, bez vět, bez jazyka. To až tento dům donutil lidi k mluvení, k obřadnému jedení, k přípitkům; k laskavosti, jemnosti; k řádu. Bez tohoto domu by nebylo ani myšlenky na rodinu, na národ, na posvátnost, na domov.“ Šeptá a šeptá; a já přemýšlím, proč už nesedí ve svém *darbazu*, proč je zde, ve studovně *Národní knihovny*. Copak je možné, že ho penzionovali, propustili? Dostal výpověď ze svého andělského domu?

„Tímto domem se lidé vykoupili; postavením tohoto domu se navrátili zpět do ráje; udržováním ohně a pravidelným hospodařením se odvrátili od prokleté lopoty a dopracovali se zpět do rajskeho stavu. Tento dům je nejen obrazem vesmíru, je přesným otiskem rajske zahrady; je samotným rájem. Lidé byli zoufalí a nevědomí, když byli vyhnáni z rajske zahrady. Stavěli babylonské věže a rvali maso z kostí v jeskyních. Ale pak se v jedné části světa, zde, mezi Kavkazy, v Bohem vyvolené Gruzii, udál nepopsatelný a dodnes nedoceněný a nedocenitelný zázrak: lidé postavili *dům darbazoveho typu*... Představte si ta tisíciletí zpět,“ šeptá stařík do uší, které jsou ucpány sluchátky (dívenka si též zakryla tvář lékařskou rouškou); jeho hlas se stupňuje, od šepotu přechází opět do hlasité polohy; nemůže se udržet, nemůže.

„Představte si, jak před tisíci lety toto stavení poprvé spatřilo světlo světa. Kopule z trámů byla navršena, oplácána hlinou; dým počal stoupat touto kopulí k nebi. Jak se asi příroda zaradovala, když byla takto dokonale ztvárněna a povýšena. Můžete říci: ale přeměří-li se jednotlivé *darbazy*, nebudou rozměry vždy stejné; ba ani poměry nebudou vždy stejné. To je jen zdánlivý nesoulad. Naše slabost, nevíra a nepochopení. Copak andělé používají úhlooměry a pravítka? Copak anděl přeměřuje naším lidským metrem dřevěné trámy? Veškeré nepřesnosti hmoty jsou zde potlačeny a zcela znicotněny samotným duchem této stavby; její duchovní, neviditelnou podstatou,“ opět šeptá, zavřel oči; když mluví o neviditelné, docela neznatelně se usmívá a zavírá oči. „A v tomto domě potom lidé žili tisíce a tisíce let. Až do dvacátého století žili mnozí lidé v Gruzii v *darbazech*. Jistě, namítnete, že dál hřešili (ale dívka nic nenamítá; čmárá na papír, dupe si nohou do rytmu skladby, která šumí ze sluchátek); snad i hřešili, ale vždy mimo stěny tohoto domu. Tento dům jim nedovolil ani jen pomyslet na hřích. Tento dům nedovolil lidem vyslovit jediné rouhavé slovo. Veškerá gruzínská slova jsou

jen a jen oslavou Boha; najdete-li v gruzínštině jakýkoliv náznak rouhání či nízkosti, jedná se vždy o slova přejatá z jiných, nižších jazyků. Tento dům nepřipustil, aby byl jazyk jakkoliv ponižován. Tento dům vše zlé v člověku překoná. Všechnu marnost a zlobu z člověka doslova vysaje; vysaje z krve veškeré jedy tohoto světa. Tento dům je lékem; univerzálním všelékem. Snad v tomto domě může ochořet tělo, ale duše nikdy. Duše, která žije v tomto domě, je bezpečně a navždy zachráněná...”

Nepřeložil jsem ani řádek z pradávné legendy o dětských mučednících (už kolik dní čtu stále dokola jen tu kratičkou pasáž, ve které byli malí pohánci tajně pokřtěni: za zimní noci, v ledových vodách řeky; řeka se však v okamžiku křtu zázrakem ohřála, až byla příjemná jako voda v teplé lázni; andělé sestoupili a oděli novokřtěnce bílými šaty, které byly smrtelným očím neviditelné)... Nečtu. Hodiny na protějščí stěně stále a stále ukazují za pět minut půl deváté. Otvírací doba knihovny je od půl desáté dopoledne do osmé večerní. V tom čase, který ukazují hodiny, má být studovna prázdná. Nikdo z nás tady nemá být. A přesto tu sedíme; stále a stále se snažíme přečíst aspoň jeden řádek, ale potom pozvedáme zrak a doufáme, že se něco stane... Hodiny stojí, papíry šustí; za okny padá déšť, sníh, tma... A zjevuje se další z každodenních návštěvníků: stařík, který si sám přináší velkou stolní lampu (nosí si ji skutečně z domova; jednou jsem za ním šel, abych zjistil, zda vynáší lampu z knihovny na ulici: vynáší). Cylindr lampy má tvar medúzy. Stařec rozmotá šňůru, zapojí lampu do zásuvky. A já už zcela přesně vím, co přijde. Sedne si ke stolu. Rozsvítí lampu. A bude sedět: bez novin, bez knihy, bez tužky, bez papíru. Bude sedět se sklopenou hlavou a hodiny a hodiny bude zírat do lesklé hmoty stolu...

Šel jsem nocí z brněnského sídliště Líšeň směrem k Hádům. A pak lesem podél silnice. Jako bych opět putoval do Křtin. Šel jsem sám nocí směrem k Ochozu. U Božích muk jsem jako kdysi hromovým hlasem zakřičel: *Aj hle, Kříž Páně, pro-
raženy jsou strany nepřátelské, zvítězil lev z pokolení Judova,
kořen Davidův, alleluja!* Mohl bych dojít do Křtin a potom
projít Josefovským údolím až do Adamova. Do Blanska, kde
bydlívala moje sestra, než ji za pupeční šňůru přitáhlo zpět
do Polabí její rodné město; rodné město mé mámy, rodné
město sestřiných synů. Mohl bych z té cesty sestoupit do-
prava, do Mariánského údolí. Po stalinistických tribunách,
které se — Bohu díky! — drolí a zarůstají křovinami, až
k vodní hladině krasových rybníků: do chladné tmy vody.
Ale nešel jsem do Ochozu ani do Mariánského údolí. Padl
jsem prudce na druhou stranu. Doleva. Dolů. Strmými strá-
němi, které znám nazpaměť. Šel jsem tmou; šel jsem se za-
vřenýma očima. Dýchal jsem modřiny a habry; pruhy dosud
neroztátého sněhu; brzy se ve spadaném rezavém listí za-
tmí první jaterníky. Nad lesními jezírky se rozkřičí stovky
žabích hlasů; poté se bude vodou míhat černá změť pulců:
za měsíčných nocí budou jejich slizká těla prosakovat ne-
hybnou hladinou jako neustále se měnící čínské znaky... Níž
a níž. Klouzal jsem po spadaném listí; nezakopl jsem o žádný
bludný kořen. Nemohl jsem zakopnout, protože v tomto
kraji zná má noha každý kořen. Zastavil jsem se až u řeky.
Zastavil jsem se až u noční Svitavy. Vesnice v protější stráni.

Vesnice na druhém břehu. Ticho. Tma. Vše spalo. Jen občas zaštěkal pes. U červeného, novogotického kostela svatých Cyrila a Metoděje svítila pouliční lampa. A napravo od kostela: stráž, která se táhne ještě výš. Stráž ještě strmější. V ní dům, kde jsem žil... Ráno co ráno jsem klesal tou strání dolů k řece, k vlaku, který mě vozil do Brna. Noc co noc jsem se tou strání sápal vzhůru. Často opilý a uchozený; to když mi ujel poslední vlak a šel jsem z Brna pěšky: podél řeky, nebo lesem. Les, voda, stráž. A noc... Jednou jsem do té protější, nejpříkřejší stráně (ani ta stráž s bílými kapličkami Křížové cesty v banátské vsi Waitzenried nemohla být příkřejší) nesl na zádech svého kmotřence Otu. Opili jsme se na svatbě našeho kamaráda, muzikologa Vladimíra; nocí nás kdosi dovezl do Adamova. Chtěl jsem jít pěšky podél řeky. Je to dvanáct kilometrů, řekl jsem tehdy Otovi. „Přesně to potřebuju, to mě probere,“ zahulákal Ota pod adamovským panelákem, pod tím nejdelším panelákem na světě. V útrobách cihlového adamovského kostelíka — ukryt, neviděn a nezasvěcenci naprosto netušen — věčně bděl řezaný gotický oltář z cisterciáckého kláštera ve Zwettlu. A my jsme šli podél zhaslých domů a zhaslých fabrik. Ota občas po čtyřech; jako pes chlemtal vodu z jarních kaluží. A hned za Adamovem spadl do příkopu a usnul. Chrápal do tmy; do kopřiv a do netýkavek. Táhl jsem ho zpátky do Adamova. Vynesl jsem ho do prvního ranního brněnského vlaku. Snесl jsem ho z vlaku ve své vsi. Zabušil jsem na okno pekárny, na okno cukrárny; jediné, co mi mohli dát, byly dvě staré, oschlé kremrole; nacpal jsem je Otovi do spících úst. To ti dodá sílu; cukr tě probere. Do té stráně tě už nevyнесu. Musíš zkusit jít sám... Nakonec jsem ho do té stráně přece jen vynesl. Kohouti kokrhali. Dlažební kostky byly pravěké. Komín dávno zbořený cihelny trčel do neposkvrněné modři. Nesl jsem vzhůru Otu, který před pár hodinami, na svatbě muzikologa Vladimíra, potkal matku svých budoucích dětí. Už po ní toužil; ale ještě

nedoufal. „Já ji miluju,“ funěl mi zakremrolenou hubou do vlasů... Ale před pár dny (je to skutečně teprve pár dní; ale tím odletem zpět do Gruzie, zpět do nitra tbiliského termiště Varketili, jako by se souvislé vlákno času vždy zcela přetrhlo); před pár dny jsem do té nejpříkrější stráně nevystoupal; třeba sám a lehký, ba lehčí než kdy dřív. Stál jsem dole u řeky a v duchu si rozsvěcoval jednotlivé domy a cesty. Vyřezával jsem je světlem paměti ze tmy (omítka se drolila tam, kde se kdysi skutečně drolívala; věčně bdělá tvář stařeny strašila za lesklým oknem tam, kde kdysi strašívала). Šeptal jsem si moravská, slovenská a německá jména a příjmení svých sousedů. Stál jsem pod příkrovem holých větví; nohy z olova. A když jsem se konečně odhodlal vykročit k čističce vody a k mostu, cosi mnou prudce trhlo na opačnou stranu a proud noční Svitavy mne s sebou táhl až do Brna...

Nejprve matku. Potom sestru. Nakonec sebe... Před dvěma dny (v letošní první mrazivé noci) zabil můj student Giorgi svoji matku, sestru; a nakonec sám sebe. V bytě, na který se — večer co večer při výuce češtiny — dívám z učebny mrtvých, klasických jazyků... Po horkém, babíletním říjnu, po nezvykle teplé půli listopadu: ukrutná zima... Listí platanů padlo záraz ze stromů v té jediné, předvčerejší noci (psi se v něm hravě brodí; zametači si s ním nevědí rady: pojížděné popelnice, které za sebou hrkotavě tahají po kamenné dlažbě, je do sebe nemohou vstřebat)... Předvčírem jsem se z okna díval do úzké uličky, ve které se nachází i Giorgiho byt. Na zmatené pobíhání uniforem a stroboskopický blikot policejních majáků (jako nepovedená diskotéka, napadlo mě tehdy). Díval jsem se na ten rej s jakousi nedobrou předtuchou. Parkety za mnou zaskřípaly; do učebny vešel můj student Šalva; a vše mi řekl. Řekl mi, co Giorgi (*čveni* Giorgi: *naš* Giorgi) udělal v předešlé noci... Giorgi s černými brýlemi, na bílém koni; v ruce automatickou pušku, leskle bílé zuby úsměvu, za sebou zasněžené štíty Velkého Kavkazu: tak visí na poněkud rozmazané, barevné fotografii v kuchyni nad lednicí v tom bytě přes ulici. A jinak si ho v ten moment nesvedu představit; v hlavě mi třestí jen a jen ta jedna jediná, rozostřená fotografie... Napsal jsem křídou na tabuli, že lekce češtiny odpadají (na tu samou tabuli psal ještě před týdnem česká slova Giorgi; s pravopisnými chybami a bez diakritiky)...

Dnes jsem si na bazaru koupil černé, lesklé boty. Navlékl jsem na sebe černé oblečení (překvapeně jsem zjistil, že veškeré mé oblečení je — po těch letech na tbiliském sídlišti Varketili — černé; kdysi jsem neměl ani jediný kousek černého oblečení; *mimikry*). Mlhou přes sídliště. Metrem. A pak pěšky. Po prospektu. Nad sebou náhlé prázdno holých platanových větví. Pod nohama kluzké listí. Smog... Jdu na svůj první gruzínský pohřeb (ač Giorgi, jeho matka a sestra zdaleka nejsou mými prvními gruzínskými mrtvými). Jdu tou známou, tisíckrát vyšlapanou cestou směrem k osmému korpusu *Tbiliské státní university*; ale mé kroky jsou dnes zcela jiné. Kamení prospektu je tvrdé; podrážky nových bot příliš tenké... Při pohřbech obvykle stává před domem černý mercedes kombi. Nebožtík leží dva dny doma: obklopen plačkami a ikonami. Přátelé se s ním chodí loučit (peníze nenápadně ztrácejí do dlaní pozůstalých). Vůně kadidla a medových svíček prostupuje celý dům. Potom rakev s mrtvým nesou po schodech a přes ulici do již nastartovaného auta... Ale Giorgiho, jeho sestru a matku zcela určitě odvezli hned ráno po té hrozná, mrazivé noci. Někam na pitevnu. Jejich těla jsou patrně zohavena (Šalva mi neřekl, jakým způsobem Giorgi vraždy provedl; možná to sám neví). A do jednoho pohřebního mercedesu by se stejně všichni tři nevešli... Netuším, kdy a kde bude pohřeb probíhat; ani jak bude vypadat. Mám se potkat se Šalvou a s Elgudžou v té uličce vedle university (Elgudža — též můj student — v té uličce dosud žije; Šalva tam dříve rovněž žil: ti tři byli nejlepšími kamarády *už od narození*). Nevím, kolik lidí bude na pohřbu. Šalva včera v telefonu neustále zdůrazňoval, že *už nikdo nezbyl*, že celý pohřeb musí zařídit jen on a Elgudža. Že z Giorgiho rodiny už nežije vůbec nikdo. Že měl pouze matku a sestru (Giorgiho otec se kdysi oběsil; na stromě v největším tbiliském parku ve čtvrti Vake; Giorgimu tehdy nebylo ani půl roku a park se ještě jmenoval *Park kultury a oddechu Josifa Vissarionoviče Stalina*)...

Už vidím Šalvu a Elgudžu. Oba celí černí. Na očích černé brýle (i v tomto listopadově šedém bezčasně). Cigaretový dým. Vypadají spíš jako mafiánská popravčí četa. Jako by čekali na to, až mě naloží do černého džípu, odvezou za město do stepi a tam mě (za asistence Giorgiho, který — nečekaně a s křivým úsměvem — přijede na svém bílém, kavkazském koni) donutí vlézt do předem vyhloubené jámy, aby mě střelili do týla... Stojíme na opačných stranách ulice; zíráme na sebe v jakémsi zkamenění, v nerozhodném ustrnutí: kdo za kým přejde na druhou stranu; kdo první vyndá z hřejivé kapsy promrzlou dlaň k uvítání...

Mečel a bečel na kozu, kterou před sebou požduchoval. *Me-e, be-be-be, me-e-e, be-be-be*. Hlavu měl nepřírozeně malou; vzadu zploštělou. *Mikrocefalie*, napadlo mě hned. Srkal jsem pivo. Jakub s Givim nejprve obhlíželi nově postavený sklad brambor a potom odjeli do nedaleké vesničky prohlédnout si vinici, na které se místní pokoušejí znovu pěstovat tradiční adžárské odrůdy (ani mě nepřekvapilo, že zde — v tak vysokých horách — pěstují révu; byl jsem sice v Gruzii teprve dva měsíce, ale překvapit už mě mohlo jen máloco). Odjeli a já jsem zůstal na návsi v Dioknisi. Vše už podzimně zezlátlo; sníh pokrýval vrcholky hor; v dáli se blyštěl vodopád. Adžárské hory na mě zapůsobily jako pohazení domova. Takové vyšší Beskydy. Jen místo věžiček dřevěných kostelíků prefabrikované, betonové minarety u dřevěných mešit...

Pil jsem pivo před místním kulturním domem, ještě rozlámáný včerejší cestou a propitou nocí. Naproti obrovská sovětská škola, z které se teď využívá jen jedna jediná třída. Právě před školou pobíhal s kozou ten podivný mečící muž (na tváři stříbrné strniště; hlavu ostříhanou téměř dohola). Z obchůdku vyšel prodavač, s kterým jsem se už předtím bavil (jako jeden z mála lidí uměl obstojně rusky; já jsem tehdy gruzínsky uměl jen pár frází). Když si všiml, že pozoruji muže s malou hlavou, vysvětlil mi, že je to jeden ze tří bratrů, kteří se všichni narodili s podobným postižením. *Mikrocefalie*, řekl jsem. „Ne, kdepak,“ řekl prodavač. „Oni jsou *malé hlavy*.“ Neodporoval jsem. Tohle je nejstarší

z bratrů, hlavu má ze všech nejmenší; jedině, co mu mohou svěřit, je hlídání kozy. Druhorozený syn se narodil s hlavou trochu větší; má na starosti hlídání nejstaršího bratra. Nejmladší bratr se pak narodil s hlavou sice malou, ale větší než bratři předchozí. Ten má na starosti chod celé domácnosti. Ani tak ale nejsou bratři soběstační; místní jim střídavě vaří, pomáhají, starají se o ně (oba rodiče jim už zemřeli). *Be-be-be-be-be*, bečí muž a trhá sebou. Tenhle skoro ani nemluví, jen pár slov. S tím nejmladším se lze normálně bavit, o jednoduchých věcech, samozřejmě... Z kulturáku se začala ozývat hudba. „Á, chlapi už zkoušejí; chcete se podívat dovnitř?“ Přikývl jsem... Zápach jako v jihomoravské sokolovně, když byla zábava; jako v kterémkoliv kulturáku od severních Čech po Rumunsko (v Banátu kulturnímu domu říkali *camin*; ač jsem dlouho pryč, jako první myšlenka mi hlavou blesklo *úplně obyčejný camin*; od té doby, co jsem se učil gruzínsky, se mi paradoxně začala vybavovat zapomenutá rumunská slova; jako by se ten starší jazyk bránil, aby nebyl přehlušen tím novým, zatím neznámým). Řev hudby z pódia. Klávesy a zpěv; melodie, které připomínají spíš Turecko či Balkán, ač texty jsou gruzínské. Prodáváč vysvětlil chlapům na pódiu, že jsem Čech. Hned přestali hrát a vytáhli pomačkanou plastovou láhev s nažloutlou pálenkou. Povinné přípitky, zatímco se kluci a holky proháněli po ochozech. Pálenka nedobrá, s jakousi nepříjemnou pachutí, která se vždy vynořila až chvíli po polknutí. Ale odmítnout nešlo...

Předchozího dne jsme z Tbilisi vyrazili časně ráno, ještě za tmy. Jakub (kamarád z české charitativní organizace) seděl v džípu před mým panelákem. Vzduch byl podzimní, svěží. Kavkazský vítr mi vhněl do nosu vůni přezrálých plodů a zkvašených nesčesaných hroznů. Jeli jsme tmou. Tbilisi zmizelo; slunce vyšlo. Sníh Malého Kavkazu. Poprvé jsem spatřil holou náhorní plošinu v Džavachetii.

Okamžitě na mě padla tíha obsidiánů, menhirů a magnetických kamenů, kterými je tato krajina poseta. Ani jeden strom. Jen žlutá tráva, sopky, ledová jezera; a podivní tmaví Arméni, kteří žijí zahrabaní v travou porostlých zemljankách (vytápějí je *kizjakem*, slisovaným kravským hnojem; ten se v pyramidkách vrší na zahradách a kolem plotů). Poprosil jsem Jakuba, aby na chvíli zastavil. Musel jsem ponořit prsty do jednoho z těch větrem zbrázděných jezer (poprvé jsem od Jakuba slyšel tu — na tisíci různých místech tisíckrát opakovanou — pověst o milenci, který každý den plaval přes jezero za svou milou; ona zapalovala svíčku na druhém břehu; jednoho dne však zlá nepřející bába svíčku zhasila, a milenec se v ledových vodách utopil). Nahlédl jsem do malého, pravěkého kostelíka, postaveného z kamenů tak velkých a tak těžkých, že mezi nimi i andělé musí pocítit tíhu hmoty. Poprvé jsem viděl malované domky a hřbitov ruské sekty duchoborů. Potom už zlatá střecha mešity v Achalciche a katolické kostelíky v okolních kopcích; pouštně vyprahlý kaňon řeky Mtkvari; průsmyk, kterým se vjíždí do adžárských hor. Opuštěné salaše na větrných vrších. A krajina čímisi tak prudce povědomá; balkánská, slovenská, moravská... Do vesničky Dioknisi jsme dorazili až večer. Jakubův kamarád Givi nás vzal k sobě domů (pokoje ověšené pestřími orientálními koberci); a hned začala přivítací hostina. Talíře plné jídla, které na stůl nosily Giviho žena a dcera (mladička; přesto se prý už za pár měsíců bude vdávat za notáře z Batumi). Po chvíli přišel Giviho bratr a jejich kamarád, tlustý včelař. Givi přinesl kanystr s čirou tekutinou. Hrušková pálenka. Připíjí se a připíjí. Chlapi občas mezi gruzínská slova vecpali dvě tři slůvka ruská (mysleli, že tím pádem budu rozumět i já). Podivné představy místní muslimské komunity; vysvětlovali nám, že oni — jako správní muslimové — mohou připíjet na své mrtvé, zatímco křesťané nemohou, protože jim to zakazuje Bible. Nepřeli jsme se

s nimi; nepřipomínali jim zákazy Alláhovy... Hruškovice lahodně pálila. Už se připíjelo na hosty; na Jakuba a jeho ženu a děti; potom na mě, na moji ženu a děti. Vysvětlil jsem jim, že nemám ani ženu, ani děti. „A kolik je ti let?“ Třicet čtyři. Nemohli to pochopit. „Třicet čtyři? A kde máš ženu a děti?“ Nemám. „Nemáš,“ opakoval Givi a bylo vidět, že mu to nejde do hlavy. „Proč?“ Nevím, co odpovědět... Pili jsme dlouho do noci. Givi naléval do sklenek z bezedného kanystru... Spali jsme pak s Jakubem a Giviho bratrem v jediné malé místnůstce; zatuchlé peřiny (povědomý pach všech horských chalup, všech víkendových chat)... Ráno ještě všichni spali, jen Giviho žena a jeho stará máma už byly na nohou. Hned mi v džezvě uvařily silnou, přeslazenou kávu; Giviho žena babičce vysvětlovala, že jsem cizinec, že nemluvíم gruzínsky. Babička to nebyla schopná pochopit. Vzal jsem si kávu na zahradu (promrzlá vůně hrušek a jinovatka). Babička za mnou přišla a podala mi hrušku. Poděkoval jsem: *Gmadlobth*. Babička se usmála: „*Aba laparakobs*.“ (*Tak přece jen mluví: tomu už jsem i tehdy rozuměl.*) Chytila mě za předloktí a začala brebentit. Tok slov se zlomil do otázky. Tázavé, velké, temné oči. Nemluvíم gruzínsky, omlouval jsem se. Sevřené rty; starodávné šátky a roušky s přísnou obřadností lemující vrásčitou tvář (její vnučka před námi doma chodila s odkrytou hlavou). Poodešla. Shýbla se pro padlou hrušku; podala mi ji. *Gmadlobth*, děkuju jí znova. Zakroutila hlavou. „Mluví, a nemluví.“ A opět se rozpovídala. To se zopakovalo asi pětkrát; ruce jsem měl již plné hrušek, které mi přinášela... Až mnohem později se probudili Jakub a Givi. Prohlédli jsme si sklad s novou elektrickou třídičkou brambor; oni pak odjeli na vinice do kopců a mě v kulturním domě nalévají muzikanti čím dál tím odpornější kořalkou...

Konečně přípitky ustaly; muzikanti se opět chopili nástrojů. Rozezněl se zpěv... Nenápadně jsem se z kultúráku vytratil. Dunění a orientální melodie kvílejí tišeji a tišeji.

Lačně dýchám čerstvý vzduch. Dobytek se pase mezi domy (prasata nikde; vepřové — na rozdíl od alkoholu — Adžarci skutečně nepožívají). Nechám své kroky volně klesat podél prudkého potoka... „Chceš se podívat dovnitř?“ přeruší šum vody a kamenné chřestění mých kroků vysoký, třaslavý hlas. Malý vousatý muž ukazuje na mešitu stojící jen pár kroků ode mne. Pokud se chci podívat do chrámu, není to žádný problém. On je místní kostelník. Přikývnu. Moc rád. Opilý a bosý vstoupím do mešity; tlustý koberec příjemně hřeje do chodidel. Kostelník mluví slušně rusky. Vysvětluje mi, že ochozy a balkony jsou zde tak velké, protože na modlení chodí hlavně ženy. „Mnohem víc žen než mužů,“ opakuje. „Muži pijou pivo, ženy se za ně modlí...“ Chodíme po velkém dřevěném balkonu (představuji si do šátků a roušek zahalené, temnooké tváře mumlajících Adžárek). „Chceš se podívat na minaret?“ Přikývnu. Cestou vzhůru (tentokrát do chodidel studí tvrdý beton točitých schodů) mi vypráví, jak do nedaleké vesnice dovezli prefabrikovaný minaret z Turecka, smontovali jej a přistavili k mešitě; pravoslavným mnichům z blízkého kláštera se to nelíbilo, a tak vesničany udali, že minaret na hranicích neproclili. Stížnost byla skutečně vyslyšena. Neproclený minaret se musel zase rozložit, naložit na nákladáky a odvézt zpátky do Turecka. Mají mešitu bez minaretu. „To je špatná mešita; mešita bez minaretu je špatná mešita.“ Jeho hlas se rozléhá úzkou chodbičkou; schodiště se stáčí do netušených výšin...

Stojíme na špičce minaretu. Ledový vítr; zasněžené vrcholky hor. Beskydy; až na ten vodopád Beskydy, bleskne mi opět hlavou. Kostelník do mě ždůchne; ukáže prstem. „Hele, už zase běží.“ Na strmé, kravami poseté pastvině spatřím vyzáblou postavičku s neúměrně malou hlavou (je to ten, který mečel a bečel na návsi před školou). Znovu vyslechnu příběh o třech bratrech. Kostelník mi ještě vysvětlí, že ten nejstarší několikrát do roka nechá kozu kozou a začne utíkat

přes hory a lesy směrem k sousední vsi. Nikdo prý netuší proč. Mladší bratři ho potom musí nahánět, aby se někde nezřítíl do propasti... Sotva to kostelník dořekne, dvě postavy se skutečně vynoří z ovocného sadu. Chvíli se bezradně rozhlízejí do všech stran; a když konečně zahlédnou svého nejstaršího bratra (vysoko na pastvině, na samém lemu nazlátlého lesa), s lomením rukou a s křikem se rozběhnou vzhůru příkrou strání...

Třezalka chřestí krůček od vzplanutí. Stín černých mraků je temnější a temnější. Z takových mraků přichází krupobití. Kroupy bílé, kalné, jako holubí vejce velké... Musím se ukrýt, než to spustí. A spustí to v jediném okamžiku. V jediném okamžiku zmizí za clonou ledu Třemšín, Kobylí hlava, hrby brdských lesů. U rybníka zelená loďka. Doběhnu k ní; převrátím ji. Avlezu pod ni. Paluba nade mnou. Já pod převrácenou lodí; v trávě, ze které čpí rybníční voda. První úder; druhý úder. Ohlušující rámus. Kroupy bičují dno loďky. Děrují a strhávají z nebe to několik dnů trvajících dusno...

Včera na východě, na Moravě; v Olomouci. Seděl jsem s filosofem a klasickým filologem D. na střeše galerie, naproti chrámu Panny Marie Sněžné, a představoval jsem si ten dávný sněžný zázrak. Pětatřicet stupňů; k zalknutí. Do toho všeho káva (u D. i nezbytná cigareta v ústech). Jenom to pouhé slovo *sněžná* působilo jako lék: chladná ženská dlaň na rozpálené čelo... Nepili jsme. Už předem jsme se domluvili, že tentokrát nebudeme pít vůbec žádný alkohol. Léta jsme se neviděli; a předtím — kdykoliv jsem se na chvilinku vrátil z exilu německého, rumunského či gruzínského — skončila naše setkání vždy stejně: vřelost, porozumění, opilstost, hádka, rvačka, dlouhé odmlčení...

D. jako by vůbec nestárl. Je pravda, že jeho tvář vždy postrádala jisté známky mimiky. Tvář příliš hladká (psychiatrickými léky vyžehlená?); malé kulaté brýle: spíš tvář

prvorepublikového katolického kněze než tvář filosofa. Když jsme se v době našich studií toulávali Vysočinou a Podyjím, myslím, že právě jeho bohoslovecká či novokněžská tvář nám otvírala brány venkovských kostelů... Nedaleko Pozdřanské stepi (tehdy jsem měl step za něco vzácného: žádná představa o vyprahlých lemech tbiliských sídlišť) nás jednou farní hospodyně doslova vtáhla do chrámu, na kůr. Durový akord na barokních varhanách (jako by se tím zvukem v chrámu rozsvítilo, říkal mi potom D.) a krypta s rakvemi šlechtického rodu. „Chcete se podívat dolů?“ zeptala se nás hospodyně. Nadzvedli jsme s D. masivní kamenný poklop v samém středu chrámu a spustili se dolů, do klaustrofobní tmy, mezi mrtvolky. Nad námi úsměv stárnoucí ženy, který mi najednou nepřipadal jihomoravsky rozverný, ale šílený; čekal jsem, že se nad námi to kamenné víko náhle zaklapne; že budeme navždy zavřeni v té umrlčí tmě; jen občas nám nad hlavami zabubnují kroky lidí jdoucích ke svatému přijímání; a my se k nim zespod nedobušíme, nedokřičíme...

Tvář klasického filologa D. stále bez rysů. Bledá, knihovním prachem zanesená tvář. I hlas přivyklý knihovnímu šepotu: pomalý, do mrtvých jazyků propadlý. Klasicky řecký a latinský hlas filologa a filosofa D. v tom včerejším dusném olomouckém dni... Než se navždy propadl do knihoven olomouckých, šeptával mi do uší v *Moravské zemské knihovně* v Brně. V knihovně, do níž se stoupalo po kamenných schodech: jako do šedého, šepotavého chrámu; do šedého nebe. A když jsem ho jednou na chodbě té knihovny zkoušel z řeckých slovíček, která si psal do desítek či stovek malinkých linkovaných sešitků (venku lilo na rozkopanou ulici; parta cikánských kopáčů se před deštěm ukryla na tu samou chodbu: a i jejich — jindy tak křiklavé — hlasy se propadly do šepotu), vyprávěl mi o ženě, kterou viděl ráno na inauguraci: žena v rudých šatech, s tmavými vlasy, s oslnivě modrýma očima; a s velkým měděným krucifixem na hrdle. „To by se ti líbilo,“

řekl tehdy... Až včera, v tom dusném olomouckém dni, mi to došlo. Že mé první setkání s tou ženou, která se mnou později žila v Moravském krasu, předešla slova filologa D. Jeho vyprávění. Až za pár dní po těch slovech jsem ji spatřil na dvorku brněnské filosofické fakulty. V cigaretovém dýmu; ve vůni javánského tabáku. Na hlavě batikovaný šátek; za clonou dýmu modré oči. A na hrdle měděný krucifix. Krucifix, který bude o rok později viset na mé hrudi; visí tam i za tohoto krupobití: jako lékařský stetoskop naslouchá zrychlenému bušení mého srdce pod převrácenou pramicí...

Oči a dlaně a vlasy a tělo a slova té ženy. V posledních letech nejčastěji právě na střeše olomoucké galerie, naproti chrámu Panny Marie Sněžné. Je-li to jen trochu možné, potkáváme se v těch letních měsících, ve kterých prchám z Gruzie, právě v Olomouci. Napůl cesty mezi mým Brnem a její Ostravou. I D. ji prý občas vídá. Zjistili, že chodí ke stejnému olomouckému psychiatrovi. Sedávají spolu na střeše olomoucké galerie a mluví prý hlavně o mně. Jejich hlasy o mně šeptají, zatímco já bloudím v asijské stepní dálce...

I zelené dřevo této brdské loďky znalo hlas a dlaně a bosá chodidla té ženy. Na této loďce jsme sedávali. Za babíletních podvečerů jsme veslovali do středu rybníka a pili tam rudé víno (trochu jsme vždy ulili do rybníční vody). A ona kolébala loďkou. A vyprávěla o svém dětském děsu. O tom, jak musela jezdit na kajaku. Sevřená v kajaku, ze kterého se nelze dostat ven. Vratkost uzoučké loďky. A jediné, co zbývá, když se loď převrhne v divokých vodách, je *eskymácký obrat*. Ten manévr, kterému se nikdy nenaučila. Nikdy. Učili ji to prý v bazénu; v obyčejném ostravském bazénu. Převrátili ji do teplé chlorované vody a ona bezmocně mávala pádlem a topila se; voda se jí drala do úst, nosu, uší: náhle ledová a jeskynní; proudila, oddělovala a počítala každý dětský vlas na její hlavě...

Úderem ladičky přehlušit šumy a hlasy. Úderem tvrdého kovu o předloktí. Znovu a znovu. Nic... Ke každému uchu; ke každému uchu v tomto vagonu přiložit rozechvělý — jako hadí jazyk vidlicovitě rozeklaný — kov ladičky. Přiložit rezonující kov k nemytému uchu malého kurdského žebráčka, který celý den tmou tbiliského metra vlácí ještě menší, usoplené dítě (křičí svou žebráckou litanii už při pádu na kolena: trochu se sklouzne po podlaze proti směru rozjíždějícího se vozu). Přiložit chvějivé, táhlé ticho k uchu nevědomky stárnoucího sídlištního flákače (ani ve tmě metra nesundá černé brýle z očí; ale nepůsobí to hrůzně, nepřipomíná to bandity z divokých devadesátých let: už je to jen a jen směšné). Přiložit ladičku k hebkým, bíle lasturovitým dívčím uším; i k šátkem věčně zahalenému uchu ázerbájdžánské babky (tahá s sebou metrem tašky plné zeleniny; její ruce budou ještě po sto letech v hrobě prostoupeny vůní mrkve a estragonu)... Jako bezplatnou atrakci bych přikládal k uším spolutcestujících tu starou, moravskou ladičku (dal mi ji tehdy muzikolog Vladimír? nebo teatrolog Pavel?). Slyšíte něco? Řekněte; povězte... Ale ve skutečnosti ladičku přikládám pouze a jen k svému vlastnímu uchu. Předloktí mám již bolavé (zítra tam budu mít modřinu, napadne mne; ale v úderech neustanu). Nic. Nic nepřehlušuje ten šum a vnitřní hlas; hlas plný výčitek...

Obrátil jsem se zády k hudbě. Již potřetí jsem nedojel na zkoušku malého pěveckého sboru (zpíváme kavkazskou

lidovou polyfonií; já vše podpírám spodním, táhlým basem). Již potřetí jsem vystoupil v půli cesty a v jakési ďábelské vzpouře přeběhl do protějšího vozu (ve stanici, kde stěnami prostupuje pach podzemní, sirnaté vody). Zpět na sídliště Varketili. Zády k hudbě... Struny mé kytary se potáhly rzí a měděnkou; dřevěné teplo bubenických paliček už dlouho nesálá do mých příliš hladkých dlaní. Dech neproudí voňavou tmou bezové, šestidírkové píšťaly. Zády ke všem klavírům; nejen v tomto městě, ale v celém kosmu. Černobílá klávesnice: šachovnice, na níž se — v klidu a bez vší rivality — táhne černými a bílými figurkami zároveň; v té jediné smysluplné hře. Černá a bílá. Nic mezi. Žádná šed' (ti dávní hrdí kavkazští lovci a pěvci, jejichž potomci se dnes tísní v panelácích, si prý představovali peklo jako setrvalé přebývání v neprostupné, nehybné a nezvučné šedi)...

Tupé a mechanické údery do předloktí a přikládání hluché prázdnoty k uchu. Ve vagonu, na eskalátoru, v podchodu; na politých schodech, které vedou vzhůru do tmy; na chodníku mezi opuštěnými zelinářskými stánky. Úder do předloktí. Úder; tvrdý náraz do spánku a do ramene; zaškobrtnutí a pád... Ležím na zemi. Kov ladičky mi vyklouzl z ruky; zacinkal o kamení. Velký stín s funěním odloží na zem přepravku. Tvrdé ruce mne pozvednou ze země. „Promiň, bratře. Jsi celej? Nechtěl jsem do tebe vrazit; neviděl jsem tě. Vůbec jsem tě neviděl. Jsi v pořádku? Nestalo se ti nic?“ Hluboký, ochraptělý hlas z oválu neviditelné tváře. Nic neodpovídám; jen se omámeně sehnu ke stříbrnému lesku ladičky (jediný bod v naprosté tmě). Stín muže trochu ucouvne (dojde mi, že kovový lesk patrně pokládá za čepel nože). Mluví a zaklíná se. Ale já stále slyším jedno a jediné. Ten náraz ladičky o kámen. To zvonivé procitnutí. Protržení. Jako by mi cosi vyrazilo voskové špunty z uší (zcela jiné špunty než ty, které používám, abych neslyšel řev a hádky svých sousedů). Uhodím se bázně do předloktí; přiložím vidlici k uchu...

Můj Bože, je to zpět... Tón. Po tolika hluchých úderech náhle ten jeden jediný možný, řádný tón; *komorní* A. Slyším. V sídlištní větrné tmě náhle — z jakési nepochopitelné milosti — opět slyším. Chtěl bych přiložit ladičku k uchu toho stále ještě poblíž postávajícího a omluvy koktajícího chlapa; ale řeknu jen *mesmis*, a muž se konečně sehne pro přepravku a odejde (*mesmis* znamená gruzínsky *slyším*, ale též *rozumím*; tak by to mělo být ve všech jazycích světa)... Mám chuť přiložit ladičku — tentokrát již lačně a nedočkavě — ke kmeni holé moruše; mám chuť přeskočit ze sídlištního hřbitova a rezonující kov ladičky přikládat k náhrobním kamenům (kdysi dávno na brněnském sportovním gymnáziu: náš potrhlý fyzikář přikládá rozeznělou ladičku na sklo okna, na dřevo stolu, na kovovou kliku u dveří; „Nebudeme si s tím hrát, děcka“; a potom si — s úsměvem idiota — přiloží ladičku na čelo)...

Rozběhnu se. Běžím po temném nočním sídlišti (teprve teď si uvědomím tu přílišnou tmu: lampy nesvítí; ani kříže neplanou na střeších paneláků; v oknech jen plaché mihotání svíček; adventní kavkazský víchř patrně někde strhl vedení; jsme bez elektřiny, bez proudu). Pes dřímající ve vchodu se trochu poleká mého dusotu a zavrčí. Klid, Kubo (všem toulavým psům zde říkám *Kuba*; neunesu už jejich bezejmennost), nebruč a poslouvej. Udeřím se ladičkou do předloktí. Pes skutečně nastraží aspoň jedno plandavé, ve rvačce natržené ucho; sklopí hlavu a pokojně zavrtí ocasem... Otevru těžké železné dveře svého přízemního bytu. Potmě. Poslepu. Ke svému psacímu stolu. Vytahuji záraz všechny šuplíky; jako netrpělivý zloděj. Z šuplíků nabírám hromady notových papírů. Jako bych tahal mrtvolu z hrobů. Zmrtvýchvstání. Zmrtvýchvstání. Zapaluji plamen v plynových kamnech. Zažehávám trojici tenkých medových svíček v měděném svícnu (správně by se měly pálit pouze před ikonami). Popadnu první tisk, který mi přijde pod ruku.

Rozevírám jej na libovolné straně. Zlatý plamen prostupuje papírem. Zlatým plamenem pramení řád a klid. Zářivé prázdno celých a půlových not; černá plnost pomlk a not čtvrtových, osminových. Řádky notové osnovy (každý škrábanec — na kůži či na okně vagonu — vnímat jen a jen jako jednu z čar notové osnovy: každý bod zde na světě jen a jen *nad*, *pod*, *na* či *mezi* řádky notové osnovy)... Broukám; a do rozžhaveného plechu plynových kamen nehty vytukávám rytmy. Poslední, nedokončená Bachova fuga (stará německá edice zakoupená za pár šupů v podchodu u *Tbiliské státní opery*). Bože, co jen to se mnou bylo? V jaké jeskyni jsem ty týdny, měsíce (nebo snad celá léta) dlel? Broukám a ťukám. Zatím jen notu za notou; jen interval za intervalem; žádná polyfonie: pouze rozpačité, jednohlasé zlomky. A k uchu občas přikládám ladičku, abych stoupl či klesl zpět do těch předzjednaných, přesných, neměnných výšek a hloubek...

Zuhelnatělým bramborem — ještě teplým, černým bramborem — kreslí na bílou čtvrtku prchající koroptve. Říjnové slunce dosud hřeje; prostupuje světlou hmotou jejích vlasů. Její muž Maxim maluje opodál olejovými barvami zelené, abstraktní čmouhy. Malíř Levan Džavachišvili opéká nad ohýnkem tři bedly. Já pískám na šestidírkovou bezovou píšťalu lidové písničky a středověké chorály (až když se na mě Levan překvapeně podívá a rozesměje se, uvědomím si, že právě vehementně pískám slovenskou národní hymnu; i v duchu burácím *Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú*). Občas se nám do vlasů sesype seschlé habrové listí. Krasový potok se řítí zezlátlými stráněmi do propastí... Nechce se mi věřit, že jsme jen kousek od Tbilisi. Ty stráně jsou přece stráněmi Moravského krasu, ty stráně jsou přece stráněmi rumunského Banátu. Domácké, strmé, kluzké stráně; poprvé, poprvé za ta léta v Gruzii pocit náhlé úlevy: pohlazení jakési dávné, chladné dlaně z dalek... Myslel jsem, že už jsem kolem Tbilisi prolezl docela vše; byl jsem přece tolikrát u pevnosti Kodžori, která je vzdušnou čarou nedaleko odsud...

Marie, plavá, sibiřsky, krystalicky bílá (stále jí na čtvrtce pod dlaní přibývají nové a nové bramborové koroptve) mi o domě, ve kterém bydlí, před pár dny vyprávěla. Po večerním kurzu češtiny šla se mnou a s malířem Levanelem do kavárny a vyprávěla mi, jak vypadá dům, který si s mužem na měsíc pronajali. Nechtělo se mi jejím slovům věřit. Neznala sice jména stromů (ani rusky; zná pouze sibiřskou

břízu; zná pouze slovo *dub*), ale já jsem už z odstínu jejího hlasu, z plachého pohledu, z vláčných gest, kterými doprovázela své vyprávění, vycítil i vůni dřeva bukového, břekového; ba habrového...

Dnes ráno jsme s Levanem na tbiliském náměstí Svobody sedli do žlutého ukrajinského autobusu a vyškřábali se těžce až sem. Do této nečekané vsi... Marie nám nalila čaj. Maxim zkoušel pískat na bezovou píšťalu, kterou jsem přivezl. Zvuk se v duté tmě dřeva lámal do horních poloh: neposlušný jeho příliš silného dechu. Potom si oba vzali do batůžků štětce a barvy a vyrazili jsme do tohoto zlatého, moravsky obyčejného lesa...

Marie už nekreslí. Brambor je odložený na bílé čtvrtce. Ani její muž už nehledá ten pravý odstín zelené barvy (jen kobylka s utrženou zadní nohou tykadly očichává jeho výtvar). Oba leží opodál na listí. V pruhu dosud hřejivého říjnového slunce. Jsou neskutečně mladí. Nechali si změnit příjmení, aby se oba jmenovali zcela stejně; aby je od sebe neoddělovala ani mužská a ženská adjektivní přípona. Prstýnky si nechali na prsty vytetovat. A teď se k sobě choulí. Ona drobná a plavá; on až neuvěřitelně vysoký, tmavovlasý: s rysy tatarskými, východními, domorodě sibiřskými. Malíř Levan v podřepu pojídá na popel sežehlou bedlu a zírá na ně. Jeho pohled je usazený (je to jen dýmem?), oči jakoby příliš vytřeštěné, příliš prudce zářící ze tmy dlouhé, dlouho nepřerušované osamělosti (copak je už i můj pohled takový? napadne mě, ale ihned tu otázku zahrabu pod silnou a těžkou vrstvu loňského listí)... Marie i Maxim jsou z uzavřeného sibiřského města Seversk. „Když chceš ven nebo dovnitř, když za tebou chce někdo přijet, na všechno musíš mít — nevím, jak je to česky — *razrešenie*; dovolení? povolení? Večer nebo v noci *nesmůžeš* jet ven; zavírají dveře do města; ale je to různě, víš; když chce třeba někdo k tobě dojet do domu, musí být tvůj příbuzný, blízký.“ Mariina čeština je jemná,

tiše průzračná (napadne mě *finská čeština*, nevím proč; ani náznak po výrazném ruském akcentu)... Hned v osmnácti odjeli ze svého uzavřeného města do nedalekého Tomska; vzali se a ujížděli dál a dál. Moskva. Petrohrad. Plzeň (odtud její čeština; proto přišla na mé večerní kurzy do potemnělé učebny klasických, mrtvých jazyků: oči malíře Levana se tehdy prudce rozsvítily; a stejně prudce vyhasly — snad do ještě větší tmy a prázdnoty —, když se Marie hned ve druhé či třetí větě zmínila o svém muži). Po Plzni poprvé přesídlili do Gruzie, do Batumi (panelák na břehu Černého moře; pravděpodobně ten samý, ve kterém žil několik měsíců i malíř Levan, než se ze svého vzdorovitého batumského exilu rezignovaně vrátil zpět). Po Batumi žili v Thajsku, ve Vietnamu (hory je fascinují; fascinuje je vše, co není šedým betonem, rovinou či bílým kmenem břízy). A teď jsou tedy zde; leží na listí: předloktí na předloktí, prsty rukou vzájemně propletené... Dnes večer se přestěhují do centra Tbilisi: do nakloněného pavlačového domu v samém středu rozpadajícího se Starého Tbilisi...

Stmívá se. Jdeme zpět k jejich domu (všichni doslova nasáklí kouřem; já ale nejvíc: dým si mě už od dětství vždy najde; ať si stoupnu kamkoliv, kouř jde vždy za mnou). Balí si těch pár věcí, které si s sebou přivezli (vejdou se do dvou batůžků a tašky přes rameno). Maxim (až teď si všimnu, jak obrovský ve skutečnosti je; sahám mu snad po pás) zamkne dům velkým kovovým klíčem (a s jakousi samozřejmostí jej podá Marii). Projdeme zahradou. Přejdeme cestu. Marie vystoupá na pavláčku a zaklepe na dveře. Vyjde mladá žena v županu; chce zavolat babičku, která jediná z rodiny umí rusky... Nevolejte ji, řeknu náhle ženě gruzínsky. Kolik stojí měsíční nájem? Žena skutečně vysloví tu směšnou částku, kterou mi už před pár dny prozradila Marie. Pronajmu si na měsíc váš dům, řeknu jí. Žena se usměje: „*Marthla?*“ Ano, *doopravdy*. Vytáhnu z kapsy ruličku bankovek; pár jich odpočítám

a podám jí je. Z bílé dlaně vezmu nic nechápající Marii klíč; pokloním se a představím se ženě v županu: *Matvej*. I ona se pokloní a představí: „Nuca.“ (Znám již její jméno; vím, že má půlročního synka a že s ní v domě žije stará maminka; muže má v kriminále; vím též, že se jejímu bratrovi ve vsi přezdívá *dáda Mafia*.) Odcházíme. Maxim a Marie, kteří gruzínsky nerozumí ani slovo, stále nic nechápou. „Matěj si ten dům na měsíc pronajal,“ vysvětlí jim Levan... Doprovodím je na autobusovou zastávku. „A ty s námi teď nepojedeš do Tbilisi, ty tady už zůstaneš?“ ptá se Marie; obrovské oči; její čeština nyní čistě jihomoravská, krasová. Jo, já tady už zůstanu...

Ticho. Tma. Noc. Nenadále příšlé, jemné, podzimní poprchávání. Mourovatě kotě mi šustí nad hlavou v listech vinné révy; révy, která kryje část zahrady, *mé zahrady* (ač jsem si tento dům přivlastnil před pěti minutami, hodí se mi ke všemu okolo slovo *můj* tisíckrát více než k přízemnímu bytu na tbiliském sídlišti Varketili). Dokonce i nahlas gruzínsky vydechnu *es baghi da es sachli čemia*: tato zahrada a tento dům jsou moje... Přezrálé, temné hrozny hnijí a kvasí na výhoncích. Nikdo je nesklidil. To smí jen ten muž, který je teď v kriminále (neptal jsem se za co, ale budou to drogy nebo zabití; všichni zde sedí za drogy nebo za zabití). Ani *strýček Mafia* se neodvážil hrozny sklidit... U dveří trochu zaváhám. Klíč v mé dlani je tvrdý; mám nutkání jej ochutnat. A skutečně to udělám. Přiložím kov ke rtům. Nadpozemské ticho. Šumivá clona jemně roztříštěné vody a pád ořechového listu (ač jsem to dříve slyšel nespočetněkrát, tíha pádu ořechového listu mě znovu překvapí). Až potom odemknu dveře a vstoupím do temna svého zcela nového domu... Vstoupím do domu, který opustím tak nečekaně, jako jsem se do něj nečekaně nastěhoval. Za pouhých sedm měsíců. V jedno květnové ráno sejmu ze zdí Mariiiny obrazy; z výklenku ve stěně vyjmu svícen a latinsko-německý *Římský misál*. Dýmem nasáklé tepláky a svetry naházím do velkých

igelitových pytlů; vše naložím do auta svého známého, asyrského taxikáře, a odjedu zpět do panelákového bytu na sídlišti Varketili... Opustím tento dům hned první jitra poté, co Marie a Maxim (náhle a bez jakéhokoliv vysvětlení) nasednou před tbiliským vlakovým nádražím na *maršrutku* do Vladikavkazu; aby odtamtud — po všech těch letech v cizinách — odletěli na Sibiř: zpět do neprodyšného bezpečí a chladu svého uzavřeného města...

Dnes, právě teď se setkala naše písma. V této knize; v prvo-republikovém výboru z Ovidia: písmo mé a písmo dědeč-kovo... Nedělní ráno mezi paneláky na sídlišti Varketili; prudký vpád květů a jara. Děti se s vrískotem prohánějí mezi náhrobky nedalekého hřbitova; hrají si na schovávanou. Holý židovský hřbitov není dobrou skrýš, zato sousední, ze-lení zaplavený hřbitov křesťanský skýtá nekonečné množství úkrytů: ploty a stromy a náhrobky gruzínské, ruské, armén-ské, jezídské a nevím jaké. Malá holka počítá do deseti; za-přená o jeden z morušovníků. Podvádí. Oči jí probleskují mezi mírně roztaženými prsty. *Erthi. Ori. Sami. Otchi. Chuthi.* Děti vriskají směsicí jazyků. Cizích jazyků, které vábily; ale teď čím dál tím častěji jen a jen bolí v uších... První roky váš-nivý, svůdnický boj s gruzínštinou; boj nekonečný, nedobo-jovatelný. Mé gruzínské chrčení bude vždy jen a jen směšné („Mluv normálně, proč nemluvíš normálně?“ řekla mi v létě stará žena v nitru Velkého Kavkazu). I ta hladivá, zde téměř mateřská ruština je nakonec zrádná, nevyzpytatelná; v těch nejnevhodnějších chvílích náhle zcela nesrozumitelná...

S postupem času útky do úplně jiných jazyků. Do jazyků, které zde na sídlišti není možné zaslechnout; které již nelze zaslechnout nikdy a nikde... Staroslověnština, která mě okamžitě ohromila: v dávné, uzívané brněnské třídě. Staročestina. Řečtina, kterou jsem už téměř zapo-mněl, ale která na mě po večerech sálá ze starých sověť-ských plakátů v učebně klasických jazyků. A hlavně latina.

Blahá latina, kterou mohu přece jen i slyšet: na latinské mši svaté ve tbiliském katolickém kostele svatých Petra a Pavla; středověká latina, kterou polský kněz z nějakého — mně záhadného — důvodu *porušil* (*Pater omnipotent* vyslovuje jako *Patěr amňipatěnt*)... A v poslední době latina klasická: prvorepublikový výbor z Ovidia, který jsem počal překládat před mnoha a mnoha lety v příšeří *Moravské zemské knihovny*; který mě doprovázel na všech mých cestách, ve všech mých exilech (a byl bezpečným štítem proti náhle nesnesitelné němčině, nesnesitelné rumunštině). Do Gruzie jsem si tuto knihu nevzal; *zakázal jsem si ji*. Ale letos v zimě (aspoň na pár dní jsem odletěl za rodiči a sestrou do nitra brdských lesů) jsem tu oškubanou knihu do svého leteckého batohu přece jen vložil (těžkou knihu; nechápu, z jakého papíru jsou její nažloutlé stránky, že jsou tak těžké). A tak teď každé nedělní dopoledne — nejsem-li v horách nebo neuteču-li k moři — překládám Ovidiovy verše (ale vlastně i k Černému moři jsem si před týdnem tuto knihu vzal; neotevřel jsem ji však: jen jsem s ní dva dny seděl na tvrdé kamenité pláži a zíral na olivově šedou, rozvlněnou hladinu)...

Dospěl jsem v tom výboru už téměř do poloviny; starou tužkou píšu nad tištěná latinská slova slůvka česká (ta však musím v hlavě ještě překládat z ruštiny, protože jediný slovník, který mám, je latinsko-ruský; koupil jsem ho od svého knihkupce: polobezdomoveckého děduly v podchodu pod Čavčavadzeho prospektem). Tužku, tu prvorepublikovou tužku, jsem si vzal v babiččině polabském bytě v ten samý den co knihu a používal jsem ji jako záložku. Nikdy se neztratila (ač jindy ztratím každou tužku za pět minut). Tato tužka jako by byla magneticky přitahována ke stránkám ovidiovského výboru. Je ohmataná; blaze ohmataná. A její tuha není šedočerná, ale nafialovělá...

Ten výbor patřil mému dědečkovi; překládal jej na gymnáziu, ve třicátých letech (možná též v nedělních

dopoledních, v jarních dnech, na lavičkách; možná i kolem mého dědečka běhaly a do křoví zalézaly děti hrající si na schovávanou). Z nějakého důvodu (měl předtím jinou knihu, kterou ztratil? byl jejich profesor šílenec?) ten výbor překládal až od druhé poloviny. Též psal česká slova nad tištěná slova latinská; a též tužkou, jejíž tuha byla nafialovělá...

A dnes, teď, na této sídlištní lavičce se naše písma setkala. Naše nafialovělá slova se potkala; kdesi v pasáži, v níž námořníci donutí skočit do mořských vln básníka Arióna, který se však neutopí, protože jej zachrání delfín (musel jsem se nahlas smát při té představě, jak zmáčený básník jede na hřbetu delfína — obkročmo, nebo po ženském způsobu? — a ještě přitom hraje ladně na lyru). Jenže kde přesně se naše písma setkala? Snažím se najít ten šev; bod, do kterého jsem překládal já: své poslední slovo. A ten bod, ten zlom, ve kterém počal překládat můj dědeček: jeho první slovo. A má — jindy téměř absolutní — paměť mě najednou zcela zradí. Před minutou, ještě před chvilinkou jsem přece musel hledat ve slovníku slovíčko; nějaké slovo, které mně jednoduše prozradí, co jsem ještě psal já, a co už dědeček. Ale v hlavě mám naprosté prázdno. Ten předěl musím přece poznat podle tvaru písma; musím jej přece velmi jednoduše a bezpečně poznat podle rukopisu. Jenže mé písmo jako by se v průběhu knihy stále víc a více přizpůsobovalo písmu dědečkovu; jako bych na té stránce, na níž se básník vrhne do moře, psal už písmem, které je od písma dědečkova zcela nerozpoznatelné...

Stála u brány opavské psychiatrické léčebny a vyhlížela mě (myslela si prý, že mě třeba ani nepozná; že budu po těch letech v cizinách vypadat jako Rumun, Němec, Gruzín). Prohlížela si mě; jako vždy dětským, zkoumavým pohledem. „Ty jsi nějaký malý; tos nebyl dřív, takový malý. Nebo jo? Tady už máš jeden šedý vlas; na spánku. Vidíš? Tos neměl, že ne?“ Velké modré oči mě hltají. Vcházíme do léčebny. Stromy a pavilony. Ukazuje na pavilon, který je prý nejhorší; tam ji před několika měsíci přivezli. Teď už je na otevřeném oddělení. Chrlí slova. Překotně. „Ale když se člověk *nepodvolí*“ (řekne skutečně právě tohle slovo; dá na ně důraz, s důrazem je zašeptá; kdybych ji neznal, pokládal bych to za divadelní gesto; ale já ji znám), „když se někdo *nepodvolí režimu*, může tam zase skončit. Jako dnes paní Anna. Byla už na našem oddělení, ale pořád ji pronásledovala ta moucha. Ona si třeba čupla na chodbě a začala čůrat; říkala, že tu mouchu musí počůrat. A dnes ráno tu mouchu (ale ta moucha neexistuje, chápeš?) zabalila do prostěradla a to prostěradlo zapálila; a tak ji převezli zpátky na to oddělení. To je hrůza; ale já už jsem v pohodě.“ Mluví a mluví. Zdraví lidi, kteří pokuřují pod stromy (rysy strnulé silnými léky; vždy mě děsilo, jak psychiatrické léky proměňují, ba vymazávají mimiku; postupně doslova vyžehlí tvář). Děkovala mi za dopisy. Prý je krásné, když přijde nějaký dopis. Taky mi chtěla napsat, ale kvůli lékům má narušenou jemnou motoriku; stydí se za své písmo (potom mi uvnitř

ukazovala papír, který popsala: „To není moje písmo, ty si přece pamatuješ moje písmo; *tohle* vůbec nejsem já“). Museli jsme počkat ještě deset minut (před druhou hodinou je ani v sobotu ven nepustí; ani o pět minut dříve). Společenská místnost: stoly a židle jako na dětském táboře či ve školní jídelně před třiceti lety. Pacienti s klíči pověšenými na krku (ona klíč na krku pověšený nemá; to prý odmítla). Na nástěnkách obrázky vystříhané z časopisů; a já mám chuť načmárat na tu nástěnku větu, která se mi vždy na takových místech dere na jazyk: *Nalomenou třtinu nedolomíš...* Ptá se mě, jestli je v Gruzii taky takové vedro. Taky. A jestli mám plavky. Ne, ale to nevadí; jestli je tu kde plavat, můžu plavat v trenkách. „Tak zajedeme na Sádrák.“ A párkrát zatleská (jako dítě; ale to dělala vždy; když někdo naléval dobré rudé víno, tleskala o sebe nedočkavě jemnými dlaněmi). Nikdo se s ní prý nechce jít vykoupat; mnozí zůstávají v léčebně i v době procházek; ona nikdy, nikdy tady nezůstala, když mohla pryč. „To je ale dobře, to je normální, že odsud chce člověk pryč, jakmile je to jen trochu možné, ne?“ Jo, to je moc dobře; to je *naprosto normální*, usměju se. Chytne mě vděčně za předloktí (to nekonečně ženské gesto náhlé náklonnosti). Odbíhá si pro plavky...

Lom obklopený lidmi. Šli jsme na odlehlé místo, kde nikdo nebyl. Styděla se, že ztloustla. „To ty léky, víš...“ Jela by k moři; skočila by do moře a plavala by a plavala. Ukazovala na zúženou část lomu: tam se prý nesmí plavat; prý tam jsou spodní proudy. „Stáhne tě to pod hladinu, a už tě nikdo nikdy nenajde; *to říkali lidi v léčebně*.“ (Při posledních slovech zakýve důležitě, neironicky hlavou.) Voda chladila. Já jsem mluvil o Černém moři; že je to velká nádrž jedu; největší nádrž jedu pod sluncem; jen nějakých sto metrů na povrchu je to moře živé, a pak sirovořík; bez kyslíku; mrtvá hlubina; lodě a ponorky na dně ani nezrezaví; nerozloží se. „To jsem vůbec nevěděla, když

jsem byla v Bulharsku. “ Já jsem to taky nevěděl, když jsem jezdil z rumunského Banátu na pláže v okolí Constanți. Až teď; v Gruzii (ale neřeknu jí, že jezdím k Černému moři často; pokaždé, když je to jen trochu možné; pozítří poletím přes Varšavu do Tbilisi a hned druhý den ráno se vydám za delfíny do Batumi). Někdy zajedeme k moři, řekl jsem. A opět jsem nechápal, jak je možné, že jsme spolu nikdy nebyli u moře. „Moře,“ vydechla a ponořila se pod hladinu...

Vrátili jsme se do výhně Opavy. Do sedmi musela být zpět v léčebně. Seděli jsme na náměstí; nechtěla, abych s ní jel trolejbusem k nemocnici. Nechtěla se loučit u brány léčebny. „Nejhorší ze všeho je muset se s někým loučit u té brány, chápeš?“ Moc dobře jsem to chápal... Zašli jsme ještě do chrámu; gotika a vůně kadidla. Slyšela zpívat dětský sbor. „Oni to tu asi odněkud pouští, že?“ ptala se mě. Napínal jsem uši, ale slyšel jsem jen občasné zašumění auta z ulice. Napínal jsem uši vši silou, ale neslyšel jsem nic...

Když jsme spolu žili v našem venkovském domě, pracovali jsme jako lesní dělníci. V podzimech. Břečky rudly; jejich listy padaly mezi stránky knih. Ovčí vlnou jsme obalovali radiální pupeny malých buků, aby je neokusovali srnci. Stavěli jsme z větví ploty kolem sazenic. Sekeromotyka a sazeč na jaře. Na podzim kosení luk; benzín v kanystříku a řev motorové kosačky, hrábě a omamná vůně travin. Berušky se schovávaly do kupek sena; podzimní pavouci stavěli paláce z pavučí a rosy. Sbírali jsme bukvice. Pojídali jsme bukvice nedaleko Macochy a pak jsme se smáli a smáli; vůbec jsme nevěděli, že jsou jedovaté, že jsou plné omamných látek. Hluboké kaňony Krasu. Pole lemovaná jabloněmi; pole rovná jako stůl, která však náhle padnou o sto metrů níž, do propasti; kruhové závrtky v polích; a lesy na téměř kolmých kluzkých stráních. Z Krasu jsme podél nekonečné fabriky chodili za mou sestrou do Blanska. Pili jsme čaj

v jejím domě. Poslouchali jsme příběhy jejích kamarádů jeskyňářů (o jeskynní tmě a utopencích navždy ztracených v útrobách země). Sestře v břiše do plodové vody rozplétala prsty její první dcera Barborka... A opět do zimy. Jehličky modřínů zrezly a sesypaly se na zem (nic tak neztlumí kroky jako rezavé modřínové jehličí na cestě v Moravském krasu; absolutní ticho). Plástve zorané hlíny byly pokropené jinovatkou. Osamělé stromy se topily v mlze. Vlhký chlad se vkrádal pod oblečení; nařízl tenký proužek kůže mezi rukávem a rukavicí. A cesta dolů. Do propastí. Po kluzkém spadném listí. Zachytávali jsme se větví a kořenů. Stmívalo se. Ona šla první. Vždycky první. Vždy níž. Vždy hlouběji než já. Uklouzla. Vlasy měla plné tlejícího listí. Hnědé vlnité vlasy prostoupené vůní habrového listí. Pomohl jsem jí vstát. Skryla moji holou ruku do své rukavice. A zeptala se, jestli to slyším. Co? „Přece ten hukot. Ten hukot a šum všech těch potoků, které se tu ztrácejí pod zem, které padají dolů.“ Neslyším. „Ale to přece *musíš* slyšet.“ A v jejích modrých očích se zablýsklo. Zle. Nepřátelsky. Strašně cize. „Musíš to přece slyšet.“ A ve mně se cosi zachvělo: že ten krasový ráj možná nebude trvat navždy; že nebudu mít navždy ruku ukrytou v její rukavici. Že souznění někdy skončí. Nastražoval jsem uši. Ano, vždyť přece ještě hlouběji pod námi *musí* zurčet potoky a říčky. Představoval jsem si potoky, které už byly zrozeny, tekly po povrchu, a pak se náhle ponořily, propadly zpět, o sto i více metrů dolů. Pod zemí se setkávají s jinými. Dotýkají se nestvůrného stáří skal; prosakují skrz krápníky do věčné tmy; kapky cinkají. Přece to musím slyšet. Ale neslyšel jsem nic. A tak jsem začal mluvit. Přehlušoval jsem podzim slovy. Mluvil jsem o ponorných říčkách, vývěrech; teorii jsem (jako vždy) znal velmi dobře. Podívala se na mne pozorně; trochu v ní cuklo (jako by se probudila uprostřed lesů s rukou zcela neznámého člověka ve své ruce); odtáhla se ode mne (ruka mě

zazábla až do kostí), a než začala klouzat po nazlátlém listí až ke dnu, řekla ještě (hlasem tak chladným; žádná pára jí v tu chvíli nestoupala od úst): „Ale některé ty říčky už se nevynoří; některé se úplně ztratí.“

S ústy plnými borůvek skáču do černomořských vln. Proti zapadajícímu slunci. Po rudých skvrnách vln směrem na západ... Na břehu rybáři roztácejí nad hlavami vlasce zatěžkané kamením a vrhají je za mnou do dále; do hlubin. Letadlo vzlétá a ulétá směrem k Istanbulu (marné, navždy splasklé plovací vesty pod sedadly). Delfíni funí po mé pravici; delfíni funí po mé levici (zní to přesně jako oddychování našeho nejstaršího psa; plavával po mém boku v zatopeném kamenolomu: v tlamě nacpané dva tenisáky). Na čím dál tím neviditelnější pláži mávání zmatené, bezdětné padesátileté ženy, která od dětství žije zde v Batumi, a přece se nikdy nenaučila plavat (včera jsem jí — abych ji trochu potěšil — vyprávěl o tom, že kdysi i námořníci bývali zpravidla neplavci; potopila-li se loď, zahynuli všichni: plavci se pouze déle trápili). Na čím dál tím temnější pláži prodavač (utečenec z Abcházie), od kterého jsem si vždy kupoval kornout moruší (temná, nafialovělá červeň prosakovala novinami; barvila prsty). Dnes poprvé přinesl v papírovém kornoutu místo moruší borůvky. Nečekaná chuť. Pravěká chuť. Nasypal jsem si borůvky do úst, rozběhl se po kamenité pláži a skočil do vody... Slunce již zapadlo. Ale fialový opar se stále vznáší nad čím dál tím vyššími vlnami... Každá vlna je jiná. Každá vlna je jiná. Vlna v barvě dužiny hroznového vína, olivová vlna, vlna nefrit a vlna obsidián. Odstíny vln rozpoznatelné i v této čím dál tím jeskynnější tmě; v tomto ponoru (vzhůru jen pro slepé nadechnutí; pouhá ústa nad temnou hmotou vody: letmý polibek; a zpět)...

Vlna, která voní a chutná po Dunaji; po pravěkém prachu podunajských rovin, který mi — na pouhý barevný pigment rozmělněný — užuž pluje vstříc (nejsem losos, který cítí jediné prachové zrnko své rodné řeky na tisíce a tisíce kilometrů: vše už tedy musí být blízko, Bože)... Přizpůsobit pohyby; přizpůsobit tep a dech jednotvárnému rytmu vln. To znám od sestry. Vše znám od své sestry (to z jejich předloktí jsem se poprvé vznesl nad hladinu; v betonové, nebesky modré požární nádrži). Moje sestra je dálková plavkyně; *skutečná* dálková plavkyně, která přeplavala z Asie do Evropy, přes Bospor. Nejdůležitější je prý neohlížet se. Jako v pohádce. Nepřipustit ten břeh za svými zády. Plavat jen a jen vpřed. Proti vlnám. Navzdory silnému proudu (voda se Černým mořem točí proti směru hodinových ručiček). Navzdory proudu, který se mě setrvale snaží zahnat zpět do Batumského zálivu. I kdyby se mu to nyní podařilo, skočím znovu do nočních vln a poplavu na západ. Bez jediné chvilky odpočinku a spočinutí. Ač slabý jako moucha. Znovu a znovu. Tentokrát už se nevzdám. Této noci už ne. Už nikdy se nevrátím do svého levného batumského hotýlku naproti arménskému kostelu; neulehnu pozdě k ránu na železnou postel (vždy se mi s ní pojí slovo *nemocniční*); na postel tak rozvrзанou, že ji rozezvučí i pouhý buchot mého srdce (jen nehnutě ležím na zádech a civím do stropu v té věčné nespavosti; ale skrz dveře to zní jako pravidelné, příliš trpělivé milování). Za jitra nepůjdu na mši svatou do moderního, zatuchle skleníkovitého batumského katolického chrámu (ještě dnes ráno v kropence se svěcenou vodou utopený pavouček; mrtvolka mi uvízla na prstu; a během liturgie ten žalostný chumáček nicoty v mé dlani náhle hvězdovitě rozevřel nohy a po neviditelném vlákně se spustil kamsi do neznáma). V této noci doplavu až za tu hranici, kde se vše převrátí. Do samého středu tohoto mrtvého, sirovodíkového, zrádného moře. Do černé díry, kolem níž se točí tento vír. Tam, kde chvilku ani samy vlny

nevědí, ke kterému břehu se vydat. V té chvílce překvapivého klidu vzhlednu k bezpodmínečně jasnému nebi; a — podle navigace vlídných hvězd — prolomím ten začarovaný kruh: tím jediným možným směrem... A bude-li nejhůř; bude-li nakonec přece jen nejhůř: co na tom? Vždyť i zde zbývá ta stále stejná, jediná, poslední a všudypřítomná naděje: že se snad — proti zákonům zemské tíže, proti všem přírodním zákonům — z mořského dna odloupne malý bílý kamínek; a vznese se hlubinami vzhůru; do mé (jakoby opět novorozenecky vrásčité a mělké) dlaně. Bílý kamínek, na kterém bude nehtem samotného Milosrdenství vyryto mé — odvěké, a zcela nové — jméno... Ale ještě ne. Ještě lapám po dechu v těch pauzách mezi nárazy. Ještě ze všech sil hrabu rukama a nohama. Už žádná prsa, kraul či znak. Už jen zvířecí, instinktivní hrabání. Ze všech sil. Z posledních sil. A černé — jakoby z papíru vystřižené — siluety vln konečně nabývají tvaru vysněných, vytoužených brdských vrchů. Doufám, ale nevěřím. Sám sebe musím přesvědčovat. Ano, vskutku: tato vlna je *Kobylí hlava*, tato vlna *Jahodová hora*; a támhle konečně i *Třemšín*. Vlny Brd. Blíž a blíže. Na dohled. Na doslech. Na dosah. Na dotek. Louky plné krvavců a upolínů; mechem a jehličím podestlaný les: přetátý napůl tímto — náhle zesládlým — meandrujícím potokem. *Voda, babi, voda*. Vše dosud za krustou té čím dál tím ledovější, čiré vody (jako bych se měl na samém konci cesty ještě prodýchat ven z ledové jeskyně). *Voda* bublá ve tmě mých úst; mezi mými prvními dětskými slovy (vyslovuji to *vada*; mé dětské rty dosud nedozrály k okrouhlosti samohlásky *o*? nebo jsem to už tehdy vyslovoval s dnešním, tvrdým, nakažlivým, ruským přízvukem?). Klacíky, šišky a květy strhávám z — dosud stále nehmotných — břehů za sebou do temně stříbřité, potoční vody. Zachytávám se keříků na březích. Černofialové borůvky na kamenných mořích pod Třemšínem (mé prsty rudě potřísněné); borůvky v trsech: na skalách, které se rozpadly, které

drolivě plynou dolů z hory. Lezu po čtyřech. Vzhůru po mírně nakloněné rovině. Mé dlaně a má kolena konečně drhnou o chřestící kamení. Zhluboka dýchám. V solí zanesených očích, za jehličnatou tmou, postupně procítá jitro; čím dál tím jasnější světlo... Reflektor starého osmanského majáku; bílý lem tříštících se vln; lustry v oknech paneláků; a kolébání lodí v batumském přístavu...

<u>cizí boty</u>	7	<u>dům obývaný anděly</u>	90
<u>vlasý</u>	14	<u>protějščí stráň</u>	96
<u>kosa</u>	17	<u>pohřeb</u>	99
<u>schovka</u>	22	<u>malé hlavy</u>	102
<u>trvalý pobyt</u>	26	<u>eskymácký obrat</u>	108
<u>hapekiki</u>	31	<u>fuga</u>	111
<u>nádech</u>	34	<u>dům</u>	115
<u>mezipřístání</u>	36	<u>splývání</u>	120
<u>horká lázeň</u>	43	<u>u brány</u>	123
<u>železné dveře</u>	45	<u>moře</u>	128
<u>duchobor</u>	48		
<u>přízemí</u>	58		
<u>dušičky</u>	61		
<u>napůl</u>	64		
<u>potok, nebo řeka?</u>	69		
<u>svatba</u>	71		
<u>slunce</u>	78		
<u>ve výši</u>	81		
<u>racek</u>	85		

matěj hořava

Odpovědný redaktor

Jan Němec

Jazyková redaktorka

Dagmar Procházková

Technický redaktor

Petr M. Dorazil

Obálka a grafická úprava

Martin T. Pecina

Sazba písmy Comenia Serif a Vegan

a příprava e-knihy Vladimír Ludva

Vydalo nakladatelství Host

Radlas 5, 602 00 Brno

roku 2020. První elektronické vydání

www.hostbrno.cz

mezipřistání